

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้า
ปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี
A model for creating a network of Buddhist agricultural development
and safe product manufacturing processes for community-based
economic development in Phetchaburi Province

โดย

ดร.อนุชา พละกุล
พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดร.
ดร.ดาวนภา เกตุทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้า
ปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

A model for creating a network of Buddhist agricultural development
and safe product manufacturing processes for community-based
economic development in Phetchaburi Province

โดย

ดร.อนุชา พละกุล
พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดร.
ดร.ดาวนภา เกตุทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ลิขสิทธิ์เป็นของวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Report Project

A model for creating a network of Buddhist agricultural development
and safe product manufacturing processes for community-based
economic development in Phetchaburi Province

By

Dr. Anucha Bhalakula

Phrasamu Arkom Arkamatheero, Dr.

Dr. Dawnapa Ketnotg

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2022

Research Project Funded by

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ว.098/2566

MCU RS 4356246

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย : รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้า
ปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

ผู้วิจัย : ดร.อนุชา พละกุล, พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดร., ดร.ดาวนภา เกตุทอง

ส่วนงาน : วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๖

ทุนอุดหนุนการวิจัย : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๒) กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และ ๓) รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ และการลงพื้นที่ปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๘ รูป/คน ผู้ร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ๑๕ คนผลการวิจัยพบว่า

๑. การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี การปลูกพืชแบบกลุ่ม ใช้ระบบพืชอาศัยพืช เช่น การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงของแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช เช่น ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ เป็นต้น ไม่ใช่สารเคมีฆ่าแมลงฆ่าสัตว์ ไม่พืดศีล ๕ ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร หรืองดใช้สารเคมีต่างๆ ในการทำเกษตรปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ลดการเผาวัชพืชที่สร้างเป็นพิษในอากาศ และธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนสัตว์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปลูกไว้กิน เหลือแบ่งปันและนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เสริม ควรซื่อสัตย์กับตนเองและกับผู้อื่นในเรื่องการใช้สารเคมีกับพืชผักที่ปลูกหรือนำไปจำหน่าย ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักศีล ๕ หลักอิทธิบาท ๔ และหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ

๒. กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี การวิเคราะห์สอาร์เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) ๑) ศูนย์เรียนรู้ ๒) ประชาชนชาวบ้าน ๓) ทุนกายภาพ ๔) ด้านผู้นำ ๕) ด้านผู้ตาม ๖) ฝึกปลอดภัยสารพิษ ๗) เครือข่ายในการสนับสนุน โอกาส (Opportunities) ๑) เครือข่ายชุมชน ๒) การท่องเที่ยวชุมชน ๓) แปรรูปผลผลิต ๔)

โหมสแต่ย์วิถีวัฒนธรรม เป้าหมาย (Aspirations) ๑) สุขภาพกายและสุขภาพใจ ๒) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ ๓) สร้างเครือข่ายวิถีพุทธ ๔) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ ๕) ตลาดครบวงจร และผลลัพธ์ (Results) ๑) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ๒) ความยั่งยืนด้านสังคม ๓) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ๔) การเงินดี ๕) สุขภาพดี ๖) ชุมชนมีรายได้ ๗) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน และ๘) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร”

๓. รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่นิยมบริโภคอาหารสมัยใหม่ที่ปนเปื้อนสารเคมีที่แตกต่างไปจากอดีตที่เคยปลูกเองเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่กลายเป็นปลูกเพื่อค้าขาย โดยกระตุ้นการเจริญเติบโตด้วยสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผู้นำชุมชนเหล่าจึงควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดการการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท การส่งเสริมความสนใจและตระหนักต่อประโยชน์ของพืชผักที่ได้จากการเพราะปลูกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัวก่อนเป็นจุดเริ่มต้น ที่สามารถสร้างนิสัยการบริโภคอย่างปลอดภัย ที่ได้จากการเพราะของครอบครัว ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่อย่างยั่งยืน หากทำได้หลายครอบครัวจะสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดสารพิษอย่างแน่นอน

Research Title : A model for creating a network of Buddhist agricultural development and safe product manufacturing processes for community-based economic development in Phetchaburi Province

Researchers : Dr. Anucha Bhalakula, Phrasamu Arkom Arkamatheero, Dr., Dr. Dawnapa Ketnotg

Department : Phetchaburi Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : 2566/2023

Research

Scholarship Sponsor : Thailand Science Research and Innovation (TSRI)

Abstract

This study has the objectives to 1) synthesize the model Buddhist agriculture of the Sufficiency Way Organic Agriculture Community Enterprise Center, Chong Sakae Subdistrict, Mueang District, Phetchaburi Province, 2) development strategy for creating a network of activities for the production of safe Buddhist products in Phetchaburi Province, and 3) Model for creating a network for Buddhist agricultural development and production processes for safe products to develop the grassroots economy of communities in Phetchaburi Province. It is a mixed methods research. action research Using the in-depth interview method Focus Group Chat and visiting operational areas There were 8 important informants/person, 15 people participating in the workshop activities. The results of the research found that

1. Synthesis of model Buddhist agriculture of the Sufficiency Way Organic Agriculture Community Enterprise Center, Chong Sakae Subdistrict, Mueang District, Phetchaburi Province. group planting Use a plant-based plant system, such as planting perennial trees in the western direction. Eastern style vegetable garden for access to sunlight Growing field crops with insect pests such as lemongrass, flax, marigold, papaya, etc. does not use chemicals to kill insects or kill animals. It does not violate the 5 precepts. Reduce the use of chemicals in agriculture. Or refrain from using various

chemicals in agriculture, change to using 100 percent natural fertilizer, reduce the burning of weeds that poison the air, and naturally do not harm neighbors. It does not harm the environment and nature, it is farming in the Buddhist way. Don't harm yourself. Do not harm others Does not disturb the environment Do not harm animals Generosity to grow food to eat The remainder is shared and sold to create additional income. You should be honest with yourself and with others regarding the use of chemicals on vegetables that are grown or sold, including the 4 principles of Sangha Vatthu, the 5 precepts, the 4 principles of Iddhipāda, and the principles of Diṭṭhadhammakattha.

2. Development strategy for creating a network of activities for producing safe Buddhist products in Phetchaburi Province. Analysis of Buddhist-style organic agriculture includes strengths: 1) learning center, 2) local philosophers, 3) physical capital, 4) leaders, 5) followers, 6) organic vegetables, 7) networks. Support Opportunities 1) Community networks 2) Community tourism 3) Product processing 4) Cultural homestay Goals (Aspirations) 1) Physical and mental health 2) Spatial agricultural development 3) Create a network of Buddhist ways 4) Buddhist organic market 5) integrated market and results (Results) 1) environmental sustainability 2) social sustainability 3) economic sustainability 4) good finances 5) good health 6) community income 7) Create unity within the community and 8) Create "Bawon" network partners.

3. Model for creating a network to develop Buddhist agriculture and production processes for safe products to develop the grassroots economy of communities in Phetchaburi Province. Community leaders, namely monks, kamnans, and village headmen, must be aware of health problems occurring within the community. It is popular to consume modern food that is contaminated with chemicals. which is different from the past when they used to grow their own food for household consumption. but became grown for trade By stimulating growth with chemicals that are harmful to the body. Community leaders should initiate ways to create sustainable and safe changes in consumption in their communities. Creating a popular and concrete organic farming network is organizing a learning committee. To be in line with the needs of target groups such as children, youth, agricultural entrepreneurs,

academics, agencies, agricultural centers, which will create systematic learning. Participants in the activity are aware of the importance of networks. where knowledge exchange occurs while participating in all types of activities Promoting interest and awareness of the benefits of vegetables grown according to the concept of organic agriculture. that can create a culture of eating safe vegetables You should start with your family first as a starting point. that can create safe consumption habits that came from the family which is an activity that builds sustainable relationships If this can be done, many families will definitely create a cultural change in eating organic vegetables.

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณพระวิสุทธีวรกิจ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี พระพิพิธพัชรโธม, ดร. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี ฝ่ายบริหาร พระครูวัชรสุวรรณาท, ผศ.ดร. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี ฝ่ายวิชาการ พระครูวิรุฬห์วัชรธรรม ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี และพระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดร. ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ประกอบด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า เพื่อร่วมตอบแบบประเมินตามข้อเท็จจริง ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

อนึ่ง หากผลการวิจัยนี้เกิดความผิดพลาด บกพร่อง และการนำเสนอข้อมูลคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และข้อเท็จจริงในการทำวิจัยครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัย

ดร.อนุชา พลทะกุล

พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดร.

ดร. ดาวนภา เกตุทอง

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๒
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ	๑๒
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	๑๘
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	๒๖
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย	๓๑
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมเพื่อการเกษตร	๓๘
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สอาร์อ่า (SOAR Analysis)	๔๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๕๑
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓
๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๔
๓.๒ ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	๖๖
๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย	๖๗
๓.๔ เครื่องมือการวิจัย	๖๘
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๙
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษารายวิจัย	๗๑
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๓
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	๗๓
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรม การผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี	๘๐
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถี พุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี	๙๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๗
๕.๑ สรุป	๙๗
๕.๒ อภิปรายผล	๑๑๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก	๑๓๔
ภาคผนวก ก ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๕
ภาคผนวก ข ขอความอนุเคราะห์ให้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวิจัย	๑๓๗
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตร วิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย	๑๓๙
ภาคผนวก ง แนวคำถามการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง รูปแบบการสร้าง เครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี	๑๔๘
ภาคผนวก จ กำหนดการ กิจกรรมภาคปฏิบัติการ (Action)	๑๕๘
ภาคผนวก ฉ รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก	๑๖๐
ภาคผนวก ช ประวัตินักวิจัย	๑๖๒

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๔.๑ ผลการวิเคราะห์สอร์อ่า (SOAR Analysis) การพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ

๕๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๓
๓.๑ ขั้นตอนการวิจัย	๗๒
๔.๑ กิจกรรมพัฒนานักเรียนเกษตรอินทรีย์	๗๗
๔.๒ กิจกรรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกษตรอินทรีย์	๘๐
๔.๓ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเชิงปฏิบัติการ	๘๖
๔.๔ กิจกรรมการวิเคราะห์สอร์อ่า (SOAR Analysis) การพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ	๙๐
๔.๕ กิจกรรมผสมดินและปลูกพืชตัวอย่าง	๙๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในดัชนีฉบับนี้ใช้อ้างอิงจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ส่วนคัมภีร์อรรถกถาบาลี/ภาษาไทย ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/มหามกุฏราชวิทยาลัย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗, หมายถึง ทีฆนิกาย สิลกขนธวคคปาลี ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๐ ทีฆนิกาย สิลขันธ์วรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี)/หน้า เช่น ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๗๖/๒๔๐ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงคลวิลาสินีสิลกขนธวคคอฎฐกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เล่มนี้ ได้ใช้อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในพระไตรปิฎก ตามลำดับดังนี้

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

วิสาหกิจชุมชนคือกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน สำหรับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คือ คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย ปัจจุบันกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ไปแล้วกว่า ๙๗,๒๗๐ แห่ง จากข้อมูลการประเมินศักยภาพ พบว่า วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ โดยในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จนสามารถกำหนดแนวทางพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน และได้รับการสนับสนุนการพัฒนาภายใต้กลไกของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดและอนุกรรมการอำเภอแล้วจำนวนหนึ่ง^๑

ภาคเกษตรกรรมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นแหล่งสร้างงานและรายได้ที่สำคัญ โดยมีอัตราการขยายตัวการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑.๕๑ ต่อปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒-๒๕๖๐ ซึ่งพิจารณาจากการมีตลาดส่งออกหลักอยู่ในประเทศจีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย เป็นต้น^๒ เมื่อความต้องการสินค้าเกษตรมีมากขึ้นทำให้เกษตรกรเน้นการเพิ่มผลผลิตด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ จำนวนมากเข้าช่วย โดยเฉพาะปุ๋ยและสารเคมีการเกษตรเพื่อเร่งการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ และทำให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น โดยมีแนวโน้มการนำเข้าสารกำจัดวัชพืช และสารกำจัดศัตรูพืช เพิ่มขึ้นอย่างมากจาก ๒๑,๕๙๐ และ ๑๐,๖๒๖ ตัน ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๑๑๙,๙๗๑

^๑ ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, **รายชื่อวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน**, <http://smce.doae.go.th/history.php> ค้นวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๕.

^๒ กระทรวงพาณิชย์, ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔. (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงพาณิชย์), ๒๕๕๙.

และ ๑๒,๙๒๗ ตัน ในปี ๒๕๕๘ ตามลำดับ คิดเป็นอัตราการนำเข้าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ ๔๔.๑๙ และ ๑๗.๔๒ ต่อปี ตามลำดับ^๓ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการนำเข้าปุ๋ยเคมีที่ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกเช่นกัน นับตั้งแต่ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๘ โดยในปี ๒๕๕๘ มีปริมาณการนำเข้าสูงถึง ๔.๖๕ ล้านตัน คิดเป็นอัตราการนำเข้าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ ๑.๘๐ ต่อปี^๔ แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในประเทศต้องพึ่งพา สารเคมีและปุ๋ยเคมีเป็นหลัก จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยเสี่ยงต่อการสูญเสียตลาด ส่งออกที่มีความต้องการสินค้าเกษตรปลอดภัยและปราศจากสารเคมีตกค้าง หากเกษตรกรไม่มีการปรับตัวในการผลิตสินค้าเกษตร อีกทั้งปัจจุบันกระแสของความปลอดภัยด้านอาหารมีบทบาทที่สำคัญต่อผู้บริโภคมากขึ้น จึงทำให้เกิดการกีดกันทางการค้าในรูปแบบที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษี โดยเฉพาะ มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measures: SPS) ซึ่งเป็น มาตรฐานที่มีความเข้มงวดในการคัดเลือกสินค้าเกษตรที่ปราศจากสารเคมีและแมลงศัตรูพืช ส่งผลให้ มาตรฐานดังกล่าวสามารถพัฒนาการดำเนินการห้ามนำเข้าสินค้าเกษตร รัฐบาลจึงเล็งเห็นความสำคัญของ รายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงได้มีนโยบายในการส่งเสริม การเกษตรอินทรีย์ และสนับสนุนด้านการเกษตรอินทรีย์เพื่อให้ประเทศไทยได้เป็นครัวของโลกที่สะอาด ปลอดภัย อีกทั้งสามารถยกระดับสินค้าเกษตรและเพิ่มรายได้เกษตรกรให้สูงขึ้น เพื่อให้ชีวิตความเป็น อยู่ของรากฐานประเทศดีขึ้น^๕ เกษตรอินทรีย์จึงเป็นหลักการที่คำนึงถึงความสมดุลทางด้าน สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ และยังเป็นทางเลือกเลี่ยงการใช้สารเคมีทางการเกษตรโดย การให้หันกลับมาใช้สารอินทรีย์หรือชีวภาพแทน เพื่อนำมาสู่สินค้าที่มีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและ ผู้บริโภค และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคไม่เพียงแต่ในประเทศยังรวมถึงต่างประเทศ^๖ สังเกต จากทั่วโลกมีอัตราการขยายตัวพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในปี ๒๕๕๘ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในประเทศสวีเดน สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และเยอรมนี ในอัตราร้อยละ ๓๘/๑๑/๑๐ และ ๕ ตามลำดับ ทำนองเดียวกันพื้นที่ การผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ

^๓ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ปริมาณและมูลค่าของวัตถุดิบทางการเกษตร ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๘. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร), ๒๕๕๘.

^๔ เรื่องเดียวกัน, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๖๔

^๕ กรมการพัฒนาชุมชน, การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง. (กรุงเทพมหานคร: กรมการ พัฒนาชุมชน), ๒๕๕๙.

^๖ สุพจน์ บุญแรง และอรรถ อัจฉริยมนตรี, เกษตรอินทรีย์ : ทฤษฎี และการประยุกต์สำหรับเกษตรกร. (เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนจำกัด กู๊ด ปริ้นส์ดีง), ๒๕๕๐.

๒๐.๙๗ จาก ๒๓๕,๕๒๓ ไร่ ในปี ๒๕๕๗ เป็น ๒๘๔,๙๑๘ ไร่ ในปี ๒๕๕๘^๗ จะเห็นว่าการขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นผลจากความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นทั้งตลาดในและต่างประเทศด้วยอัตราการขยายตัวร้อยละ ๗๗.๙ และ ๒๒.๐๖ ตามลำดับ^๘ ถึงแม้ว่าแนวโน้มความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยมีทิศทางที่เพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่ามูลค่าการส่งออกสู่ตลาดโลกยังน้อยมากเมื่อเทียบกับ การบริโภคของตลาดในทวีปอเมริกาและยุโรป อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนตัดสินใจปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตเป็นเกษตรเคมีอีกครั้ง

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

การคาดหวังถึงราคาผลผลิตที่สูงขึ้นของนโยบายประกันราคา และในช่วงปี ๒๕๕๖ ภาครัฐไม่มีนโยบายพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนและเข้าใจผิดพลาดในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ว่ามีความเหมือนกับมาตรฐานเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ และเข้าใจผิดเกี่ยวกับผักอนามัย ผักปลอดภัย พีชไฮโดรโปนิควา เป็นผลผลิตเกษตรอินทรีย์ รวมถึงเข้าใจว่าสัญลักษณ์ Q เป็นสัญลักษณ์ของสินค้ารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้สินค้าเกษตรอินทรีย์มีการจัดจำหน่ายในหลายช่องทางจนบางครั้งผู้บริโภคเกิดความสับสนว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นสินค้าเกษตรทั่วไป หรือสินค้าเกษตรปลอดภัย ทำให้ระดับราคาไม่มีความแตกต่างกันเป็นสาเหตุให้เกษตรอินทรีย์ของไทยขยายตัวอย่างเชื่องช้าเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในโลก ขณะที่มูลค่าการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกเติบโตอย่างต่อเนื่องถึง ๒ ล้านล้านบาทต่อปี โดยเฉพาะตลาดสหรัฐอเมริกาและยุโรป จึงเป็นโอกาสของสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยที่สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าว^๙ การสร้างความเข้มแข็งทางการตลาดโดยการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีความเหมาะสมและแตกต่างกันย่อมนำมาสู่การเพิ่มโอกาสทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในช่องทางการตลาดที่ต่างกัน ก่อให้เกิดความตระหนัก ความเชื่อมั่น และความจงรักภักดีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภค โดยมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๕^{๑๐}

^๗ วิฑูรย์ ปัญญากุล, ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย ๒๕๕๙. (กรุงเทพมหานคร: สหกรณ์กรีนเนท), ๒๕๕๙.

^๘ วิฑูรย์ ปัญญากุล, ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย ๒๕๕๘. (กรุงเทพมหานคร: สหกรณ์กรีนเนท), ๒๕๕๘.

^๙ สณัฐวิทย์ น้อยโสภา, “เกษตรอินทรีย์ โอกาสการส่งออกของเกษตรกรไทยในตลาดโลก”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๘, ๘๓-๙๑.

^{๑๐} กระทรวงพาณิชย์, ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕. (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงพาณิชย์), ๒๕๖๐.

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาตนเอง ฝึกฝนตนเองให้สมบูรณ์สูงสุด โดยใช้พระธรรมเป็นเครื่องมือฝึกฝน และมีพระสงฆ์เป็นผู้ยืนยัน ความจริงดังกล่าว พระสงฆ์จึงมีบทบาทที่สำคัญ ที่จะนำกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยนำหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาใช้กับงานพัฒนา ตัวอย่างเช่น คำสอนที่กล่าวว่า “อุกฺกุฏฐาตา วินฺทเต ธน หมายถึง ผู้มีความขยันหมั่นเพียร ย่อมหาทรัพย์ได้” การประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการค้าขาย รับราชการ เกษตรกรรม ปกครอง ลูกจ้าง หรือศึกษาหาความรู้ ก็ทำอย่างสุดความสามารถ จนสำเร็จในสิ่งที่ตนต้องการ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่พุ่มเพื่อย กล่าวคือความสำเร็จในหน้าที่การงานของตนที่ทำอยู่ ต้องไม่ขัดกับศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ได้รับประโยชน์ตามความมุ่งหมาย เมื่อก้าวถึงการพัฒนาชุมชนให้เจริญพร้อมทั้งด้านกายกับจิต และสภาวะแวดล้อมอย่างเหมาะสม บุคคลควรนำหลักธรรม มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดเป้าหมาย และกำหนดแนวทางการพัฒนา โดยเฉพาะหลักธรรมที่เรียกว่า “วิริยอิทธิบาท” อันหมายถึง การมีความเพียรไม่ย่อท้อต่อการทำงาน^{๑๑} การประยุกต์หลักธรรมเพื่อบูรณาการแนวคิดเพื่อการสร้างการตระหนักรู้และจิตสำนึกเพื่อสังคม ในเชิงนิเวศวิทยาเชิงลึกที่ยั่งยืนที่คาดว่าจะเกิดจากการวิจัย ก็เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวทางของการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งจิต เศรษฐกิจ และสังคม โดยจะวิเคราะห์หาปัจจัยความเป็นไปได้ในการศึกษาทั้งจากภาครัฐและเอกชนเพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ที่จะนำไปใช้เป็นฐานในการประยุกต์สำหรับองค์กรอื่น ๆ^{๑๒}

จากความสำคัญดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาชุดโครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาพุทธเกษตรปลอดภัยเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ เครือข่ายสังคมวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ ๑) วิเคราะห์รูปแบบการบูรณาการหลักธรรมเพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัย ๒) สร้างกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเกษตรเพื่อพัฒนาสินค้าปลอดภัย ๓) ส่งเสริมกลยุทธ์การผลิตอาหารปลอดภัยจากสินค้าเกษตรเพื่อสุขภาพ และ ๔) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาพุทธเกษตรปลอดภัยเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ เครือข่ายสังคมวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วสามารถนำผลการวิจัย และรูปแบบการพัฒนาพุทธเกษตรปลอดภัยไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนแนวพุทธ หรือเกษตรแนวพุทธ ทั้งศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถี

^{๑๑} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๙.

^{๑๒} พระราชวรมุนี (พล อากาศโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง, นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ของสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ ๒๕๕๘: ๓๓, ๓๖

พอเพียงตำบลช่องสะแก วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรีที่สนใจจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรแนวพุทธ และ
หน่วยงาน/องค์กรอื่นที่สนใจ

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถี
พอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

๑.๒.๒ การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธใน
จังหวัดเพชรบุรี

๑.๒.๓ การสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิต
สินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถี
พอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธใน
จังหวัดเพชรบุรี

๑.๓.๓ เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิต
สินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิต
สินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้การวิจัย
เชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัย ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรวิถี
พุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี จาก
หนังสือรายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และหลักกรรม เพื่อการเกษตร เพื่อนำมากลยุทธ์การพัฒนาการสร้างสรรค์เครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธใน จังหวัดเพชรบุรี จากนั้นจึงสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิต สินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

๑. ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

๒. ทำการศึกษาพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัย วิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๓. ศึกษาการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการ ผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่อง สะแก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก และวิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก โดย จำแนกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเพราะสามารถใช้ ความเห็นที่สอดคล้องกับหลักการ และพฤติกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรับทราบ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อ วิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย พระสงฆ์นักวิชาการ นักวิชาการเกษตรจังหวัดเพชรบุรี ประธานศูนย์ วิสาหกิจชุมชนเกษตร กรรมการวิสาหกิจชุมชนเกษตร และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตร กลุ่มละ ๒ รูป/ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๐ รูป/คน ดังนี้

- ๑) พระสงฆ์นักวิชาการ
- ๒) นักวิชาการเกษตรจังหวัดเพชรบุรี
- ๓) ประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตร
- ๔) กรรมการวิสาหกิจชุมชนเกษตร
- ๕) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตร

๒. ผู้ร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อยจากการปรึกษาที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ในวิสาหกิจชุมชนตัวอย่าง ที่มีทั้งประธานศูนย์ กรรมการ และสมาชิก รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน ดังนี้

- ๑) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จำนวน ๕ คน
- ๒) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก จำนวน ๕ คน
- ๓) วิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก จำนวน ๕ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มที่ทำการเกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ ผู้ดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ หรือมีลักษณะสอดคล้องกัน จำนวน ๓ ตัวอย่าง ได้แก่

๑. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก
๒. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก
๓. วิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เครือข่าย หมายถึง การบริหารจัดการและแนวทางปฏิบัติของการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objective) เป้าหมาย (Target) กลยุทธ์ (Strategy)

กลยุทธ์ หมายถึง การขับเคลื่อน ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strength) โอกาส (Opportunities) เป้าหมาย (Aspirations) ผลลัพธ์ (Results) ดังนี้

๑. **จุดแข็ง (Strength)** หมายถึง การมองจากภายในและภายนอกที่สามารถควบคุมได้ ไม่ว่าจะ
จะเป็นนวัตกรรม ตำแหน่งที่ตั้ง ทรัพยากร ทัศนคติ ต้นทุน หรือสิ่งที่พนักงานในองค์กรภูมิใจ

๒. **โอกาส (Opportunities)** หมายถึง ภายนอกที่อาจจะเกิดขึ้นได้เอง อาทิ คู่แข่งทางธุรกิจ
กระแสสังคมที่เกิดขึ้น นโยบายขององค์กร หรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

๓. **เป้าหมาย (Aspirations)** หมายถึง ทางธุรกิจที่องค์กรอยากจะไปถึง หรือเป็นสิ่งที่
ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตทั้งด้านวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ หรือสิ่งที่ต้องการแก้ไข ซึ่งเป้าหมายที่ตั้งก็ควร
ที่จะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาย่างถูกต้อง และ
ง่ายตายมากยิ่งขึ้น

๔. **ผลลัพธ์ (Results)** หมายถึง ที่องค์กรต้องการให้เกิดอย่างเป็นรูปธรรม จับต้องได้ และ
สามารถประเมินได้ว่าบรรลุเป้าหมาย (Aspirations) อาทิ รายได้ต่อปี หรือมูลค่าส่วนแบ่งของการตลาด

วิถิปุทธ หมายถึง สร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถิปุทธและกระบวนการ
ผลิตสินค้าปลอดภัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยการบูรณาหลักพุทธ
ธรรมกับเกษตร ประกอบด้วย การพึ่งพาตนเอง การรวมพลังของเกษตรกร การพัฒนาก้าวหน้า ดังนี้

๑. **การพึ่งพาตนเอง** หมายถึง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่วงไกล
อบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง

๒. **การรวมพลังของเกษตรกร** หมายถึง แบ่งปันช่วยเหลือกันตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วย
ความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมวางตนพอดี

๓. **การพัฒนาก้าวหน้า** หมายถึง เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจใน
สิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีเพิ่ม
มูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักความ
เป็นไปของชุมชนที่ตนอยู่ว่า มีวัฒนธรรม ความเชื่ออันอย่างไร รู้จักให้เกียรติเคารพในความคิดเห็นของ
ผู้อื่น

หลักสังคหวัตถุ ๔ หมายถึง ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดใน
เรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีเป้าหมาย เพื่อการจัดการทรัพยากรการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรแบบ
แผนที่มีเป้าหมาย เพื่อการพึ่งตนเอง หรือทำให้ตัวเองเป็นที่พึ่งของตัวเองได้ ภายใต้อุปกรณ์ที่มีอยู่ มีกิน
มีใช้ มีคุณภาพชีวิตพึ่งพาตนเองได้ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา ประกอบด้วย

๑. **ทาน** หมายถึง การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น

๒. **ปิยวาจา** หมายถึง วาจาเป็นที่รัก กล่าวที่เป็นประโยชน์

๓. **อัตถจริยา** หมายถึง ขวนขวายบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๔. **สมานัตตตา** หมายถึง ทำตนเสมอต้นเสมอปลายในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล สิ่งแวดล้อม

การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การนำแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร มาพัฒนาศูนย์วิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการอยู่แล้ว หรือกำลังมองหาแนวทางการทำเกษตรแนวพุทธ ประกอบด้วย การผลิตไม่เบียดเบียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การส่งเสริมการพึ่งตนเอง การส่งเสริมสามัคคีธรรม และการใช้แรงงานอาสา ดังนี้

๑. **ด้านการผลิตไม่เบียดเบียน** หมายถึง กระบวนการผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรทุกประเภทที่ดำเนินการในนามวิสาหกิจชุมชน จะไม่มีการเบียดทั้งบุคคล สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และอื่น ๆ ที่อาจได้รับผลกระทบต่อทำวิสาหกิจชุมชนเกษตรวิถีพุทธ

๒. **ด้านการใช้ปุ๋ยอินทรีย์** หมายถึง การใช้ปุ๋ยบำรุงพืชเกษตรที่ได้จากธรรมชาติ หรือปุ๋ยที่ทำใช้เองสำหรับพืชเกษตรที่ปลูก

๓. **ด้านการส่งเสริมการพึ่งตนเอง** หมายถึง การหาแนวการพัฒนาอาชีพให้ตนเองตามหลักความขยัน เพื่อประกอบอาชีพที่สุจริตในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

๔. **ด้านการส่งเสริมสามัคคีธรรม** หมายถึง การทำเกษตรวิถีพุทธจะเป็นกระบวนการสร้างความสามัคคีระหว่างผู้ทำเกษตร ซึ่งจะเป็นรากฐานของการสร้างความสามัคคีด้วยการประชุมกลุ่ม การร่วมกิจกรรม การแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา และการเสนอแนวทางการอยู่ร่วมกันผ่านระบบเกษตรวิถีพุทธ

๕. **ด้านการใช้แรงงานอาสา** หมายถึง การดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ ด้วยการใช้แรงงานแลกเปลี่ยนระหว่างศูนย์ ที่มีความเชี่ยวชาญต่างกัน และสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างคุ้มค่า

กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ หมายถึง การแสวงหาแนวทางที่หลากหลาย ที่ประเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครือข่ายการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ ที่ใช้แนวคิดการเกษตรทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้

๑. ด้านทุนมนุษย์ หมายถึง การสร้างกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ โดยอาศัยผู้รู้ในพื้นที่เป็นผู้แนะนำ เพื่อร่วมกันพัฒนาความสามารถของบุคคล ที่สนใจการเกษตรอินทรีย์รูปแบบต่าง ๆ ให้ได้มีกลยุทธ์ที่หลากหลาย

๒. ด้านทุนสังคม หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้คุ้มค่าต่อการสร้างสินค้าที่สามารถใช้สร้างกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรของสังคมกระจายไปสู่พื้นที่อื่น

๓. ด้านทุนกายภาพ หมายถึง การใช้ความรู้ด้านการเกษตรพื้นถิ่น มาพัฒนาในมีความน่าสนใจเชิงพื้นที่และผลิตภัณฑ์ ที่สามารถสร้างเอกลักษณ์และคุณค่าในตนเองได้ และสามารถดำรงตนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นด้านวิสาหกิจชุมชนเกษตร

๔. ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การนำทรัพยากรตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในพื้นที่ มาพัฒนาสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ

๕. ด้านทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง การนำวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ทำเกษตรเชิงวิสาหกิจ มาสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ

รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ หมายถึง แนวทางการและกระบวนการสร้างเครือข่ายผู้ทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ ให้ดำเนินการแลกเปลี่ยนปัญหาและช่องทางพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ โดยอาศัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ และวัฒนธรรมองค์การ ดังนี้

๑. ด้านปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการเพิ่มสมรรถนะสมาชิก เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ

๒. ด้านการจัดการความรู้ หมายถึง การบ่งชี้ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ

๓. ด้านวัฒนธรรมองค์การ หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับความสอดคล้องต้องกัน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ สามารถสร้างเกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

๑.๖.๒ ได้พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธใน จังหวัดเพชรบุรี

๑.๖.๓ สามารถสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๒) กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และ ๓) รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยจะนำเสนอรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมเพื่อการเกษตร
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สออาร์ (SOAR ANALYSIS)
- ๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ

๒.๑.๑ ความหมายของการบูรณาการ

การบูรณาการ (Integration) เป็นการทำให้สิ่งต่าง ๆ ที่บดบังหรือให้สมบูรณ์ ไม่มีสิ่งใดขาดหาย หรือเป็นการรวมสิ่งหนึ่งเข้ากับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สิ่งเดิมเพิ่มพูนหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกัน^๑

^๑ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงวิเคราะห์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ซัคเซสมิเดีย, ๒๕๕๖), หน้า ๔-๘.

ซึ่งการทำให้สมบูรณ์หมายถึงทำให้หน่วยย่อยที่มีความสัมพันธ์กันร่วมกัน ทำหน้าที่อย่างผสมกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียว ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตนเอง^๒ การทำให้เต็ม หรือความเต็ม ความสมบูรณ์ ที่มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้หลุดพ้นจากปัญหาต่างๆ^๓ หรือเป็นการทำให้หน่วยย่อยที่อิงอาศัยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เข้ามา ร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียว ที่มีความหมายครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเอง^๔ การทำให้บุคคลและองค์การมีเป้าหมายร่วมกัน และพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในองค์การ^๕ การบูรณาการจึงทำให้หน่วยย่อยทั้งหลาย ที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียว มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว ซึ่งอาจนำหน่วยย่อยหนึ่งมารวมเข้าในองค์รวม ที่มีหน่วยย่อยอื่นอยู่แล้วก็ได้ หรือจะเอาหน่วยย่อยทั้งหลายที่ต่างแยกกัน มารวมเข้าด้วยกันเป็นองค์รวมก็ได้ ซึ่งเรียกว่าบูรณาการทั้งสิ้น แต่ข้อสำคัญจะต้องมีตัวยืนที่เป็นหลักอยู่ ๓ อย่าง ในเรื่องบูรณาการ^๖ ได้แก่

๑. มีหน่วยย่อยองค์ประกอบ ชิ้นส่วน อวัยวะ ชั้น ระดับ หรือแง่ ด้านที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน อันนี้เป็นสิ่งที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกันคือ สิ่งย่อย ส่วนย่อย

๒. หน่วยย่อยเป็นต้นนั้น มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน อันนี้อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่ายึดหยุ่นปรับตัวได้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วย

๓. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้ว ก็จะเกิดความครบถ้วนเต็มบริบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืนเกิดภาวะได้ที่พอดี หรือสมดุลก็จะทำให้การรวมนั้นก็มีชีวิตดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดี อันจะเป็นภาวะของบูรณาการ

^๒ พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส และคณะ, **คู่มือปฏิบัติการบูรณาการพันธกิจ**, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕), หน้า ๑.

^๓ สาโรช บัวศรี, **หนังสือความรู้สำหรับครู เรื่องบูรณาการ**, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์. ๒๕๒๑), หน้า ๓.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๘), หน้า ๓๐.

^๕ ดิน ปรัชญพฤษดิ์, **ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.พี.เอ็น. ๒๕๕๕), หน้า ๒๐๔.

^๖ พรธิดา วิเศษศิลปานนท์ และคณะ, **โครงการติดตามการเข้าถึงสิทธิของคนพิการและการพัฒนารูปแบบระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ**, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. ๒๕๕๖), หน้า ๑๓-๑๔.

ครั้นเมื่อครบทั้งสามอย่างนี้ก็เป็นการตามสภาวะ ส่วนในทางปฏิบัติจะมีหลักและกระบวนการวิธีอย่างไร ควรพิจารณาว่าอันอีกส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่จะต้องเน้นก็คือ ความพอดีหรือความสมดุล ซึ่งเป็นภาวะที่ต้องการของบูรณาการนั้น เราจะแสดงลักษณะออกมาให้เห็นเป็น ข้อสำคัญได้ ๒ อย่างคือ เมื่อเป็นองค์รวมแล้วองค์รวมนั้นมีชีวิตหรือดำเนินไปด้วยดี องค์รวมนั้นเกิดมีภาวะและคุณสมบัติของมันเอง ที่ต่างหากจากภาวะและคุณสมบัติขององค์ประกอบทั้งหลาย ขั้นตอนของวิธีคิดแบบบูรณาการประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน^๗ คือ

ขั้นที่ ๑ ถอดกรอบ เพื่อที่จะให้หลุดจากกับดักทางความคิด ทางวัฒนธรรม ทางความรู้ ทางประสบการณ์ เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ ขยายกรอบ โดยอาศัยฐานแนวคิดในเรื่ององค์รวม สหวิทยาการ คิดโดยวิธีอุปนัย การมองประสานข้ามตรงข้าม และมองแบบทุกฝ่ายชนะ

ขั้นที่ ๓ คุมกรอบ ซึ่งเป็นขั้นกลับมาบูรณาการอีกครั้ง โดยเงื่อนไขความสำเร็จของการบูรณาการสวัสดิการของชุมชนในระดับนโยบาย คือ

๑. ผู้ดำเนินกิจกรรมหลักและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
๒. เป้าประสงค์
๓. ทรัพยากร
๔. กระบวนการและแนวทางการทำงาน
๕. ผลกระทบ ผลผลิต และวิวัฒนาการ

ดังนั้น แนวคิดการบูรณาการจึงนำเสนอปัจจัยสำคัญที่จำเป็น ที่ทำให้มนุษย์มีการพัฒนาหรือมีวิวัฒนาการทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ อยู่ในการตระหนักรู้ของมนุษย์ทุกคน และเป็นลักษณะของจิต ซึ่งรูปแบบการบูรณาการนี้เป็นรูปแบบที่ง่ายที่สุด ที่ใช้ในการตอบสาระสำคัญที่เป็นความจริงของทุกสรรพสิ่ง และสิ่งที่นำเสนอมานั้นเป็นเพียงเครื่องมือและแผนที่ในการเดินทางที่จะนำทุกคนไปสู่ความสำเร็จ ทั้งทางด้านการประกอบอาชีพและการตื่นรู้ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการบูรณาการสิ่งที่สร้างเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้กาย จิต วิญญาณ วัฒนธรรมและธรรมชาติเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

สรุป การบูรณาการ เป็นการนำเอาหลักความสำคัญ มาผสมผสานเพิ่มเติมหรือเติมเต็ม เพื่อต้องการลดปัญหาข้อผิดพลาดจากที่มีอยู่ หรือการเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้มีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับความต้องการ ตรงกับสภาพความเป็นจริง และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

^๗ อ่างแล้ว, เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงวิเคราะห์, ๒๕๔๖, หน้า ๔-๘.

๒.๑.๒ ความสำคัญของการบูรณาการ

การที่หน่วยงานนำหลักการบูรณาการมาใช้ดำเนินงานก่อให้เกิดประโยชน์^๘ ดังนี้

๑. การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เกิดการรวมงานที่ใกล้เคียงกันให้เป็นสิ่งเดียวกันเกิดผลดีต่อเรื่องใหญ่ โดยดูคุณภาพรวมทั้งหมด และมองปัญหาได้ถูกจุดโดยใช้ความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับระบบหรือปัจจัยต่างๆ ให้มีมุมมองที่กว้าง ครบถ้วน

๒. สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ อาทิ บุคลากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน การสิ้นเปลืองในการใช้ทรัพยากร ทำให้มีทรัพยากรเหลือใช้อย่างอื่นได้

๓. พนักงานทำงานได้ง่าย สะดวก มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะปรับตัวอย่างต่อเนื่อง และช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเบ็ดเสร็จ

๔. ลดความสูญเปล่าของเวลา ความซ้ำซ้อน ในการบริหารช่วยให้การแก้ปัญหาในงานได้อย่างเบ็ดเสร็จเชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ให้มีมุมมองอย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง

๕. ลดค่าใช้จ่ายในการตรวจติดตาม และตรวจประเมินผลที่ต้องดำเนินการตรวจติดตามและประเมินผลที่ละกิจกรรม หากมีการบูรณาการกิจกรรมหรือโครงการทำให้การดำเนินการติดตามและตรวจประเมินผลเพียงครั้งเดียวสามารถตอบได้หลายเป้าหมาย

๖. สร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพภายในองค์กร

๗. เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์บุคคลที่มีความคิดแบบบูรณาการจะช่วยให้ลดความผิดพลาดจากการตัดสินใจที่ไม่รอบคอบ มีความเข้าใจเรื่องที่มีความซับซ้อนได้อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้นทำให้การตัดสินใจในเรื่องเล็กเกิดผลดีต่อเรื่องใหญ่โดยดูภาพรวมทั้งหมด ก่อนตัดสินใจและมองปัญหาได้ถูกจุดรู้จุดเชื่อมโยงและผลกระทบ

๘. การบูรณาการเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความฉลาดหลักแหลมในการปรับตัวอย่างต่อเนื่องด้วยการใช้ไหวพริบ ปฏิภาณ สติปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่นให้เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์แบบ

๙. ช่วยขจัดความขัดแย้ง เนื่องจากการบูรณาการทำให้เกิดความเชื่อมโยงแนวคิดต่างๆ เข้ากันได้ อย่างสมบูรณ์

๑๐. รู้จุดเชื่อมโยงของงานและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างชัดเจน เบ็ดเสร็จ เชื่อมโยงงานต่างๆ อย่างลงตัว

สรุปการบูรณาการทำให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานแบบเดิม ๆ ทำให้เกิดผลดีแก่องค์กร หลุดพ้นจากปัญหาความขาดแคลน และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอันเกิดจาก

^๘ เรื่องเดียวกัน, ม.ป.บ..

การบูรณาการงานที่มีอยู่เข้าด้วยกันสามารถลดความซ้ำซ้อนของงาน ความสูญเปล่าเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณเวลา ประหยัดทรัพยากร ลดปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กรเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่รอบคอบ มองงานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบและทำให้ การทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

๒.๑.๓ ลักษณะการบูรณาการ

ลักษณะการบูรณาการงานที่สามารถต่อบัณฑิตประสงค์ได้หลายงาน ลักษณะการบูรณาการมีตามที่ อาร์มสตรอง (Armstrong) ได้แบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ^๙ ได้แก่

๑. การบูรณาการในแนวตั้ง (Vertical Integration) เป็นการบูรณาการเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร และการบูรณาการเข้ากับกลยุทธ์

๒. การบูรณาการในแนวนอน (Horizontal Integration) เป็นการบูรณาการระหว่างกระบวนการภายในหน่วยงาน อาทิ การบูรณาการระบบการจัดการผลการปฏิบัติงาน

จะเห็นได้ว่าการบูรณาการจะเกิดความสำเร็จนั้นประกอบด้วยลักษณะการบูรณาการดังนี้

๑. การมีหน่วยย่อย องค์ประกอบย่อย ระดับ ชั้น ที่นำมาประมวลเข้าด้วยกัน สิ่งที่มาประมวลเข้าด้วยกันนั้นเรียกว่าหน่วยย่อย

๒. หน่วยย่อยนั้น ต้องมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง เป็นหนึ่งเดียวกันและมีความยืดหยุ่นในตัวปรับตัวให้เคลื่อนไหวได้ตลอดเวลา

๒.๑.๔ ทฤษฎีการบูรณาการ

ทฤษฎีบูรณาการนำเสนอโดยเคน วิลเบอร์ ด้วยแนวคิดที่ว่า ความคิดในปัจจุบันถูกรอบงำด้วยการศึกษาวิชาความรู้ตามแนวทางของวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ แนวคิดในปัจจุบันถูกรอบงำด้วยแนวคิด ๒ ประเภท คือ แบบลดทอน (Reductionism) หรือที่เรียกว่า พวก atomism กับอีกพวกหนึ่ง คือ พวกที่มองข้ามส่วนย่อยไป มองแต่ภาพรวมอย่างเดียว หรือที่เรียกว่า พวก wholism แต่แนวคิดที่ถูกต้องจริงๆ คือ ทุกอย่างประกอบเข้าด้วยกัน เชื่อมโยงกัน (web) เกี่ยวข้องกัน^{๑๐}

แนวคิดแบบลดทอนนี้ คือ การแยกแยะปัญหาต่างๆ ลงเป็นส่วนย่อย ๆ อาทิ จากโมเลกุลเป็นอะตอม เป็นนิวตรอน เป็นอิเล็กตรอน เป็นต้น เพื่อค้นหาต้นตอของปัญหา เมื่อทราบถึงปัญหาแล้วก็

^๙ Armstrong, ๒๐๐๕ อังในซาลี ตระกูล, พันธกิจมหาวิทยาลัยกับการบูรณาการ, วารสารพิกุล, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๑๐๗-๑๐๘

^{๑๐}Ken Wilber, *Sex, Ecology, Spirituality: The Spirit of Evolution*, Second Edition Revised, (Boston: Shambhala, 2000), pp. 44-45.

แก้ไขที่ปัญหานั้นๆ เป็นเรื่องๆ ไป รวมถึงแนวคิดแต่ภาพรวมเท่านั้น แนวคิดเช่นนี้ เคน วิลเบอร์ เห็นว่า ทำให้ขาดความเข้าใจปัญหาที่แท้จริง เพราะปัญหาทุกเรื่องไม่ได้เกิดขึ้นเองเป็นเอกเทศจากสิ่งอื่น แต่ต้องมีผลกระทบจากสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมตัวปัญหานั้นๆ จึงต้องนำทุกเรื่องที่เป็นองค์ประกอบมาพิจารณาด้วย จึงจะเป็นแนวคิดที่ถูกต้องจริงๆ

เคน วิลเบอร์ (Ken Wilber) เห็นว่า ทฤษฎีการบูรณาการเป็นทฤษฎีที่นำเสนอปัญหาทุกอย่างในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สามารถแก้ไขด้วยการพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างรอบด้าน โดยมีปัจจัยหลักๆ อยู่ ๔ ด้าน^{๑๑} ได้แก่

๑. ด้านเจตจำนงหรือเจตนา (Intention) เรียกว่า “I” หรือ “ฉัน” เป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับ ภายในของมนุษย์ (Interior) เป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด จิต วัฒนาการของจิตและสิ่งที่เป็นอัตวิสัย เป็นต้น

๒. ด้านพฤติกรรม (Behavior) เรียกว่า “It” หรือ “สิ่งนั้น” หรือ “มัน” เป็นด้านเกี่ยวกับกายภาพ โครงสร้างของร่างกาย วัฒนาการเชิงกายภาพ กฎทางฟิสิกส์ หรือเคมี และการแสดงออก เป็นเรื่องของภายนอกที่มองเห็น (Exterior) เป็นต้น

๓. ด้านวัฒนธรรม (Culture) เรียกว่า “We” หรือ “พวกเรา” เป็นวิถีชีวิตในชุมชน วัฒนาการในเรื่องความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์ ระบบการให้คุณค่า ทักษะในการมองโลกในสังคม หรือสิ่งที่ปรากฏภายใน (Interior) ของสังคมที่เป็นนามธรรม เป็นต้น

๔) ด้านสังคม (Social) เรียกว่า “Its” หรือ “สิ่งเหล่านั้น” เป็นด้านที่เกี่ยวกับสังคมในภาพกว้าง รูปแบบการปกครอง นิเวศวิทยา ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ปรากฏภายนอก (Exterior) ของสังคมที่มองเห็นเป็นรูปธรรม เป็นวัฒนาการของสังคม ชุมชน ประเทศ หรือระดับโลก จักรวาล กาแล็กซีต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้นทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของเคน วิลเบอร์ (Ken Wilber) จึงสามารถเชื่อมโยงเข้ากับหลายๆ ศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์” (Emotional Intelligence) ที่เป็นส่วนหนึ่ง และ เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนทุกทักษะ ทั้งทักษะด้านใน (Soft Skills) และทักษะภายนอก (Hard Skills)

^{๑๑} รัน ธีรบุญ, อ่างในประเด็น แบนปิง, รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง การบูรณาการหลักการเรียนรู้และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในการป้องกันการฆ่าตัวตายของเยาวชนในจังหวัดลำพูน, รายงานการวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑), หน้า ๒๙-๓๐.

คาร์ล ดอยช์ (Karl W. Deutsch) ได้มองว่า หลักบูรณาการนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่างๆ ซึ่งพึ่งพาอาศัยกันและกันและร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ในระบบซึ่งแต่ละหน่วยไม่สามารถทำได้โดยลำพัง Deutsche เห็นว่าหน้าที่หลักของการรวมกลุ่มมี ๔ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อรักษาสันติภาพ
๒. เพื่อให้ได้มาซึ่งความสามารถเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้มากขึ้น
๓. เพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ
๔. เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพพจน์ของตน และเอกลักษณ์ในบทบาทใหม่

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

๒.๒.๑ แนวคิดเศรษฐกิจฐานรากกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจฐานรากมีอยู่ควบคู่กับเศรษฐกิจกระแสหลัก และมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมและวัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจฐานรากเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มุ่งเน้นการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวระนาบหรือการกระจายตัวขณะที่ระบบเศรษฐกิจทุนหรือเศรษฐกิจรัฐให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวตั้งหรือเป็นแบบกระจุกตัว ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ หน่วยการผลิตอยู่ในครอบครัว มีการผลิตที่คำนึงถึงความอยู่รอดของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ มีการพึ่งพาตนเองด้านแรงงานและทรัพยากรท้องถิ่นภายในชุมชน เน้นการตลาดใกล้ตัวก่อนจะขยายออกไปสู่ตลาดไกลตัว นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจชุมชนจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม หรือเป็นลักษณะเศรษฐกิจที่เอื้อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาและพัฒนาตนเองได้ ซึ่งเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับระบบเศรษฐกิจทุนที่เข้าไปรุกรานและทำลายความเป็นชุมชน อาทิ สภาพการแก่งแย่งแข่งขันทางเศรษฐกิจทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเสื่อมถอยลงไป การผลักดันให้แรงงานครอบครัวกลายเป็นแรงงานรับจ้าง การให้คุณค่ามนุษย์เป็นเพียงแรงงานในระบบทุน^{๑๒}

แนวคิดของเศรษฐกิจชุมชนนั้น มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือแต่ละแนวคิดต่างให้ความสำคัญกับการจัดการทุนภายในชุมชนอย่างสร้างสรรค์โดยไม่มุ่งหวังผลกำไรทางธุรกิจอีกทั้งยังมุ่งเน้นไปที่การพึ่งพาตนเองเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทุนภายในชุมชนที่กล่าวถึงคือ ทุนธรรมชาติ ทุนผลผลิต ทุนความรู้ ทุนภูมิปัญญา ทุนความสัมพันธ์ที่พี่น้องและเครือญาติ เป็นต้นที่สำคัญแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเป้าไปที่การพัฒนา

^{๑๒} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)), ๒๕๔๔.

เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของชุมชนชนบท การให้ความสำคัญกับภาคการเกษตร การพึ่งพาตนเองเพื่อลดความเสี่ยงจากความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก การใช้ศักยภาพของชุมชนเป็นต้นทุนหลัก เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและชุมชนมากกว่าการซื้อขายแลกเปลี่ยน และมีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนากิจกรรมอย่างสร้างสรรค์^{๑๓}

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาตามแนวทางของเศรษฐกิจฐานรากเป็นหนทางหนึ่งของการอยู่รอดท่ามกลางเศรษฐกิจทุนหรือเศรษฐกิจกระแสหลักที่ทำให้ชุมชนเสี่ยงต่อความสูญเสียฐานทรัพยากรและความล่มสลายทางวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่นานาประเทศผลักดันเรื่อยมา ทั้งนี้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สังคมแห่งความเสมอภาคและเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและการดำรงชีวิต และอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยองค์ความรู้และภูมิปัญญาของตนเองเป็นสำคัญในประเทศไทยรัฐได้ถือัญเชิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) เป็นต้นมา อาทิ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ขณะเดียวกันชุมชนหลายแห่งในประเทศไทยยังคงเศรษฐกิจฐานรากด้วยสำนึกแห่งความเป็นชุมชนและเข้าไปสัมพันธ์กับระบบทุนเท่าที่จำเป็น โดยการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นต้นทุนการผลิต การผลิตข้าวเพื่อการบริโภค การอาศัยแรงงานครอบครัวและชุมชนในระบบการผลิต การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การรวมกลุ่มและเครือข่ายเพื่อการจัดสรรทรัพยากรและผลผลิตการดำรงไว้ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพาและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นต้น^{๑๔}

๒.๒.๒ ปัจจัยที่เป็นโอกาสของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ตามเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน โอกาสของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขึ้นกับทุนทางสังคม (Social Capital) ของชุมชนในฐานะปัจจัยนำเข้าเป็นสำคัญ ทุนทางสังคม หมายถึง การนำทุนหรือศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ในประโยชน์ในการพัฒนาอย่างบูรณาการ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม^{๑๕} ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการยึด

^{๑๓} กระทรวงศึกษาธิการ, *การจัดการและวางแผนธุรกิจ*. (กรุงเทพมหานคร: ศรีสยาม พริ้นท์แอนด์แพค. ๒๕๕๖)

^{๑๔} ทิพวัลย์ สัจจันทร์, *พลวัตการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง*. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิถีทรรศน์, ๒๕๕๖)

^{๑๕} ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, *ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๑: ๙๙-๑๑๔.

โยงพลังทางสังคมในชุมชนอันเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๖} อีกนัยหนึ่งทุนทางสังคมเปรียบเสมือนฐานพลังภายในชุมชนที่เข้าไปขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจชุมชน เช่น การกระจายแรงงาน เงินทุนและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเกิดขึ้นมาจากความสัมพันธ์อันดีต่อกัน วัฒนธรรมเอื้ออาทร ถ้อยทีถ้อยอาศัยและการช่วยเหลือเกื้อกูล การอาศัยทุนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นฐานของการผลิต การรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และสร้างอำนาจต่อรองทางธุรกิจ การถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาภายในชุมชน การช่วยกันดำเนินกิจกรรมการผลิตและกิจกรรมอื่นในชุมชน การสร้างเครือข่ายในการติดต่อสื่อสารหรือเจรจาด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นการดำรงรักษาและรื้อฟื้นทุนทางสังคมจึงนับเป็นโอกาสของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มศักยภาพความอยู่รอดท่ามกลางความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคแห่งความทันสมัย และการเปิดรับระบบทุนขนาดใหญ่ที่เข้าไปใช้ทรัพยากรชุมชนได้อย่างเสรี^{๑๗}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อธิบายทุนทางสังคมในแง่มุมของการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำผ่านความผูกพัน ความเชื่อใจ และวัฒนธรรมโดยมีองค์ประกอบที่ยึดโยงทุนทางสังคม ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) คน ต้องมีคุณธรรมจริยธรรม มีศักยภาพในการเรียนรู้ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง มีการรวมกลุ่ม มีความรู้และทักษะด้านอาชีพ ที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ๒) สถาบัน ช่วยหนุนเสริมพลังความร่วมมือของคนในชุมชนและทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น สถาบันครอบครัวช่วยเหลือลอมจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและสำนึกผิดชอบชั่วดี สถานศาสนาช่วยสร้างศรัทธา ยึดเหนี่ยว และขัดเกลาจิตใจ สถาบันการเมืองการปกครองคอยควบคุมระเบียบและกฎระเบียบของสังคม สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งความรู้เชิงวิชาการและบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ๓) วัฒนธรรม กระตุ้นสำนึกในรากเหง้าและสำนึกในการสืบทอดความเชื่อ ความศรัทธาศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ และ ๔) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตที่ได้รับการสั่งสมและปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น^{๑๘}

^{๑๖} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, *แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๙.

^{๑๗} วรวัฒน์ โรมรัตนพันธ์ และคณะ. *โครงการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๖.

^{๑๘} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), ๒๕๕๐.

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีโอกาสของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยการพัฒนาคนทั้งด้านความรู้ภูมิปัญญา ชีตความสามารถในการดำเนินงานและการวางแผนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง^{๑๙} ในทำนองเดียวกัน พบว่า ปัจจัยสำคัญของการขับเคลื่อนกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการผลิต คือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำและสมาชิก กลุ่มอาชีพ กลุ่มหรือองค์กรของชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพสามารถร่วมคิดและวางแผนด้านการผลิตและการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ คือ การที่สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และมีความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการจัดการกำไรส่วนเกินที่เกิดขึ้นเพื่อสาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น การอนุเคราะห์เยาวชน คนชรา และคนพิการ การสนับสนุนระบบสาธารณสุขมูลฐาน ดังนั้น การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน การสร้างการเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานเศรษฐกิจชุมชน และปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้กับคนในชุมชน^{๒๐}

นอกจากนี้ มงคล ตำนานินทร์ (อ้างถึงใน ขวัญกมล ดอนขวา, ๒๕๕๕) ยังชี้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยต่อไปนี้ ๑) การพัฒนาผู้นำด้านเศรษฐกิจชุมชนให้มีทักษะด้านการบริหารจัดการ และมีความรู้ความสามารถด้านการวิเคราะห์การผลิต การแปรรูป การค้า และการติดต่อกับภายนอก ๒) การยกระดับความรู้ความสามารถของชาวบ้านด้านการผลิตและการแปรรูป ๓) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้เชิงอุดมการณ์และเทคนิคการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ๔) การพัฒนากลุ่มและองค์กรชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างและดำเนินงานในรูปแบบของกลุ่ม ๕) การพัฒนาทุนพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ โดยการระดมทุนออมทรัพย์เพื่อจัดตั้งกองทุนในหมู่บ้าน หรือการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก ๖) การพัฒนาพื้นฐานทางกายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค และการเกษตรความพร้อมเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมการผลิตและนอกการผลิตได้อย่างต่อเนื่องรวมไปถึงการแปรรูป เช่น การทำจักสานไม้ไผ่และหวาย การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำไวน์ผลไม้ การทำเครื่องปั้นดินเผา การสร้างพื้นที่ลานค้าชุมชนให้เป็นตลาดกลางซื้อขายสินค้า หรือการสร้าง

^{๑๙} สุปราณี จันทร์สง และคณะ, ๒๕๕๘ อ้างในเกษสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ โอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่ความยั่งยืน. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๖๕.

^{๒๐} ขวัญกมล ดอนขวา และณัชชา ลิ้มปศิริสุวรรณ. รายงานการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี), ๒๕๕๘.

กิจกรรมร้านค้าชุมชนสำหรับจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของสมาชิก การพัฒนาการท่องเที่ยว และการพัฒนา ศูนย์ให้บริการแบบ One-Stop-Service เป็นต้น

๒.๒.๓ องค์ประกอบและตัวชี้วัดเศรษฐกิจฐานราก

องค์ประกอบของเศรษฐกิจฐานรากที่ควรได้รับการส่งเสริมให้เข้มแข็งเพื่อผลักดันโอกาสของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ ๑) การเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้านรวมทั้งสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเข้มแข็ง ๒) การพึ่งแรงงานภายในครอบครัว หรือให้ครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต มีการพึ่งพากันเองในครอบครัวและชุมชน ๓) การสร้างกิจกรรมเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมทางกายใจและสติปัญญาในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ดี ๔) มีการพัฒนาอย่างบูรณาการ กล่าวคือ พัฒนาค้นคว้าไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดจนมีระบบการจัดการทุนมนุษย์ สังคม ทรัพยากร วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และการเงิน ๕) มีระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานคุณธรรมและวัฒนธรรมไทย ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจด้วยสัจจะ ความดี เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และธรรมะ ๖) มีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ รวมทั้งร่วมสร้างพลังการเจรจาต่อรองและการประสานงานอันเชื่อมโยงกับประชาสังคมและเศรษฐกิจพอเพียง ๗) มีสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมและพัฒนาชุมชน รวมทั้งมีระบบการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพกติกาและจารีตประเพณีของชุมชน ๘) การร่วมมือประกอบอาชีพในและนอกภาคการเกษตร และขยายกลุ่มออกไปในระดับชุมชน ๙) มีความสามารถในการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีการสร้างความร่วมมือหลายระดับ และเชื่อมโยงชุมชนและเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมนอกชุมชน ๑๐) การสร้างองค์กรและเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อช่วยด้านการผลิต การแปรรูป การค้า กิจกรรมชุมชน การจัดสวัสดิการ เช่น การรวมตัวในรูปแบบสหกรณ์ ๑๑) การรวมตัวกันของเครือข่ายระดับชาติที่ประกอบด้วยทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อสร้างพลังของประชาคม ที่มีสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง ๑๒) การสนับสนุนให้ชุมชนเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจผ่านการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน นอกเหนือไปจากการผลิตเพื่อบริโภคอย่างพอเพียง ๑๓) การมีกลุ่มการผลิตและการจำหน่าย มีระบบการผลิตที่ได้มาตรฐานและสามารถเพิ่มมูลค่าสู่การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายนอกมีการตลาดที่เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาได้เอง ไม่ใช่กำหนดราคาโดยตลาด ๑๔) มีการจัดเก็บข้อมูลที่รอบด้าน เป็นระบบ และทันสมัย^{๒๑}

^{๒๑} วรุณี โรมรัตน์พันธ์ และคณะ, โครงการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๕๖.

นอกจากนี้ยังค้นพบ ตัวชี้วัดของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากออกเป็น ๕ ระดับ ซึ่งกำหนดโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ดังนี้

๑. ตัวชี้วัดระดับบุคคลหรือสมาชิก ทำบัญชีครัวเรือน อาชีพรายได้มั่นคง สุขภาพคนในครอบครัวแข็งแรง มีการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตไปสู่บริโภคในครัวเรือนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น รวมทั้งวัดจากจำนวนเงินออมที่เพิ่มขึ้น จำนวนหนี้สินที่ไม่ก่อรายได้ลดลง จำนวนทรัพย์สินเพิ่มขึ้นนอกจากนี้ยังสามารถประเมินดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจระดับครัวเรือน^{๒๒} ดังนี้ (๑) ความเพียงพอและความสม่ำเสมอของการผลิตข้าวเพื่อการบริโภค (๒) ความมั่นคงของการผลิตพืชเพื่อขายโดยวัดจากความหลากหลายของชนิดพืช อัตราส่วนรายได้ต่อต้นทุนการผลิต สัดส่วนต้นทุนที่ไม่เป็นเงินต่อต้นทุนรวม และสัดส่วนกำไรสุทธิต่อรายได้จากการปลูกเพื่อขาย (๓) ความสมดุลทางเศรษฐกิจโดยวัดจากอัตราส่วนรายได้ต่อรายจ่ายในครัวเรือน การกักขังและความสามารถในการชำระหนี้ และ (๔) ภูมิคุ้มกันของครัวเรือน การมีอาหารเพียงพอกับสมาชิกในครัวเรือน การถือครองที่ดินเพื่อให้เป็นมรดกตกทอด ระบบการผลิตแบบพึ่งพาทรัพยากรในครัวเรือน ความรู้ในการจัดการรายจ่ายความอบอุ่นของครอบครัว การได้รับปัจจัยพื้นฐานและสิทธิพื้นฐานอย่างเท่าเทียม

๒. ตัวชี้วัดระดับกลุ่ม สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส มีฐานข้อมูลสมาชิก มีการจัดสรรผลกำไรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีคนทำงานหลากหลายวัย และกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน มีการขยายกิจกรรมเศรษฐกิจฐานราก มีการแบ่งปันปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่เชื่อมโยงกับตลาดภายนอก รวมทั้งวัดจากร้อยละครัวเรือนที่ร่วมเป็นสมาชิก จำนวนสมาชิกกลุ่มกองทุนหมุนเวียน รายได้และผลกำไรจากการดำเนินงานของกลุ่มนอกจากนี้ยังสามารถพิจารณาตัวชี้วัดทางการเงินจากความสามารถในการคืนเงินกู้ ความพอเพียงเงินกู้ ประสิทธิภาพการใช้เงิน และการสืบทอดของคณะกรรมการ รวมทั้งพิจารณาตัวชี้วัดทางสังคมและคุณภาพชีวิตร่วมด้วยจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีเงินสวัสดิการที่เพียงพอ การเข้าถึงคนจน การประกอบอาชีพ เงินกู้ยืมที่ลดลง สังคมที่เท่าเทียม^{๒๓}

^{๒๒} อรทัย มิ่งธิพล และกัลยารัตน์ ลิ้มเสรี, ความยั่งยืนของเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ชุมชนปากเกาะญอ บ้านห้วยส้มป่อย โครงการหลวง ห้วยส้มป่อย ลุ่มน้ำแม่เตี้ยตอนบน จังหวัดเชียงใหม่. แหล่งที่มา: http://www.faed.mju.ac.th/download/get_file.asp?ref=557 (สืบค้นวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๕).

^{๒๓} ปัทมาวดี โพนกุล ชูชุกิ, โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินชุมชนฐานรากเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๕๒.

๓. ตัวชี้วัดระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน มีการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และทุนชุมชน มีแผนชีวิตหรือแผนแม่บทชุมชน มีการเชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป และการบริการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการเชื่อมโยงทุนชุมชน มีระบบข้อมูลและชุดความรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งวัดจากร้อยละครัวเรือนที่ทำบัญชีครัวเรือน ร้อยละครัวเรือนที่มีอาชีพและรายได้มั่นคง ร้อยละครัวเรือนที่ผลิตเพื่อการบริโภค ร้อยละครัวเรือนที่สมาชิกวัยทำงานมีงานทำ ร้อยละครัวเรือนที่มีหนี้สินไม่ก่อรายได้ลดลง ร้อยละครัวเรือนที่ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ร้อยละครัวเรือนที่มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละครัวเรือนที่ปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และทรัพยากรธรรมชาติ และจำนวนพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรมยั่งยืน

๔. ตัวชี้วัดระดับตำบล มีแผนพัฒนาตำบล มีเครือข่ายในตำบลและระหว่างตำบลที่เชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป และการบริการ มีการเชื่อมเครือข่ายกับภาคธุรกิจและภาคีการพัฒนาด้านการผลิต การแปรรูป และการบริการ มีกองทุนระดับตำบล มีกลไกที่เป็นศูนย์กลางจำหน่ายและเชื่อมการตลาดและเจรจาทางการค้า มีการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งวัดจากร้อยละครัวเรือนในตำบลที่ทำบัญชีครัวเรือน ร้อยละครัวเรือนในตำบลที่มีอาชีพและรายได้มั่นคง ร้อยละครัวเรือนในตำบลที่ผลิตเพื่อการบริโภค ร้อยละครัวเรือนในตำบลที่มีหนี้สินไม่ก่อรายได้ลดลง ร้อยละครัวเรือนในตำบลที่มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ร้อยละครัวเรือนในตำบลที่มีเงินออมเพิ่มขึ้น จำนวนกลุ่มอาชีพ จำนวนกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจฐานรากต่อเนื่อง ร้อยละของผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมเศรษฐกิจฐานราก จำนวนผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและสามารถจำหน่ายในตลาดในและนอกชุมชนได้ และจำนวนพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรมยั่งยืนในตำบล

๕. ตัวชี้วัดระดับจังหวัด มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีกลไกร่วมระหว่างรัฐ ชุมชน เอกชน นักวิชาการ และประชาสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีการจัดทำผังเมืองสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีกลไกร่วมในการจัดการสินค้าจากชุมชนและตำบลสู่การกระจายไประดับจังหวัด มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อเชื่อมโยงทุนชุมชนสำหรับการพัฒนา มีการผลักดันนโยบายรัฐเพื่อส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งวัดจากระดับคุณภาพของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จำนวนผลผลิตเด่นจากฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจังหวัด การปรับนโยบายและกติกาที่เอื้อต่อการประกอบกิจการชุมชน จำนวน SME ชุมชนที่ได้มาตรฐาน ร้อยละของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ของจังหวัด จำนวนพื้นที่ที่มีการจัดโซนการผลิต

๒.๒.๔ ประโยชน์ของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับชุมชน

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ดังนี้ ๑) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ใน

ครัวเรือน ๒) การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓) คนในชุมชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทุกด้านโดยเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ ๔) การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การนำชุมชนไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น และชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันพร้อมกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาสู่การแบ่งปันทรัพยากรในการทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรมของชุมชนในลักษณะที่หลากหลายร่วมกัน^{๒๔}

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๑) การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ ๑.๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมชุมชน และ ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ การส่งเสริมนวัตกรรมชุมชน ๑.๒) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน และทุนชุมชน ๑.๓) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้ เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ๑.๔) ผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีรายได้เพิ่ม การกระจายรายได้ในชุมชน และคนในชุมชนมีความสุข ๒) แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีดังนี้ ๒.๑) การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม การส่งเสริมความรู้และกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ ๒.๒) การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทุนชุมชน และการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม ๒.๓) การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน และการส่งเสริมองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ ๒.๔) การกำหนดเป้าหมายผลผลิตจาก การดำเนินการ ได้แก่ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีความสุข ๒.๕) มาตรการสร้างแรงจูงใจ

^{๒๔} หทัยชนก คະตะสมบุรณ์. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๖๓) : ๔๗๓.

ได้แก่ การจัดหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ การส่งเสริมการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย และการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน^{๒๕}

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๒.๓.๑ ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นธุรกิจของคนในชุมชน เปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชน มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน (Community enterprise) ดังต่อไปนี้

อารี วิบูลย์พงศ์ และคณะ ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน และเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชนในการดำเนินกิจการของชุมชน^{๒๖}

สมศักดิ์ สุริโย ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมที่สร้างรายได้ อย่างมั่นคงรูปแบบหนึ่ง ที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อย (Small enterprise) สร้างผลผลิตของกิจการ ซึ่งเกิดจากสินทรัพย์ของชุมชน ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยคนในชุมชนเป็นกิจการของคนในชุมชนที่ปลูกฝังภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ฟื้นขึ้นมาเป็นพลังให้กับชุมชน ในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินกิจการคือการพึ่งตนเองและพึ่งพากันและกันของชุมชน^{๒๗}

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้ให้ความหมายไว้ว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความ

^{๒๕} กาญจนา รอดแก้ว ภูซังค์ เสนานุช และธรรรงค์ จันใด. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. สถาบันพระปกเกล้า, (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔): ๔๘-๔๙.

^{๒๖} อารี วิบูลย์พงศ์, ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์, นัทธมน อีระกุล, กฤษฎา แก้วมณี, ทินรัตน์ พิทักษ์พงศ์เจริญ, พิมพิมล แก้วมณี, พีรพงษ์ ปราบริปู, รัตนา แก้วเสน และนารีรัตน์ ทนดี. ร้อยแปดวิสาหกิจ (ใน) ชุมชน แนวการวิจัยกลยุทธ์กรณีศึกษา. (เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๙), หน้า ๕.

^{๒๗} สมศักดิ์ สุริโย. การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการเกษตรกรรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๔๗), หน้า ๒.

ผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและร่วมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่า จะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่ เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน^{๒๘}

วิชิต นันทสุวรรณ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการผลิตและ ทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยมีภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนา เศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่าง เดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย^{๒๙}

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อย ให้ความหมายไว้ว่า กิจการของชุมชน ที่ เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรือการบริการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคล ที่มีความ ผูกพันวิถีชีวิตร่วมกันและร่วมตัวกัน ประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่า จะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่ เป็นนิติบุคคลเพื่อรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัวในชุมชนและระหว่างชุมชน โดยใช้ทรัพยากร ผลิตผล ความรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรม วิถีตนเองโดยยึดเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้ชุมชน เข้มแข็ง เพื่อเป็นส่วนต่อยอดให้เศรษฐกิจข้างบนที่แข็งแรงเพราะมีรากฐานที่แข็งแรง^{๓๐}

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการ “ทุน” ของชุมชนใน ชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนผสมผสานกับความรู้ สากล เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน^{๓๑}

๒.๓.๒ องค์กรประกอบวิสาหกิจชุมชน

จินตนา กาญจนวิสุทธิ ได้เสนอองค์ประกอบวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญดังนี้

๑. ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการหลัก อาจมีบุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในลักษณะของ การถือหุ้นได้ เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่ผู้ถือหุ้นใหญ่ที่จะทำให้อำนาจใน การตัดสินใจ

๒. ผลิตผลมาจากกระบวนการในชุมชน เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด แต่อาจนำ วัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้

^{๒๘} สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘. พระราชบัญญัติส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘. (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๒๙} วิชิต นันทสุวรรณ, แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจ. (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘.

^{๓๐} สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อย. วิสาหกิจชุมชนกับวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาด. เข้าถึงได้จาก <http://www.sme.go.th/Lists/EditorInput/DispF.spx> ค้นวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕

^{๓๑} ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. เศรษฐศาสตร์ การเมือง วิสาหกิจชุมชน. (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘๕.

๓. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมโดยชุมชน ชุมชนมีความรู้ มีภูมิปัญญา หากชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ชุมชนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ โดยไม่เลียนแบบ หรือแสวงหาสูตรสำเร็จจากแหล่งอื่นๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

๔. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยประยุกต์ให้ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากล

๕. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ คือ มีการประสานและผนึกกำลังและเกื้อกูลกัน

๖. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ ซึ่งการเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการพัฒนาเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เป็นวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้^{๓๒}

๗. มีการพึ่งพาตนเอง เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของการประกอบการ

๒.๓.๓ รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร กล่าวว่า รูปแบบวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามขอบข่ายของกิจการที่ประกอบการกำหนดไว้ ๒ รูปแบบ^{๓๓} ดังนี้

๑. วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการเดี่ยวหรือครอบครัว คือ วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการที่มีการบริหารจัดการ โดยคณะผู้บริหารในชุมชนชุดเดียวโดยมีผลผลิตมากกว่าหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือหนึ่งการบริการ

๒. วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการในรูปแบบเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับกิจการอื่นๆ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้นมี ๒ ประเภท คือ

๒.๑ เครือข่ายภายในเป็นเครือข่ายที่มีการจัดการความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านและตำบล

๒.๒ เครือข่ายภายนอกเป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ในระดับจังหวัดภูมิภาคเครือข่าย

^{๓๒} จินตนา กาญจนวิสุทธิ์. เส้นทางวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพัฒนาอาชีพและการพึ่งพาตนเอง. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๘), หน้า ๕-๖.

^{๓๓} ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. การจัดการและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. (สงขลา: สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ๒๕๕๖), หน้า ๓.

๒.๓.๔ ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

ประเภทวิสาหกิจชุมชนมีนักวิชาการได้ให้คำนิยามไว้ดังนี้

จินตนา กาญจนวิสุทธิ กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท^{๓๔} ดังนี้

๑. วิสาหกิจชุมชนผลิตผลสด ไม่ใช่การเชื่อมโยงที่ถูกต้องพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อใช้ในท้องถิ่น มีการผลิตหลักอยู่ ๕ ชนิด คือ ข้าวอาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย ซึ่งอยู่ที่ขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไป และผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน

๒. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัวมีเอกลักษณ์ท้องถิ่นบางอย่าง หรืออาจมีสูตรเคล็ดลับหรือมีคุณภาพดีในระดับมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าทั่วไปได้เป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ระดับพื้นฐาน ได้แก่ วิสาหกิจที่มีการประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิตหรือการให้บริการที่จะนำไปใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค มุ่งเน้นการลดรายจ่ายการประหยัดและออม เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียง ทั้งระดับชุมชน ครัวเรือน และระหว่างชุมชน หรือเรียกว่าวิสาหกิจแบบพอเพียง

๒. ระดับพัฒนา ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการขยายช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น จากชุมชนตนเองไปยังชุมชนอื่น มีการประกอบเพื่อให้เกิดผลผลิตหรือการให้บริการ เพื่อการลดรายจ่ายและมีส่วนเหลือสามารถนำไปแบ่งปันแลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายให้เกิดรายได้เพิ่ม

๓. ระดับก้าวหน้า ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการขยายช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้นไปยังตลาดขายสินค้าทั่วไป มีการประกอบการทั้งภาคการผลิตและการบริการ มุ่งการเพิ่มรายได้ไปสู่การลงทุน ลดการนำเข้า เพื่อการส่งออกของผลิตภัณฑ์ขยายกิจการ ขณะเดียวกันก็สามารถจัดสรรผลกำไร เพื่อสวัสดิการของชุมชน หรือเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์สร้างความมั่งมีศรีสุขของครอบครัว ชุมชน ขยายไปถึงระหว่างชุมชน นำไปสู่การเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไป^{๓๕}

๒.๓.๕ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเกษตร

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และสามารถทำนายการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพ ได้แก่ แรงจูงใจและแรงสนับสนุนทางสังคม ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพในภาพรวม อย่างไรก็ตาม

^{๓๔} จินตนา กาญจนวิสุทธิ. เส้นทางวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพัฒนาอาชีพและการพึ่งพาตนเอง. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๘), หน้า ๖.

^{๓๕} อ่างแล้ว, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, การจัดการและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. ๒๕๕๖ หน้า ๕.

หน่วยงานภาครัฐและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพร่วมกัน เพื่อพัฒนาและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ได้แก่ การวางแผนไทย การปลูกพืชสมุนไพร การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพแบบโฮมสเตย์ หรือฟาร์มสเตย์อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นศูนย์การเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพที่สมคุณภาพและยั่งยืน^{๓๖} โดยเจ้าของพื้นที่การเกษตรแต่ละรูปแบบต้องพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้แต่ความพร้อมของพื้นที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ ลักษณะอาชีพ เอกลักษณะ ความชำนาญของแต่ละแห่ง ปัจจัยและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวคือ การบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงพื้นที่ให้สะดวก สะอาด ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การให้ความรู้ การมีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรตลอดฤดูกาล ความแตกต่างของประเภทนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระยะเริ่มต้นสำนักงานเขตสายไหมจะเป็นศูนย์กลางหลักในการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ โดยกำหนดแนวทางการบริหารกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเยี่ยมชมพื้นที่ราชการและกลุ่มเยี่ยมชมพื้นที่เอกชนกับส่วนบุคคล โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เขตสายไหมออกมาในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน ๑ วันที่แตกต่างกันใน ๓ โปรแกรม เพื่อให้นักท่องเที่ยว ผู้สนใจสามารถเลือกได้ตามความต้องการที่แตกต่างกันไป^{๓๗} ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วยองค์ประกอบสามส่วนสำคัญ ได้แก่ บุคคล ชุมชนและสังคม โดยบุคคลต้องมีความเข้มแข็งมีความรู้ ภูมิปัญญาในการถ่ายทอดอาชีพเกษตรกรรม เรียนรู้และพัฒนาวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ชุมชนต้องให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว สังคม ต้องเข้าใจและเข้าถึงวิถีชีวิตเกษตรและต้องการเรียนรู้อย่างแท้จริง^{๓๘}

๒.๓.๖ กลยุทธ์การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย

การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของพื้นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เริ่มต้นจากการให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ เพื่อใช้ในการตัดสินใจการรวมกลุ่มลงมือปฏิบัติ การรับผลประโยชน์

^{๓๖} สุรีย์ จันทรมโนลี วิจารณ์ วิลาสิริ วสิริวิสิว ทัพย์สุนทร ศรีลาธรรม และศิริวรรณ วิเศษแก้ว, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. วารสารกรมการแพทย์, ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๒๖.

^{๓๗} วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม. วารสารร่วมพฤษ มหาวิทยาลัยเกริก, ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๒-๑๓.

^{๓๘} จินดา ขลิบทอง, แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดนนทบุรี. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๕) : ๖๐.

ร่วมกันเป็นกลุ่ม และการประเมินผลการดำเนินการร่วมกัน โดยภาครัฐเป็นผู้นำกระบวนการเริ่มต้น กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ภาคเอกชนเข้าร่วมให้ข้อมูลสนับสนุนสิ่งที่เกษตรกรต้องการ จากนั้นจึงปรับให้แกนนำเกษตรกรเป็นผู้นำกระบวนการ เพื่อความยั่งยืนและต่อเนื่องในกลุ่มเกษตรกรโดยมีภาครัฐและเอกชนเป็นผู้มีส่วนร่วม^{๓๙} ส่วนรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย การวินิจฉัยผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ระบบการเงิน การบัญชี และการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการทดลองตลาด หน่วยงานควรเพิ่ม การแปรรูปการอบรม การให้คำปรึกษา และการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า^{๔๐} แนวทางในการพัฒนา และต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมด ๗ ประเด็น ดังนี้ ๑) การวางแผน ๒) ระบบการผลิตและมาตรฐานที่ปลอดภัย ๓) การเจรจาต่อรองทางการค้า ๔) ความกระตือรือร้นในการหาความรู้ ๕) การบูรณาการการทำงานร่วมกันของเกษตรกรกับหน่วยงานอื่นๆ ๖) การสร้างต้นแบบของกลุ่มเกษตรกร และ ๗) ความมุ่งมั่นในการทำการเกษตรปลอดภัย เน้นวิถีเกษตรธรรมชาติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง^{๔๑}

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย

องค์ประกอบสำคัญของแผนกลยุทธ์

องค์ประกอบสำคัญของแผนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการและแนวทางปฏิบัติของผู้ นำประกอบด้วย ๑) วิสัยทัศน์ (Vision) ๒) พันธกิจ (Mission) ๓) วัตถุประสงค์ (Objective) ๔) เป้าหมาย (Target) และ ๕) กลยุทธ์ (Strategy)^{๔๒}

^{๓๙} สุธิตา โอภาสี และกนก พานทอง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย: กรณีศึกษาเมืองสมุนไพรต้นแบบจังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔) : ๖๑.

^{๔๐} ศัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง ละมัย รมเย็น ภาวรินทร์ สวัสดิ์ไธสง พัชรนันท์ ชมภูษ และลัดดาวัลย์ รมเย็น, สภาพปัญหาความต้องการคุณภาพชีวิตและรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่า สินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชน. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๒๓๑.

^{๔๑} ทศนีย์ อารมณเฑียร, การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหาร ปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารเกษตรพระวรุณ, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๑๒๐.

^{๔๒} Gill, R. Theory & Practice of Leadership. (London: SAGE Publications, 2006). P 12.

กลยุทธ์ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมายขององค์กร และกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงาน^{๔๓}

องค์ประกอบของกลยุทธ์ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. วิสัยทัศน์ (Vision) เป็นข้อความที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นเกี่ยวกับทิศทางและสถานะที่ต้องการจะเป็นในอนาคตตามห้วงเวลาที่กำหนด เป็นจุดหมายปลายทางร่วมกันของคนในสังคมที่จะดำเนินการผลักดันให้เกิดขึ้น หรืออาจสรุปความหมายของวิสัยทัศน์ ว่าหมายถึง ภาพอนาคตของสังคมหรือสิ่งที่อยากให้อะไรให้สังคมไปถึงหรือการคิดไปข้างหน้าสัก ๓ ถึง ๕ ปี หรือสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงในปัจจุบัน

๒. พันธกิจ (Mission) เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นถึงหลักการพื้นฐานจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งและขอบข่ายการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีที่มาจากอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรนั้น ๆ ซึ่งมีคุณลักษณะได้แก่ การวิเคราะห์จากภารกิจประจำ มีความเชื่อมโยงกับพันธกิจ วิสัยทัศน์ชัดเจนไม่คลุมเครือ เป็นกรอบให้กับหน่วยงานถัดไป ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นระบบและถ่ายทอดสู่พันธสัญญาทุกระดับ

๓. ประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic Issue) เป็นตัวปิดช่องว่างระหว่างจุดที่องค์กรอยู่ ณ ปัจจุบันกับจุดมุ่งหมายหรือทิศทางที่ต้องการจะบรรลุ โดยมีแนวทางการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ คือ ๑) ไม่ควรมีมากเกินไป เพราะจะทำให้ประเด็นยุทธศาสตร์กระจัดกระจาย ไม่มีจุดเน้น หรือบางประเด็นที่เลือกขึ้นมาอาจไม่ใช่ประเด็นหลักขององค์กร ๒) มีการตั้งคำถามว่า อะไรคือปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ไม่บรรลุวิสัยทัศน์และจะแก้ปัญหานั้นอย่างไร อะไรคือสิ่งที่องค์กรต้องมุ่งเน้นการพัฒนาหรือให้ความสำคัญเพิ่มเติมเพื่อที่จะบรรลุวิสัยทัศน์ และ ๓) แต่ละประเด็นควรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นผลกัน อาทิ วิสัยทัศน์ หากคำตอบอยากเป็นอย่างไร พันธกิจ หากคำตอบว่าจะทำอะไรเพื่อให้วิสัยทัศน์เป็นจริง และประเด็นยุทธศาสตร์ หากคำตอบว่าจะเลือกทำอย่างไรภายใต้พันธกิจหนึ่ง

๔. เป้าประสงค์ (Goal) เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการจะบรรลุในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ แสดงเป้าหมายความสำเร็จที่มุ่งมั่นให้เกิดผล เพื่อแสดงว่าได้บรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ หรือเป็นการนำประเด็นยุทธศาสตร์แต่ละด้านมากำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อความชัดเจนควรจะเป็นเป้าประสงค์ในรูปแบบของคำกริยา การกำหนดเป้าประสงค์ ลักษณะของเป้าประสงค์ที่ดี ได้แก่ ความเฉพาะเจาะจง สามารถวัดผลได้ความเห็นพ้องต้องกัน ความสามารถในการบรรลุผลได้ ระยะเวลาที่ชัดเจน

^{๔๓} ราตรี ศรีไพรวรรณ. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙.

ความสำคัญของเป้าประสงค์ ได้แก่ ทำให้ทราบถึงทิศทางและขอบเขตของกิจกรรมที่ชัดเจน ทำให้ทราบเป้าหมายระดับพันธกิจที่มีความชัดเจนขึ้น ทำให้ทราบเป้าหมายขององค์กรในอนาคตได้ชัดเจน และเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพต่อการประเมินผลและการควบคุมระดับของเป้าหมาย

๕. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก (Key Performance Indicator : KPI) คือเครื่องมือหรือดัชนีที่ใช้ในการวัดความก้าวหน้าของการบรรลุแต่ละเป้าประสงค์ ต้องสามารถวัดและกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จได้ โดยทุกเป้าประสงค์ต้องมีตัวชี้วัดเพื่อให้เห็นความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ประเภทตัวชี้วัดเชิงปริมาณเป็นการวัดผลผลิตหรือความสำเร็จว่ามีจำนวนหรือปริมาณตรงตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ด้วยค่าที่วัดเป็นตัวเลขโดยใช้หลักสถิติเบื้องต้น อาทิ ร้อยละ อัตราส่วน สัดส่วน จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นการวัดความสำเร็จด้านคุณภาพที่บอกคุณลักษณะหรือความรู้สึก อาทิ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ตัวชี้วัดด้านต้นทุน โดยการพิจารณามูลค่าทรัพยากรที่ลงทุนในการดำเนินกิจกรรม และตัวชี้วัด ด้านเวลาเป็นการวัดความสำเร็จของการดำเนินงานว่าแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือไม่ คุณลักษณะของตัวชี้วัดที่ดี ได้แก่ วัดผลได้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม วัดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานสอดคล้องกับวิสัยทัศน์พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ เก็บข้อมูลได้ หน่วยงานควบคุมได้ มีความเชื่อมโยงเหตุผล มีเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวชี้วัด ต้องเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด เน้นการบูรณาการร่วมกัน ต้องสอดคล้องกับแผนที่มียู่ ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่เป็นเหตุเป็นผล และแปลงตัวชี้วัดจากระดับองค์กรไปยังผู้บริหารระดับต่าง ๆ

๖. เป้าหมาย (Target) เป็นการแสดงผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวัง เป้าหมายหรือตัวเลขที่องค์กรต้องการที่จะบรรลุของตัวชี้วัดแต่ละประการ

๗. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง แนวคิด วิธีการ หรือสิ่งที่จะต้องทำ หรือดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยกลยุทธ์เป็นภาพใหญ่ที่มองถึงสิ่งที่จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ แต่ยังไม่ลงไปในรายละเอียดถึงขั้นโครงการ

๘. กิจกรรมและโครงการ (Initiative) คือ แผนงานเบื้องต้นที่ต้องทำ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามความต้องการ^{๔๔}

สรุปได้ว่า องค์กรประกอบของกลยุทธ์การบริหารเครือข่าย ประกอบด้วย ๑) วิสัยทัศน์ (Vision) หมายถึง สิ่งมุ่งหวังจะให้เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางของภารกิจให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ๒) พันธกิจ (Mission) หมายถึง การกำหนดกรอบหรือขอบเขตการดำเนินงาน

^{๔๔} กุสุมาลวดี ศิริโกมุท. กลยุทธ์การพัฒนาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๘), หน้า ๑๕.

ให้ครอบคลุมหน้าที่ของการบริหารงานในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ ๓) วัตถุประสงค์ (Objective) หมายถึง สิ่งที่เราคาดหวังว่าจะบรรลุผลสำเร็จจากการปฏิบัติตามภารกิจในทุกหน้าที่ของการบริหาร การจัดการ การสั่งการการบริหาร บุคคล ๔) วิธีปฏิบัติกลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง วิธีการหรือแผนงานการดำเนินงานสถานศึกษาที่กำหนดขึ้นมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยผ่านการวิเคราะห์จากบริบทของสถานศึกษา ผ่านการคิด ไตร่ตรองอย่างรอบคอบและคัดเลือกอย่างเหมาะสม ๕) โครงการ/ กิจกรรม (Project) หมายถึง กลุ่มของ กิจกรรมแผนงานที่มี รายละเอียดในการปฏิบัติงานชัดเจน โดยมีวิธีการดำเนินงานอย่างมีระบบระเบียบมี งบประมาณและระยะเวลาดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด และ ๖) ตัวชี้วัด (Key Performance Indicator) หมายถึง การกำหนดตัวบ่งบอกหรือหน่วยวัดที่สะท้อนความสำเร็จของการ ปฏิบัติงานซึ่งกำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์

กระบวนการพัฒนากลยุทธ์การบริหารเครือข่ายความร่วมมือ

นันทยา หุตานูวัตร และณรงค์ หุตานูวัตร เสนอว่า กระบวนการสร้างกลยุทธ์ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การกำหนดภารกิจ กล่าวคือ ภารกิจเป็นการระบุว่าต้องทำอะไร โดยเปลี่ยนการมองการณ์ ไกลให้เป็นรูปธรรมของการปฏิบัติ

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย สามารถวัดความก้าวหน้าการปฏิบัติงาน โดยการ เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ การกำหนดวัตถุประสงค์จะต้องสอดคล้องกับภารกิจ และสอดคล้องกับ สภาพภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก

๓. การประเมินสภาพภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกการประเมินสภาพภายในและ สภาพแวดล้อมภายนอกทำให้รู้ว่า ขณะนี้มีสภาพเป็นอย่างไรซึ่งมีวิธีการและเทคนิคในการวิเคราะห์หลาย วิธีด้วยกัน หนึ่งในวิธีการเหล่านี้ คือกระบวนการวิเคราะห์แบบ SWOT ซึ่งเป็นวิธีการที่รู้จักและใช้กันอย่าง แพร่หลาย

๔. การสร้างกลยุทธ์ แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

๔.๑ ขั้นการหาข้อมูล (Input Stage) ประกอบด้วยการประเมินปัจจัยภายนอกและภายใน โดยมีคำถาม อาทิ อะไรคือจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่สำคัญ อะไรคือความสัมพันธ์ที่สำคัญ ระหว่างจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นต้น

๔.๒ ขั้นการจับคู่ (Matching stage) เป็นขั้นการจับคู่ระหว่างจุดอ่อนและโอกาส (WO) จุดอ่อนและอุปสรรค (WT) จุดแข็งและโอกาส (SO) จุดแข็งและอุปสรรค (ST) เพื่อสร้างกลยุทธ์โดยใช้ เทคนิคที่เรียกว่า SWOT Matrix

๔.๓ ขั้นการตัดสินใจ (Decision Stage) การพิจารณากลยุทธ์ควรคำนึงถึงการเติบโตขององค์กรและกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการสร้างSWOT นอกจากจะเป็นเครื่องมือสำหรับคิดกลยุทธ์ที่เป็นกระบวนการอันเป็นระบบและทรงพลังแล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาบุคลากรในองค์กรอีกด้วย เพราะ SWOT เป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกระดับ เกิดการเรียนรู้ในการแสวงหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เกิดการใช้ข้อมูลในการคิดอย่างจริงจังและเป็นเวทีอภิปรายโต้แย้งเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจ ด้วยเหตุแห่งการใช้ความคิดและการโต้แย้ง กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จะกระตุ้นการคิด การมองและการสร้างความเข้าใจในแง่มุมใหม่ ๆ ในการกำหนดกลยุทธ์ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติที่เพิ่มโอกาสในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร วิธีการทำ SWOT Analysis นั้น ค่อนข้างตรงไปตรงมาไม่ซับซ้อน ความเรียบง่ายในการใช้วิธีวิเคราะห์เชิง SWOT ทำให้ SWOT Analysis กลายเป็นเครื่องมือที่มีการนำไปใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์กันอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจาก SWOT เป็นแนวคิดหลักที่เอื้อประโยชน์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่องในลักษณะสร้างสรรค์ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๔๕}

วิชิต อุ๋อัน กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก จะเป็นการวิเคราะห์เพื่อทำให้ทราบว่ามีโอกาสและอุปสรรคอะไรบ้าง และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในจะเป็นการวิเคราะห์ เพื่อทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบทั้งหมด ที่จะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร ดังแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอก^{๔๖}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึง กระบวนการพัฒนากลยุทธ์ในแง่มุมของการนำมาใช้ในหน่วยงานทางการศึกษา ดังนี้

๑. การจัดวางกลยุทธ์ (Strategy Formulation)

๑.๑ การศึกษาสภาพภาพของหน่วยงาน เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อหน่วยงานทั้งในเชิงบวกและเชิงลบซึ่งแยกปัจจัยที่วิเคราะห์ ออกเป็นการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน จะทำให้ทราบถึงบริบทปัจจุบันของหน่วยงานว่าเราอยู่ ณ จุดใด (Where are we now?)

^{๔๕} นันทยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. **คิดกลยุทธ์ด้วย SWOT**. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

^{๔๖} วิชิต อุ๋อัน. **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). (ปทุมธานี: พรินต์แอมมี่ (ประเทศไทย), ๒๕๕๑), หน้า ๓๑.

๑.๒ การกำหนดทิศทางของหน่วยงาน เป็นการกำหนดทิศทางที่หน่วยงานต้องการมุ่งไปสู่เปรียบเสมือนผลลัพธ์ปลายทางที่หน่วยงานต้องการบรรลุ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์หลัก ซึ่งการกำหนดทิศทางของหน่วยงานเปรียบเสมือนการตอบคำถามที่สำคัญ คือ หน่วยงานของเราต้องการไปสู่จุดไหน (Where do we want to go?)

๑.๓ การกำหนดกลยุทธ์ เป็นการนำข้อมูลและปัจจัยที่ได้จากการวิเคราะห์สถานภาพของหน่วยงานและการกำหนดทิศทางของหน่วยงานจัดทำเป็นกลยุทธ์ในระดับต่าง ๆ รวมทั้งประเมินและคัดเลือกว่ากลยุทธ์ใดที่มีความเหมาะสมกับหน่วยงาน ซึ่งกำหนดเป็นประเด็นกลยุทธ์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด เป้าหมายกลยุทธ์ เพื่อตอบคำถามที่ว่าเราจะไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้อย่างไร (How do we get there?)

๒. การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากในการบริหารเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเมื่อหน่วยงานได้วิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ กำหนดทิศทางการพัฒนา และจัดทำกลยุทธ์แล้วต้องนำกลยุทธ์ที่ได้วางแผนไว้มา ดำเนินการประยุกต์ใช้เพื่อปฏิบัติให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อตอบคำถามที่ว่าเราจะต้องทำหรือเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพื่อไปถึงจุดนั้น (What do we have to do or change?)

๓. การควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ (Strategic Control and Evaluation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ การติดตามตรวจสอบความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นกลยุทธ์ของหน่วยงานในการติดตามประเมินผล โดยเฉพาะการติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามตัวชี้วัดความสำเร็จที่ได้กำหนดไว้ เพื่อตอบคำถามที่ว่าเราจะวัดความก้าวหน้า และรู้ว่าเราได้ไปถึงที่หมายได้อย่างไร (How do we measure our progress and know we've gotten there?)^{๔๗}

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา ได้เสนอรายละเอียดกระบวนการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ ไว้ดังนี้

๑. การกำหนดทิศทาง (Establishing Organizational Direction) และวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) คือ การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน การวิเคราะห์ทัศนคติ ค่านิยมวัฒนธรรมองค์การ รวมถึงความคาดหวังจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การ ทั้งนี้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นโอกาส หรืออุปสรรคต่อองค์การและสภาพแวดล้อมภายใน เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยขององค์การ นอกจากนี้การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ ยังต้องคำนึงความคาดหวังของผู้มีส่วน

^{๔๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร. (กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๔), หน้า ๔๒.

เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดทิศทางขององค์การ ทั้งนี้เพราะทิศทางขององค์การต้องได้จากความคาดหวังของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป้าหมายการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เพื่อนำไปสู่การกำหนดหรือจัดทำกลยุทธ์

๒. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) ภายหลังจากได้มีการวิเคราะห์กลยุทธ์แล้ว ขั้นตอนต่อมา คือ กำหนดหรือจัดทำกลยุทธ์ ซึ่งกลยุทธ์ขององค์การภาครัฐบาลแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ภาครัฐ คือระดับนโยบาย (Policy Level Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่ตอบสนองแผนงานหลักขององค์การ ระดับโครงการ (Project Purpose) เป็นกลยุทธ์ที่สนองตอบวัตถุประสงค์หลักของโครงการ และ ระดับกิจกรรม (Activity) เป็นกลยุทธ์ตอบสนองผลผลิตหลักที่เกิดจากกระบวนการทำงานแต่ละระดับ กิจกรรมอาจไม่ใช่กลยุทธ์ เพราะไม่ได้ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน แต่จะเป็นการจัดการทรัพยากรระดับปฏิบัติการ (Action Plan) ในองค์การจะพิจารณาภารกิจขององค์การ (Organization Objectives) ซึ่งเน้นประโยชน์ที่ได้จากการมีองค์การ

๓. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategy Implementation) และการควบคุมกลยุทธ์ (Strategic Control) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างมากในการจัดการกลยุทธ์ เมื่อองค์การได้วิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ กำหนดทิศทางขององค์การและเลือกกลยุทธ์แล้ว จะต้องนำเอากลยุทธ์มาดำเนินการประยุกต์ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งต้องมีการเสริมสร้างทักษะความสามารถของบุคลากร ทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการให้เหมาะสมกับกลยุทธ์ขององค์การ นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดโครงสร้างองค์การและวัฒนธรรม ให้สอดคล้องและสนับสนุนกลยุทธ์ และสุดท้ายการตรวจสอบ ประเมิน และควบคุมการดำเนินกลยุทธ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๔๘}

เมตต์ เมตต์การุณจิต ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๑. ขั้นตอนกำหนดพันธกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ (Identifying the Organization's Current Mission, Objective and Strategies) เป็นขั้นตอนแรกของการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยเริ่มด้วยการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดพันธกิจที่สำคัญขององค์กร จากนั้นจึงนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ ที่เสมือนเป็นเป้าหมายขององค์การที่จะเดินไปตามจุดมุ่งหวัง ซึ่งอาจแสดงมาในรูปของกำไร ความพึงพอใจ หรือจำนวนการผลิตส่วนในระบบราชการวัตถุประสงค์นั้น ได้แก่ ความพึงพอใจ คุณภาพ การให้บริการสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งทั้งพันธกิจและวัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องสัมพันธ์กัน แต่การที่จะเดินไปสู่เป้าหมายหรือ

^{๔๘} ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา. การจัดการเชิงกลยุทธ์. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

วัตถุประสงค์นั้น ต้องมีการกำหนดแนวทางหรือวิธีการดำเนินการให้ชัดเจน ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร จะต้องมองถึงภาพขององค์กร

๒. ชั้นวิเคราะห์บริบทสิ่งแวดล้อม (Analysis the Environment) เป็นที่ยอมรับกันว่า การบริหารจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ไม่ใช่แต่ภายในองค์กรมีความเข้มแข็งเท่านั้น แต่สถานการณ์ภายนอกที่เป็นบริบทสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญไม่น้อยกว่ากัน ได้แก่ นโยบาย การเมือง กฎระเบียบ กระแสการเงิน ตลาดหุ้น เป็นต้น ผู้บริหารจึงไม่ควรมองข้ามความสำคัญเท่ากับบริบทภายในองค์กร เนื่องจากสิ่งแวดล้อมภายนอก อาจเป็นภัยคุกคามโดยที่มองไม่เห็นและไม่คาดคิดมาก่อน ดังนั้นการวิเคราะห์บริบทจึงเป็นสิ่งที่จะใช้ในการแก้ไขและปรับปรุงกลยุทธ์กับคู่แข่งและลูกค้าภายนอกได้เป็นอย่างดี

๓. ชั้นระบุโอกาสหรือภัยคุกคามที่เป็นอุปสรรค (Identifying the Opportunities and Threats) ชั้นนี้เป็นชั้นที่ต่อจากการดำเนินการในชั้นที่ ๒ กล่าวคือ เมื่อสรุปผลการวิเคราะห์ได้แล้วก็สามารถมองเห็นโอกาสหรือภัยคุกคามที่เป็นอุปสรรค ซึ่งทั้ง ๒ ปัจจัยจะเป็นข้อมูลนำมาประกอบการตัดสินใจ อาทิ สิ่งใดเป็นโอกาสที่จะต้องเติมเต็มขยายผลเพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพ สิ่งใดเป็นอุปสรรคก็จะสามารถแก้ไขในระหว่างดำเนินการได้ทันที่

๔. ชั้นวิเคราะห์ทรัพยากรขององค์กรและความสามารถขององค์กร (Analyzing the Organization's Resources and Capabilities) ทรัพยากรการบริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญของการปฏิบัติ จำเป็นต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด ที่จะสนับสนุนการบริหารกลยุทธ์ให้ประสบผลสำเร็จเพียงใด

๕. ชั้นระบุจุดอ่อนจุดแข็ง (Identifying Strengths And Weaknesses) จากขั้นตอนที่ ๑ - ๔ ที่ได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ จะเป็นข้อมูลที่ทำให้ผู้บริหารมองเห็นภาพของการปฏิบัติ กล่าวคือ จะสามารถระบุว่าองค์กรมีจุดอ่อนจุดแข็งหรือไม่ อย่างไร เมื่อมองเห็นจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรได้แล้ว ก็สามารถกำหนดทิศทางในการก้าวไปสู่วัตถุประสงค์ได้อย่างราบรื่น โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ SWOT

๖. ชั้นกำหนดเป็นสูตรกลยุทธ์ (Identifying Strengths And Weaknesses) ชั้นนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ก็คือการกำหนดกลยุทธ์ที่เป็นแบบลงตัว ซึ่งอาจจะเป็นหลักหรือการจัดทำแผนกลยุทธ์แล้วแต่กรณี ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจให้พันธกิจที่กำหนดไปสู่ความสำเร็จ

๗. ชั้นนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Implementation Strategy) มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า “การกำหนดกลยุทธ์นั้นง่ายกว่าการนำกลยุทธ์นั้นไปปฏิบัติ” กล่าวคือ แม้องค์กรจะมีกลยุทธ์ที่ดีเลิศเพียงใด หากขาดความสามารถหรือไม่มีการนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ภารกิจ หรือโครงการที่สวย

หรืออาจประสบความสำเร็จล้มเหลว การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจึงมีความสำคัญที่จะต้องใช้หลักการบริหาร อาทิ ภาวะผู้นำการวางแผน การอำนวยการ การบริหารงบประมาณที่ดีเลิศในลักษณะที่เป็นมืออาชีพ

๘. **ขั้นประเมินผลกลยุทธ์ (Evaluation Results)** เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่จะขาดไม่ได้ ซึ่งวัฒนธรรมการบริหารในสังคมไทยมักให้ความสำคัญในเรื่องนี้น้อย ขั้นตอนนี้จะส่งผลให้พันธกิจบรรลุเป้าหมาย กล่าวคือในระหว่างการดำเนินการหากไม่มีการควบคุมติดตามผล เมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคก็ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างทันท่วงที อนึ่งแม้ว่าภารกิจเสร็จสิ้นแบบเบ็ดเสร็จก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการประเมินผลในภาพรวมว่าการลงทุนนั้นมีข้อดี จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรค และผลที่ได้คุ้มค่าหรือไม่ อันจะเป็นข้อมูลย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นของการบริหาร เพื่อทบทวนหรือปรับปรุงกลยุทธ์ใหม่^{๔๙}

ดังนั้นสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนากลยุทธ์การบริหารเครือข่ายความร่วมมือ คือ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน และการวิเคราะห์โอกาส ปัญหาและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบ เพื่อนำไปสู่การจัดทำกลยุทธ์ (Strategy Formulation) มี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ๒) การกำหนดกลยุทธ์ ๓) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ ๔) การประเมินผลและการควบคุมกลยุทธ์

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมเพื่อการเกษตร

๒.๕.๑ เกษตรวิถีพุทธ

แนวคิดเกษตรกรรมเชิงพุทธ หมายถึง การทำเกษตรโดยใช้หลักการ/แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ทว่าสมัยพุทธกาลไม่มีการเกษตรเชิงพุทธ แต่การทำเกษตรมีมาก่อนครั้งพุทธกาลและมีความสำคัญอย่างมาก มาจากคำว่า “กลี - กम्म” แปลว่า “การไถนา” โดยใจความหมายถึง การเพาะปลูกพืช ได้แก่ การทำนา การทำไร่ เป็นต้น ในอินเดียมีระบบวรรณะที่แบ่งชนชั้นออกตามหน้าที่การงาน กลีกรรมจึงเป็นงานของชนชั้นสูง วรรณะกษัตริย์และพราหมณ์ ก็มีอาชีพทำนาอาชีพเกษตรกรรมจึงเป็นอาชีพพื้นฐานที่สุจริตซึ่งสังคมยอมรับ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปเทศนาสอนประชาชนก็มักจะอธิบายธรรมะมีความหมายลึกซึ้งโดยเปรียบเทียบกับการทำนา ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ชัด อาทิ เขตตสูตร กลีการทวาชสูตร ธนียสูตร พหุติสูตร เสด็จไปสนทนากับชวานาสอนชวานา ในลักษณะอุปมาเปรียบเทียบให้เข้าใจธรรมจนได้บรรลุธรรม ดังนั้นพระพุทธองค์ทรงใช้การทำนาเป็นเครื่องมืออธิบายธรรม เพื่อโปรดชาวเกษตรกรซึ่งเป็น

^{๔๙} เมตต์ เมตต์การุณจิต, **พุทธศาสตร์การพัฒนา : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก.** (นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘.

ชนส่วนใหญ่ให้เข้าถึงธรรมได้ หลักธรรมต่าง ๆ ถูกสอดแทรกไว้ในเนื้อหาซึ่งเป็นการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพราะพูดจากสิ่งที่เขาเข้าใจได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตาม เกษตรเชิงพุทธ หรือ พุทธเกษตร ก็คือการเกษตรทั่วไปที่ต่อยอดเอาหลักแนวคิดทฤษฎีทางพุทธเข้าไปประยุกต์ โดยมุ่งแก้ปัญหาบางประการที่การเกษตรทั่วไปยังขาด พอสรุปได้ ๓ หลัก คือ ๑) หลักการทำเกษตรที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมอยู่บนฐานการไม่เบียดเบียน ๒) หลักการบริโภคแจกจ่ายแบ่งปันกัน และ ๓) เป้าหมายของการทำเกษตรที่ดีงาม คือ การใช้ชีวิตพอเพียงไม่สนองกิเลส^{๕๐}

ตามหลักทางพุทธศาสนาเสนอแนวทางเพิ่มรายได้เกี่ยวกับการเกษตรวิถีพุทธไว้ว่า ควรใช้หลักธรรมเข้าควบคุมการประกอบอาชีพ อาทิ ชันตีสติสังจะ ความสามัคคีคืออิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อริยสัจ ๔ และสัพปุริสธรรม ๗ โดยให้ดำเนินชีวิตทางสายกลาง หากบุคคลบริโภควัตถุ ด้วยความรู้จักพอประมาณ (มัตตัญญูตา) ดำเนินชีวิตตามอัตภาพของตน ไม่ทะยานอยากในสิ่งเกินตัวรู้จักควบคุมจิตใจและการใช้สอย อาทิ การใช้สอยทรัพย์สินที่หามาได้ให้คุ้มค่าจึงจะทำให้ความโลภลดลงได้ และเมื่อเหลือใช้แล้วก็สอนให้รู้จักให้และแบ่งปันกันที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ที่จะนำไปสู่การใช้ชีวิตที่เป็นสุขและยั่งยืนอย่างแท้จริง^{๕๑}

การเกษตรตามแนวพระพุทธศาสนา จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์ เช่นเดียวกับกับเศรษฐกิจตามหลักเศรษฐศาสตร์ แต่จุดมุ่งหมายทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่างจากจุดหมายของเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความสุขมั่งคั่งสมบูรณ์ ด้วยโภคทรัพย์ทั้งปวง มีความต้องการให้มนุษย์มีการเป็นอยู่ที่ดีมีอาหารที่ดี เพราะจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาสอนเน้นให้มีหลักบำบัตู้จักบรรเทาความทะยานอยากให้น้อยลงไป พยายามเป็นนายเหนือทรัพย์เพื่อลดความโลภต่าง ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา เพราะว่าความโลภเป็นมูลเหตุของความทุกข์ต่าง ๆ บุคคลได้รู้จักคำว่า พอประมาณ สันโดษ ก็เป็นคนที่ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ เกษตรแนวพุทธ มีหลักสำคัญ ๕ ประการ กล่าว คือ ๑) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง สิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด ๔) ด้านเทคโนโลยี ๕) ด้านเศรษฐกิจ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ เพิ่มรายได้และยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้ หลักเกษตรแนวพระพุทธศาสนา ยึดความเพียรที่บริบูรณ์และมีความเพียรที่ประคับประคองไว้สม่ำเสมอไม่หย่อนนัย ไม่ตึงนัย ไม่ให้จิตปรุง

^{๕๐} พระมหาวิฑฒนา ปญญาทีโป (คำเคน). รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธบูรณาการ. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๑๐๘ - ๑๐๙.

^{๕๑} สุนทรีย์ สุริยะรังษี, แนวปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรวิถีพุทธของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๕-๒๖.

แต่งภายในไม่ให้ฟุ้งซ่านภายนอก มีความเพียรทางกาย อาทิ เพียรพยายามทางกายตลอดเวลา รู้จัก
 คุมครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยการคบคนดีเป็นมิตร
 ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ซัดจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงธรรม ผู้ที่มี
 ความสามารถ นำคบเคารพนับถือกราบไหว้บูชา มีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน เป็นการเลี้ยงชีวิต
 ตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ไม่ให้ฝืดเคืองและไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก สมชีวิตเน้นหนักไปในด้านการ
 เลี้ยงชีวิต^{๕๒}

สรุปได้ว่า เกษตรวิถีพุทธ เป็นการทำเกษตรแบบทั่วไป แต่นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้าไป
 ประยุกต์ใช้เพื่อทำเกษตรซึ่งจัดเป็นสัมมาชีพ โดยมีเจตนาแก้ปัญหาบางอย่างที่การเกษตรทั่วไปยังขาด โดย
 อาศัยพื้นฐานความคิด ๓ หลัก คือ ๑) หลักการทำเกษตรที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมอยู่บนฐานการไม่
 เบียดเบียน ๒) หลักการบริโภคนิยมแจกจ่ายแบ่งปันกัน และ ๓) เป้าหมายของการทำเกษตรที่ดีงาม คือ การใช้
 ชีวิตพอเพียงไม่สนองกิเลสของมนุษย์

๒.๕.๒ หลักธรรมเพื่อการเกษตร

สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี
 หลักการสงเคราะห์^{๕๓} ดังนี้

๑. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้
 และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำ
 สุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์
 ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์
 ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย
 และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และ
 สิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

^{๕๒} พระมหาปริยญา วรญาโณ พระธรรมวิมลมุณี พระครูภาวนาธรรมโฆสิต พระมหาประหยัด ปณฺญาโร
 บุญส่ง สิ้นจุนอก และอินตอง ชัยประโคน, เกษตรวิถีพุทธ : แนวคิดและการจัดการบนพื้นฐานของพลังชุมชนกรณีศึกษา
 จังหวัดอุดรธานี, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๓๑-๑๓๒.

^{๕๓} อัง.จตุกก. ๒๑/๓๒/๔๒;๒๕๖/๓๓๕;

พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์) กล่าวถึง หลักธรรมเพื่อการเกษตร ไว้ว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา แบ่งออกเป็น ๓ หลัก ได้แก่ ๑) หลักนาถกรรมธรรม ๑๐ ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ดังนี้ (๑) ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (๒) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (๓) กัลยาณมิตรตา การคบคนดี มีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (๔) โสวัสสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (๕) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนช่วยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (๖) ธัมมกามตา รักธรรม ใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (๗) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจแก่กล้า ไม่ย่อท้อ (๘) สันตุญฐิ ความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรม (๙) สติ มีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (๑๐) ปัญญา มีปัญญารอบรู้อะไรต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง ๒) หลักสังคหัตถุ ๔ ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร ได้แก่ (๑) ทาน การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น (๒) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก กล่าวที่เป็นประโยชน์ (๓) อัถถจริยา ขวนขวายบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๔) สมานัตตตา ทำตนเสมอต้นเสมอปลายในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล สิ่งแวดล้อม ๓) หลักสัปปุริสธรรม ๗ ส่งเสริมด้านการพัฒนาก้าวหน้า ได้แก่ (๑) ธัมมัญญูตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ (๒) อัถถัญญูตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล (๓) อัถตัญญูตา รู้จักตน (๔) มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ (๕) กาลัญญูตา รู้จักกาลเวลา (๖) ปริสัจญูตา รู้จักชุมชน สังคม (๗) บุคคลัญญูตา รู้จักบุคคล^{๕๔}

การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรวิถีพุทธ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีเป้าหมาย เพื่อการจัดการทรัพยากรการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรแบบแผนที่มีเป้าหมาย เพื่อการพึ่งตนเอง หรือทำให้ตัวเองเป็นที่พึ่งของตัวเองได้ ภายใต้กรอบว่ามีอยู่ มีกิน มีใช้ มีคุณภาพชีวิตพึ่งพาตนเองได้ ดังปรากฏในงานศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธของมหาวิทาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์^{๕๕} ดังนี้

๑. การจัดภายใต้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ โดยมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการบริหารจัดการ

๒. การส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองภายใต้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา

^{๕๔} พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๖๒): ๓๗๗-๓๗๘๑.

^{๕๕} วาสนา แก้วหล้า พระครูพิศิษฐ์ประษานาด (ประยูร นนทโย) พระเอกลักษณะ อจิตโต พระมหากษัตริย์กิตติโสภณ พระปลัดระพิน พุทธิสาร, แนวทางการขับเคลื่อนพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงเกษตรพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาพอเพียงสู่โคกหนองนาโมเดล จังหวัดสุรินทร์, วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๙๐.

๓. การจัดการทรัพยากรโดยไม่เบียดเบียนเป้าหมายเพื่อทำให้เกิดคุณภาพชีวิต

๔. การส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ภายใต้หลักอรรถาภิ อุตโต โน นา โถ ทำตนให้เป็นที่พึ่งพิง เพื่อการยังชีพ และการดำเนินชีวิตในแบบพวกเรา ทำให้เกิดกลไก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในองค์กรรวม

๕. การส่งเสริมให้เกิดกลไกในองค์กรรวมเพื่อการพัฒนา

จากการนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์สะท้อนผลในการปฏิบัติกรณีศูนย์การเรียนรู้ของหลวงพ่อแดง นนทียอ ที่จังหวัดสุรินทร์จึงได้ดำเนินตามหลักคิดในส่วนนี้ เพื่อเป็นการสร้างเสริมแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ และเป็นการส่งเสริมให้เกิดชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพุทธ ภายใต้การผลิต ที่ไม่เบียดเบียน ใช้ปัญญาอินทรี ส่งเสริมการพึ่งตนเอง ส่งเสริมสามัคคีธรรม ใช้แรงงานอาสา และใช้แนวคิดในเรื่องการพึ่งตนเองตามแนวพุทธ รวมไปถึงการลดการเบียดเบียนปาณาติบาตร ผ่านธนาการโคกระบือ ซึ่งปัจจุบันมีวัว อยู่ในระบบวิสาหกิจชุมชนเกินกว่า ๑ พันตัว ที่กระจายไปเป็นทุนทางสังคมอาชีพ ให้แก่ชุมชนเกินกว่า ๒๗ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาการวัว เป็นต้น

๒.๕.๓ การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา

จากการศึกษาของ พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์) การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา แล้วเสนอเป็น ๓ มิติ ดังนี้

๑. มิติการพึ่งพาตนเอง (หลักนาถกรรมธรรม ๑๐) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเคารพรักหวงแหน ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลง ที่จะส่งผลร้ายต่อชีวิตตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ องค์กรภาครัฐและเอกชน มีความร่วมมือร่วมใจกัน ตระหนักถึงความเดือดร้อนเพราะมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดถึงให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในบริเวณรอบข้างเป็นที่ตั้ง ทำให้ทุกภาคส่วนมีจิตเมตตาอารีต่อกันและกันเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างถูกต้องและชัดเจนรู้จักยืดหยุ่นสามารถนำเกษตรทฤษฎีใหม่ปรับใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ มีมิตรที่ดี รู้จักถนอมถนอม เปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีจิตอาสา มีธรรมะอยู่ในใจเสมอ รู้จักคิดวิเคราะห์แยกแยะ สิ่งที่เป็นบุญหรือบาป สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ สิ่งใดที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักงดเว้น ละ เลิก สิ่งเหล่านั้นได้ มุ่งทำแต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ความดีงามแก่ตนเอง ครอบครัว รวมถึงชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจลงมือปฏิบัติ ไม่เกียจคร้านในการทำงานหน้าที่ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน แม้เจออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ มากมายก็ตาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะได้ออกกำลังกายทุกวัน ได้อยู่กับอากาศที่ดี ทำให้สุขภาพจิตดีมีความสุขพอใจในสิ่งที่ตนเองมี รู้จักความดีพอดี มีหลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต ไม่ใจร้อน ไม่โลภอยากได้เงิน

ทองวัตถุจนเกินไป สามารถมีความสุขได้จากสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีสติ มีปัญญา ใคร่ครวญไตร่ตรอง
 สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้จักใช้สอยปัจจัยสี่ตามความจำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ใช่จ่ายจนเกินตัว ไม่ก่อ
 หนี้สินห่างไกลอบายมุข ขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความพอดี มีสติในการ
 ดำเนินชีวิต ไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง มีความชำนาญรอบรู้ในการทำเกษตรเป็นอย่างดีนอกจากนี้ มีความรู้
 จริง ทำทุกอย่างด้วยหลักของเหตุและผล เป็นผู้หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา เข้าใจในบริบท
 ของสิ่งแวดล้อมรอบข้างได้เป็นอย่างดี รู้จักนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง
 มีความมั่นใจและความเชี่ยวชาญจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำ สามารถแบ่งปันความรู้เหล่านี้แก่ผู้อื่นได้

๒. มิติด้านรวมพลังของเกษตรกร (หลักสังคหวัตถุ ๔) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตร
 ทฤษฎีใหม่ของศาสตร์รู้จักรการแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น ตามกำลังของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน
 ความรู้ประสบการณ์แก่กัน รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษหรือความเสียหายใด ๆ แก่ตนเอง
 และผู้อื่น รู้จักพูดให้กำลังใจ พูดจาอ่อนหวาน ไม่โกหก หลอกลวง เช่น ไม่หลอกลวงในผลิตภัณฑ์ทาง
 การเกษตรของตน มีความซื่อสัตย์ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งว่า การทำเกษตรของตนดีกว่าใคร ไม่พูดจาข่มเหง
 ไม่ดูถูกคนที่ยังไม่ได้สนใจทำเหมือนตนเอง มีความหนักแน่นสำหรับหน่วยงานของรัฐส่งเสริมให้ มีความ
 ซื่อสัตย์ พูดคำจริง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช้นโยบายทางการเมือง โกหก หลอกลวง แสวงหา
 ผลประโยชน์เข้าหาตนและพวกพ้องมีจิตใจเสียสละทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ยึดถือในหลักของ
 ความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น มีสุจริตร่วมเสพ มีทุกขร่วมต้าน เสียสละ ละความเห็นแก่ตัวออกไปได้ รู้จักใช้
 แรงกาย แรงใจ เพื่ออุทิศตนทำประโยชน์แก่ผู้อื่น รู้จักวางตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ
 ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีความรัก ปราศจากอคติ ช่วยเหลือกัน

๓. มิติด้านการพัฒนาก้าวหน้า (หลักสัปปุริสธรรม ๗) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตร
 ทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชามีการศึกษาหลักทฤษฎีใหม่อย่างเข้าถึงแก่นอย่างแท้จริง สามารถไตร่ตรอง
 หาเหตุ หาผล วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ว่าจะต้องนำไปปรับใช้ได้อย่างไรบ้าง ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐ
 เห็นความสำคัญ ในการสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ มีความรู้ ความ
 เข้าใจที่ชัดเจน เนื่องจากได้ลงพื้นที่สำรวจลักษณะสภาพแวดล้อม ความเป็นจริง สามารถให้คำแนะนำช่วย
 แก้ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างถูกต้องมีความรู้ความเข้าใจ และเป้าหมายของการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ที่
 ชัดเจน สามารถนำความรู้เหล่านั้น ไปแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้ มีโยนิโสมนสิการ รู้จักการ
 บริหารจัดการผลิตผลทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์และมูลค่าสูงสุด ไม่ปล่อยทิ้งให้ไร้ค่า และในส่วนของ
 ภาครัฐ มีความรู้เข้าใจ สามารถส่งเสริมการแปรรูปสินค้าทางเกษตรให้แก่เกษตรกร ช่วยหาตลาดเพื่อ
 รองรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรด้วยมีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เรื่อง ดิน น้ำ พืช ตลอดจนถึง
 โรคระบาดต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ สามารถพิจารณาเรื่อง ที่ดิน เงินทุนและแรงงาน ว่าตนเอง

มีความพร้อมมากน้อยเพียงใด และสำคัญคือ มีความเข้าใจตนเองว่า ต้องการสิ่งใดในชีวิต สามารถมีความสุขได้ บนพื้นฐานของความพอดีรู้จักประมาณในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ไม่โลภมากจนเกินไป มีความพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย มีความสุขได้จากสิ่งที่ตนมี เช่น เมื่อได้ผลผลิตตามที่ต้องการแล้ว ก็บริโภคแต่พอดีที่เหลือก็แจกจ่ายหรือจำหน่าย และเวลาแจกจ่ายหรือจำหน่าย ก็รู้จักทำแต่พอดี ไม่ขายหรือแจกจนตนเองไม่มีกิน^{๕๖}

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สอร์อ่า (SOAR Analysis)

๒.๖.๑ กระบวนการวิเคราะห์สอร์อ่า (SOAR Analysis)

การวิเคราะห์สอร์อ่า (SOAR Analysis) เป็นกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมธุรกิจ สิ่งสำคัญที่สุด คือ องค์กรควรเชิญและให้โอกาสผู้มีส่วนได้เสียทุกคนในองค์กร ให้เข้ามามีส่วนร่วม จากนั้นแต่งตั้งกลุ่มผู้สัมภาษณ์ เพื่อค้นหาเรื่องราวดี ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร โดยใช้คำถามเชิงบวก จากนั้นให้เริ่มถามทุกคน คำตอบที่เป็นเรื่องราวดี ๆ ไม่ว่าจะป็นด้านไหนก็ตาม ให้ถามรายละเอียดที่ไปที่มาของเหตุการณ์ให้ชัดเจน รายละเอียดที่ได้ของทุกเรื่องราวจากผู้มีส่วนได้เสียทุกคนล้วนแล้วแต่เป็นจุดแข็งทั้งสิ้น เราสามารถสร้างโอกาสได้จากจุดแข็งเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ หรือจะนำจุดแข็งหลาย ๆ จุดมาสร้างโอกาสพร้อม ๆ กันไปเลยก็ได้โดยสรุปเมื่อได้เรื่องดี ๆ หรือจุดแข็ง (Strengths)ให้นำมาพิจารณาร่วมกันว่าโอกาสคืออะไร (Opportunities) และเกิดแรงบันดาลใจอะไร (Aspiration) และถ้าเอาเรื่องดังกล่าวไปขยายผลแล้วอะไรดี ๆ จะเกิดขึ้นได้บ้าง (Results) กระบวนการวิเคราะห์สอร์อ่า (SOAR Analysis)^{๕๗} มีดังต่อไปนี้

๑. การค้นหาจุดแข็ง

จุดแข็ง (Strengths) คือ เรื่องราวดี ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร อาจเกิดขึ้นที่ไหนเมื่อไร กับใครก็ได้ อาจอยู่ในรูปแบบของความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ กระบวนการที่มีอยู่ในตัวคนใดคนหนึ่ง หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ณ เวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ อาจเป็นเรื่องดี ๆ ที่แม้จะเกิดขึ้นเมื่อสิบปีที่แล้วก็สามารถนำมาเป็นจุดดี หรือจุดแข็งได้ กระบวนการการค้นหาจุดแข็งจึงเป็นกระบวนการค้นหาเรื่องดี ๆ จากความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อยจากผู้มีส่วนได้เสียทุกคนในองค์กร ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

^{๕๖} พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตราจารย์พระราชฯ. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๖๒): ๓๗๗๙-๓๗๘๑.

^{๕๗} ภิญโญ รัตนพันธ์. SOAR Analysis: เครื่องมือที่นำมาใช้แทน SWOT Analysis. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มข. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๙.

๑.๑) ด้านนวัตกรรม (Innovation) : โดยการตั้งคำถามว่า “ประสบการณ์ที่ภาคภูมิใจในที่สุดตั้งแต่ทำงานที่นี้มาของท่านคืออะไร”

๑.๒) ด้านผลิตภาพ (Productivity): โดยการตั้งคำถามว่า “ลองนึกถึงงานที่ท่านทำ แล้วงานนั้นสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว แล้วได้งานที่ดีด้วย”

๑.๓) ด้านการเรียนรู้ (Learning): โดยการตั้งคำถามว่า “ให้นึกถึงครั้งที่เราทำงานได้ดีขึ้นแบบไม่เคยเป็นมาก่อน จุดเปลี่ยนนั้นมาจากอะไร”

๑.๔) ด้านแรงจูงใจจากภายใน (Intrinsic Motivation) : “ให้นึกถึงเหตุการณ์ครั้งที่เราเต็มใจทำงานอย่างดีที่สุด โดยงานนั้นไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์เป็นอะไรที่เราทำให้โดยไม่หวังผลตอบแทน งานนั้นคืองานอะไร จุดเปลี่ยนที่ทำให้ไปทำงานนั้นเกิดขึ้นตอนไหน”

๑.๕) ด้านแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation): “ให้นึกถึงงานที่เราได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของตัวเงิน แต่รู้สึกว่าการทำแล้วมีความหมายกับเรามาก งานนั้นคืออะไร ช่วยบอกรายละเอียด”

๑.๖) บรรยากาศการทำงานเป็นทีม (Team working): “ให้นึกถึงครั้งที่เราทำงานเป็นทีม แล้วรู้สึกมีความสุขกับการทำงานและผลงานที่เกิดขึ้น การทำงานเป็นทีมครั้งนั้นไม่เหมือนกับครั้งอื่นตรงไหน”

๑.๗) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Development) : “ลองนึกถึงเพื่อนร่วมงานที่ท่านได้ทำงานร่วมกัน นึกถึงทุกคนแต่ละคนมีจุดแข็งอะไรบ้าง คือมีดีตรงไหนบ้าง”

๑.๘) ด้านต้นทุน (Cost): “ลองนึกถึงเหตุการณ์จากการทำงานในกระบวนการใดก็ได้ ที่เราสังเกตว่าใช้ทรัพยากรน้อยกว่าครั้งอื่นๆ”

๑.๙) ด้านรายได้ (Revenue): “ให้นึกถึงครั้งที่ท่านสามารถทำยอดขายได้สูงกว่าปรกติ ท่านไปทำอย่างไร จุดเปลี่ยนเป็นอย่างไร”

๑.๑๐) ด้านการบริหารความเสี่ยง (Risk Management): “ให้นึกถึงเหตุการณ์ที่เสี่ยงต่อการที่จะทำให้บริษัทสูญเสีย ไม่ว่าจะเป็ด้านใดก็ตามแล้วท่านได้ทำอะไรบางอย่างเป็นการป้องกัน ทำให้เหตุการณ์ดังกล่าวนั้นไม่เกิดขึ้นท่านทำอย่างไร”

๑.๑๑) ด้านภาวะผู้นำ (Leadership): ด้วยการตั้งคำถาม อาทิ “ครั้งไหนที่คุณรู้สึกว่าผู้นำได้แสดงความมีภาวะผู้นำออกมา แล้วคุณประทับใจมาก ๆ”

เมื่อได้เรื่องเล่าดี ๆ จากผู้มีส่วนได้เสียทุกคน ขั้นตอนต่อไปสามารถนำจุดแข็งทั้งหมดมาปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อค้นหาโอกาส (Opportunities) พัฒนาแรงบันดาลใจ (Aspiration) และการกำหนดเป้าหมาย (Results) ต่อไป^{๕๘}

๒. การค้นหาโอกาส

โอกาส (Opportunities) คือปัจจัยสนับสนุนให้องค์กรมีความได้เปรียบ โอกาสในการวิเคราะห์ SOAR Analysis มาจากสองแหล่งคือจากจุดแข็งหรือเรื่องดี ๆ ที่ได้จากผู้มีส่วนได้เสียแต่ละคน และการตีความจากเรื่องดี ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ในบทความนี้จะแสดงตัวอย่างการพัฒนาจุดแข็งให้เป็นโอกาสดังนี้

๒.๑) โอกาสการสร้างนวัตกรรม: องค์กรสามารถพัฒนานวัตกรรมได้โดยการถามหาความรู้จากผู้มีประสบการณ์ในองค์กร ซึ่งในกรณีนี้สามารถได้คำตอบที่ดีกว่าผู้รู้ในบริษัทที่ปรึกษา ดังนั้น ถ้าถามมากขึ้นก็มีโอกาสที่จะค้นพบนวัตกรรมมากยิ่งขึ้น

๒.๒) โอกาสการสร้างผลผลิตภาพ: การที่บุคลากรตั้งข้อสังเกตหาสิ่งผิดปกติเชิงบวก อาทิ ในกรณีที่ค้นพบว่า มีพนักงานท่านหนึ่งทำงานที่คนอื่นใช้เวลาทำตั้งแต่เช้าเสร็จห้าโมงเย็น แต่ท่านนี้ทำเสร็จภายในบ่ายสอง ทำให้สามารถสร้างโอกาสการพัฒนาผลผลิตภาพได้ ดังนั้น หากมีการสังเกตมากยิ่งขึ้น ย่อมสร้างโอกาสการพัฒนาผลผลิตภาพได้มากยิ่งขึ้นไปอีก

๒.๓) โอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้: การโค้ชซึ่งทำให้คนในองค์กรมีขีดความสามารถมากขึ้น สามารถสร้างผลงานได้มากยิ่งขึ้น

๒.๔) โอกาสในการสร้างแรงจูงใจจากภายใน: พนักงานได้ทำงานจิตอาสาแล้วมีความสุข มีความภูมิใจในองค์กร แสดงว่าองค์กรสามารถใช้งานจิตอาสาเป็นตัวช่วยสร้างขวัญกำลังใจพนักงาน นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงไปในงาน CSR ที่จะสอดคล้องกับความพยายามที่จะจัดทำโครงการรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

๒.๕) โอกาสในการสร้างแรงจูงใจภายนอก: การที่มีการค้นพบว่างานบางงานพนักงานที่ต้องมีการให้ผลตอบแทน พนักงานรู้สึกว่างานนั้นมีความหมายค้ำค้ำกับการลงแรง เป็นโอกาสที่องค์กรจะดำเนินการสำรวจค้นหาต่อไปว่ามีงานอะไรอีกบ้าง ที่ทำให้คนแต่ละคนในองค์กรมีความสุข ด้วยผลตอบแทนที่พอเหมาะ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาออกแบบระบบงานที่ทำให้คนมีความสุขทำงานได้ผล ด้วยผลตอบแทนที่เป็นที่ยอมรับได้ทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, ภิญญา รัตนพันธ์. SOAR Analysis: เครื่องมือที่นำมาใช้แทน SWOT Analysis. หน้า ๑๐-๑๔.

๒.๖) โอกาสการสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม: พบว่าการที่พนักงานได้ทดลองร่วมมือกัน ค้นคว้าวิจัยสิ่งใหม่ๆ จะทำให้บรรยากาศการทำงานเป็นทีมดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เพิ่มผลิตภาพได้ด้วย

๒.๗) โอกาสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: การที่พนักงานที่มีน้ำใจมีความสัมพันธ์กับความสามารถของพนักงานในอนาคต รวมทั้งการยอมรับของเพื่อนร่วมงาน การปลูกฝังวัฒนธรรมความมีน้ำใจต่อกัน สามารถนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถและบรรยากาศขององค์กร ในอีกกรณีการที่พนักงานท่านหนึ่งมีขีดความสามารถในการวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูล ก็สามารถนำความสามารถของพนักงานผู้นี้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่น หรือนำมาวิเคราะห์งานในโครงการอื่นได้

๒.๘) โอกาสด้านต้นทุน: การตั้งข้อสังเกตของพนักงานถึงความผิดปกติในเชิงบวกของพนักงาน นำไปสู่การค้นพบวิธีการประหยัดต้นทุน และการสร้างสวัสดิภาพให้พนักงานโดยรวม

๒.๙) โอกาสการสร้างรายได้: การที่เปิดโอกาสให้ลูกค้าซักถามข้อสงสัยอย่างเต็มที่ สามารถสร้างโอกาสขายได้ด้วยยอดขายมากขึ้นมีสูงมาก

๒.๑๐) โอกาสด้านการบริหารความเสี่ยง: การบริหารความเสี่ยงสามารถทำได้ด้วยการปรึกษาผู้รู้ ที่อาจเป็นเครือข่ายเพื่อนฝูงของพนักงานในองค์กรก็ได้

๒.๑๑) โอกาสด้านภาวะผู้นำ: สะท้อนว่าในองค์กรนี้กระบวนการ การให้โอกาส การสนับสนุนพนักงานให้ได้คิดริเริ่ม มีอิสระในการทำงาน และทำหน้าที่สนับสนุนทรัพยากร จะทำให้พนักงานสามารถแสดงศักยภาพได้สูงสุด ผู้นำในองค์กรสามารถเรียนรู้และทดลองให้พนักงานลองคิดทำอย่างมีอิสระในโครงการอื่นได้^{๕๙}

๓. การสร้างแรงบันดาลใจ (Aspiration)

แรงบันดาลใจ คือ พลังอำนาจในตนเองชนิดหนึ่ง ที่ใช้ในการขับเคลื่อนการคิดและการกระทำใดๆ ที่พึงประสงค์ โดยปรกติเมื่อมีการค้นหาและระบุจุดแข็งและโอกาส ผู้มีส่วนได้เสียจะค้นพบแรงบันดาลใจที่จะอยากขยายผลจุดแข็งและโอกาสนั้นขึ้นมาเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากเป็นจุดแข็งและโอกาสที่มีฐานจากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นจริง ผู้มีส่วนได้เสียจะรู้สึกถึงพลังอำนาจในตนเองเนื่องจากเป็นเรื่องที่ค้นพบเป็นเรื่องที่เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจริงมาก่อน สามารถทำซ้ำ หรือขยายผลด้วยเงื่อนไข ทรัพยากรที่มีอยู่ชัดเจนอยู่แล้ว แต่หากไม่เกิดแรงบันดาลใจขึ้นมาเอง สามารถประเมินได้ว่าจุดแข็งและโอกาสดังกล่าวอาจเกินขอบเขตอำนาจของผู้ทำ SOAR Analysis หรือไกลตัวเกินไป ต้องมีการทบทวนใหม่

๓.๑) แรงบันดาลใจด้านการสร้างนวัตกรรม: องค์กรสามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ โดยลดการพึ่งพิงจากที่ปรึกษาภายนอก ด้วยการอาศัยองค์ความรู้จากผู้ภายในองค์กร เมื่อใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ

^{๕๙} อ้างแล้ว, หน้า ๑๔-๑๖.

ของคนในองค์กรให้เป็นประโยชน์มากขึ้น ทำให้พนักงานรู้สึกได้รับความสำคัญ ทำให้มีความผูกพันในองค์กรมากยิ่งขึ้น (Employee Engagement)

๓.๒) แรงบันดาลใจจากโอกาสการสร้างผลผลิตภาพ: พนักงานในองค์กรพัฒนาทักษะการตั้งข้อสังเกตสูงขึ้นจนชำนาญ ส่งผลให้มีการค้นพบโอกาสการลดต้นทุน และการเพิ่มผลผลิตมากขึ้น

๓.๓) แรงบันดาลใจจากการส่งเสริมการเรียนรู้: พนักงานงานองค์กรมีขีดความสามารถสูงขึ้น มีทัศนคติเปลี่ยนไปในเชิงบวกเนื่องจากผ่านกระบวนการโค้ชทุกคน จนทำให้ผลผลิตภาพโดยรวมสูงขึ้น KPI ทุกตัวจากทุกแผนกสูงขึ้น

๓.๔) แรงบันดาลใจจากโอกาสในการสร้างแรงจูงใจจากภายใน: องค์กรกลายเป็นองค์กรที่มีโครงการจิตอาสามากกว่าเดิม จนกลายเป็นที่กล่าวขวัญพนักงานมีกำลังใจสูง มีความผูกพันกับองค์กรมากขึ้น

๓.๕) แรงบันดาลใจจากโอกาสในการสร้างแรงจูงใจภายนอก: เกิดการปรับปรุงกระบวนการการทำงาน of พนักงานทุกคน ส่งผลให้พนักงานรู้สึกว่าการทำงานของเขา กับผลตอบแทนมีความยุติธรรม และงานที่ได้ก็มีความหมายกับชีวิตทำให้เกิดการผูกพันกับองค์กรสูงขึ้น

๓.๖) แรงบันดาลใจจากการสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม: องค์กรมีการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อยกระดับผลผลิตภาพมากขึ้น คนมีความกระตือรือร้นมีความรู้มากขึ้น บรรยากาศการทำงานเป็นทีม แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้นไม่เคยเป็นมาก่อน

๓.๗) แรงบันดาลใจจากโอกาสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: พนักงานขององค์กรสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เอื้ออาทร มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงานและลูกค้าจนเป็นที่กล่าวขวัญ ถึงพนักงานจำนวนหนึ่งมีทักษะการวิเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลสูงขึ้น จนสามารถปรับปรุง สร้างนวัตกรรมได้

๓.๘) แรงบันดาลใจจากโอกาสด้านต้นทุน: พนักงานทุกคนพัฒนาทักษะการสังเกตหาสิ่งผิดปกติ หรือสิ่งที่ดีกว่าปกติได้ จนนำไปสู่การค้นพบวิธีการลดต้นทุน จนทำให้สวัสดิภาพของพนักงานสูงขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

๓.๙) แรงบันดาลใจจากโอกาสการสร้างรายได้: มีการปรับโครงสร้างกระบวนการทำงานของพนักงานทุกระดับ ส่งผลให้ผลผลิตภาพสูงขึ้น ลูกค้ามีความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น รายได้องค์กรสูงขึ้น

๓.๑๐) แรงบันดาลใจด้านการบริหารความเสี่ยง: ในทุกระบบการมีแผนการบริหารความเสี่ยง ที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้รู้ ส่งผลให้ผลผลิตภาพสูงขึ้นเนื่องจากการไม่มีการหยุดชะงักโดยไม่จำเป็น

๓.๑๑) แรงบันดาลใจด้านภาวะผู้นำ: พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์กล้าคิดสิ่งใหม่ ๆ ภายใต้การสนับสนุนจากผู้บริหาร ทำให้เกิดกิจกรรมที่นำไปสู่การลดต้นทุน เพิ่มผลกำไร และทำให้พนักงานรู้สึกผูกพันกับองค์กรมากขึ้น^{๖๐}

๔. ผลดีที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Results)

หลังจากสามารถระบุโอกาสได้แล้ว ผู้มีส่วนได้เสียสามารถร่วมกันประเมินผลดีที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยสามารถเชื่อมโยงเข้ากับ KPI หลักขององค์กรได้ หรือถ้าไม่มี KPI หลักขององค์กร ก็สามารถพัฒนา KPI ขึ้นมาใหม่ได้ โดย KPI แต่ละตัวควรมีการเพิ่มอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้มีส่วนได้เสียควรตกลงร่วมกันให้ชัดเจน

๔.๑) KPI จากการสร้างนวัตกรรม: ต้นทุนลดลง อัตราการเติบโตของรายได้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๒) KPI ของโอกาสการสร้างผลิตภาพ: ต้นทุนลดลงและผลิตภาพของทุกแผนกเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๓) KPI ของการส่งเสริมการเรียนรู้: KPI ของทุกแผนกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๔) KPI แรงจูงใจภายใน: วัดจากอัตราการลาออกของพนักงานลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๕) KPI การสร้างแรงจูงใจภายนอก: วัดจากอัตราการลาออกของพนักงานลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๖) KPI ของจากการสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม: ผลิตภาพโดยรวมขององค์กรเติบโตขึ้น และอัตราการลาออกลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๗) KPI ของโอกาสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: พนักงานมีขวัญกำลังใจสูงขึ้นวัดจากอัตราการลาออกลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนทักษะการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลดีขึ้น วัดจากความพึงพอใจของลูกค้าที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๘) KPI ของโอกาสด้านต้นทุน: มีอัตราการลดลงของต้นทุน และอุบัติเหตุจากการทำงานลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๙) KPI ด้านโอกาสการสร้างรายได้: ผลิตภาพสูงขึ้น มีอัตราการลดลงของต้นทุน และอัตราการเติบโตของรายได้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

๔.๑๐) KPI ด้านการบริหารความเสี่ยง: ผลิตภาพสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

^{๖๐} อ้างแล้ว, หน้า ๑๖-๑๗.

๔.๑๑) KPI แรงบันดาลใจด้านภาวะผู้นำ: พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์กล้าคิดสิ่งใหม่ๆ ภายใต้การสนับสนุนจากผู้บริหารสามารถวัดได้จาก อัตราการเติบโตของโครงการที่พัฒนาโดยพนักงาน เปรอ์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนอัตราการเติบโตของรายได้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการที่พนักงานรู้สึกผูกพันกับองค์กรมากขึ้น สามารถวัดได้จากอัตราการลาออกที่ลดลงของพนักงาน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ^{๖๑}

๒.๖.๒ ขั้นตอนต่อไปหลังจาก SOAR Analysis

การทำ SOAR Analysis เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการพัฒนากลยุทธ์ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้เสีย จะได้ข้อมูลที่ความสมบูรณ์ในตัวเองในระดับหนึ่ง เพราะเป็นข้อมูลที่แสดงถึงจุดแข็ง โอกาส แรงบันดาลใจ และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น หากมีการนำไปใช้ และเนื่องจากเป็นเรื่องเล่าที่อิงประสบการณ์ เรื่องเล่าแต่ละเรื่องจึงประกอบด้วยกระบวนการที่ทำให้เกิดจุดแข็งนั้นขึ้นมา กระบวนการดังกล่าวสามารถนำมาทำซ้ำหรือตัดแปลงเพื่อขยายผลต่อไปได้อีก ดังนั้น ขั้นตอนต่อไปหลังจากการทำ SOAR Analysis คือการที่ผู้มีส่วนได้เสียจะร่วมกันคัดเลือกจุดแข็งแต่จะจุดมาขยายผล จากนั้นจัดลำดับความสำคัญ ผู้รับผิดชอบ และงบประมาณในรายละเอียดต่อไป^{๖๒}

๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

ประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรี เคยตั้งรับข้าศึกเขมร คราวยกทัพเรือมาตีเมืองเพชรบุรี ข้าศึกได้มาถึงสองคราว แต่คราวหลังรู้พลมีมากเข้าตรึงกำลังล้อมเมืองเพชรบุรีอยู่นาน จนภายในเมืองเกิดความระส่ำระสาย ในที่สุดข้าศึกก็ตีเข้าเมืองได้ทางประตูทางด้านตะวันออก เรียกว่าประตูเมืองด้านบางจนเมืองเพชรบุรีจึงเสียแก่เขมร ข้าศึกได้ทรัพย์สินของมีค่าเป็นจำนวนมาก และผู้คนก็ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย ทำให้เมืองร้างไปในครานั้น และทำให้ขนก้าแพงเมืองซึ่งเป็นถนนสูงถูกปล่อยปละละเลยมีต้นสะแกมากเป็นจำนวนมาก ถนนที่เป็นทางเดินสัญจรไปมาจึงเป็นช่องมองทะเลลุเป็นปล้องไปไกล เรียกว่าเป็นช่องสะแก ต่อมาจึงได้นำมาเป็นนามตำบลว่า ตำบลช่องสะแก

ถนนสูงหรือกำแพงเมืองปัจจุบันได้หมดสภาพไปแล้ว เพราะหลังจากเกิดเหตุไฟไหม้เมืองเพชรบุรีครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๒ แล้วทางเทศบาลและชาวบ้าน ได้นำรถยนต์มาขุดลอกดินบนกำแพงเมืองหมดไปจนถึงพื้นล่าง เพราะครั้งก่อนกำแพงเมือง มีความสูงขนาดครึ่งหนึ่งของเสาไฟฟ้าและมีความยาวรวม ๑

^{๖๑} อ้างแล้ว, หน้า ๑๘-๑๙.

^{๖๒} อ้างแล้ว, หน้า หน้า ๑๙.

กิโลเมตรนับตั้งแต่บ้านคลองยางถึงหัวป้อมแล้วตรงไปถึงทางรถไฟ บัดนี้ได้มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนขึ้นแทน

หมู่บ้านหลายแห่งรวมขึ้นเป็นตำบล บ่งบอกพื้นฐานเดิมจากนามว่า ช่องสะแก คือ การเดินทางเข้า-ออก ของตำบลนี้เข้าสู่ตัวเมือง จะต้องผ่านถนนสูงหรือถนนที่สร้างขึ้นบนสันของกำแพงเมือง เป็นถนนที่มีต้นสะแกขึ้นคลุมอยู่รกรกรี้มทั้งสองฝั่งถนน ดังนั้น ความหมายของชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้านล้วนมีความหมายและมีที่มา ยกตัวอย่างเช่น บ้านโคกหม้อ, บ้านนาข้าวตอก, บ้านไร่มะนาว, บ้านป่าขวาง, บ้านหัวข่อย, บ้านโตนดหลาย, บ้านไร่อ้อย, บ้านสวนกล้วย, บ้านปากคลอง, บ้านนาหัวเรือ ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ อันเกิดขึ้นจากน้ำและไร่นาสวนอันอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในตำบลช่องสะแก

องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก เป็นหน่วยราชการบริหารงานส่วนท้องถิ่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ลงนามในประกาศจัดตั้งสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี ๒๕๓๙ เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ปัจจุบันนายกองค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแกได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนภายในตำบลช่องสะแก ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๔๖ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๔๖

องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๖ ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองเพชรบุรี ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองเพชรบุรีประมาณ ๔ กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดเพชรบุรีประมาณ ๓ กิโลเมตร

ประชากรตำบลช่องสะแก มีครัวเรือน ๒,๒๕๒ ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้น ๖,๙๓๘ คน แยกเป็นชาย ๓,๒๑๙ คน หญิง ๓,๗๑๙ คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย ๓๐๘.๐๘ คน/ตารางกิโลเมตร โดยชาวตำบลช่องสะแก ประกอบ อาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย รับราชการ ประกอบธุรกิจขนาดเล็ก และรับจ้างทั่วไป สามารถแยกเป็นหมู่บ้านได้ดังนี้

- หมู่ ๑ บ้านโคกหม้อ
- หมู่ ๒ บ้านนาข้าวตอก
- หมู่ ๓ บ้านไร่อ้อย
- หมู่ ๔ บ้านช่องสะแก
- หมู่ ๕ บ้านสวนกล้วย
- หมู่ ๖ บ้านโตนดหลายบน
- หมู่ ๗ บ้านโตนดหลายล่าง
- หมู่ ๘ บ้านเจ๊กสี-นาเกาะ
- หมู่ ๙ บ้านพี่เลี้ยง

หมู่ ๑๐ บ้านสามะลา^{๖๓}

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักธรรมเพื่อการเกษตร

พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา ผลของการวิจัยพบว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ หลักการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำเพื่อการเกษตร ในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเอง มีรายได้ไว้ใช้จ่ายในครอบครัว มีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เป็นการเฉลี่ยความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือเกิดวิกฤติขึ้น เป็นกระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ประสานสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้ การนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน รู้จักยืดหยุ่น สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชานั้น แบ่งออกเป็น ๑) หลักนาถกรรมธรรม ๑๐ ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ (๑) ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (๑) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (๓) กัลยาณมิตรตทา การคบคนดีที่มีปรีชาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (๔) โสวจิตสสตา ความเป็นผู้วางใจสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (๕) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนชวยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (๖) อัมมกามตา รักธรรมใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (๗) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจแก่กล้า ไม่ย่อท้อ (๘) สันตุฎฐีความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรม (๙) สติมีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (๑๐) ปัญญา มีปัญญารอบรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง ๒) หลักสังคหัตถ์ ๔ ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร ได้แก่ (๑) ทาน การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น (๒) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก กล่าวที่เป็นประโยชน์ (๓) หลักอิตถจริยา ชวนชวยบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (๔) สมานันตตทา ทำตนเสมอต้นเสมอปลายในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะ บุคคล สิ่งแวดล้อม ๓) หลักสัปปริสธรรม ๗ ส่งเสริมด้านการพัฒนาก้าวหน้า ได้แก่ (๑) อัมมัญญุตารู้หลักหรือรู้จักเหตุ (๒) อตถัญญุตารู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล (๓) อตตัญญุตารู้จักตน (๔) มัตตัญญุตารู้จักประมาณ (๕) กาลัญญุตารู้จักกาลเวลา (๖) ปริสัญญุตารู้จักชุมชน สังคม (๗) ปุคคลัญญุตารู้จักบุคคล

^{๖๓} องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก, <http://www.chongsakae.go.th/site/> [๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕]

การบูรณาหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา พบว่า เกิดผลใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่วงไกลอบายมุข มีสติพอเพียง รู้จักปล่อยวาง ๒) ด้านการรวมพลังของเกษตรกร แบ่งปันช่วยเหลือกันตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมวางตนพอดี ๓) ด้านการพัฒนาก้าวหน้า เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักความเป็นไปของชุมชนที่ตนอยู่ว่า มีวัฒนธรรม ความเชื่ออันอย่างไร รู้จักให้เกียรติเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น^{๖๔}

พระครูธรรมธรรวเดชา อคฺคเตโช ศุภกฤช เดชะนามเมือง นิกร สุวรรณดี และคณิศ สุพรเสฐียรกุล ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์ ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาอันเกิดจากการบ่มเพาะและสั่งสมจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเผยแพร่กัน ในหมู่ชาวเกษตรอินทรีย์ในด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ ผลการวิจัยยังแสดงอีกว่ามีการการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศีล ๕ และหลักเมตตาธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ของชุมชนอีกด้วย^{๖๕}

พระราชวรมณี (พล อาภากรโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง ได้ศึกษาเรื่อง นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา กิจกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไปอย่างรวดเร็วยิ่งกว่าช่วงเวลาใดๆ ในประวัติศาสตร์ อิทธิพลแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์แบบลดทอนทำให้มนุษย์เข้าใจผิดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดกว่าผู้ใดและสามารถเอาชนะพลังยิ่งใหญ่ของธรรมชาติได้ทั้งยังได้สร้างความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การพัฒนาที่มากเกินไปก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง การประยุกต์หลักพุทธธรรมบูรณาการกับนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาจิตและสังคมอย่างยั่งยืนได้วิเคราะห์ตัวอย่างจากกรณีศึกษา ๖ กรณี และพบว่า

^{๖๔} พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.

^{๖๕} พระครูธรรมธรรวเดชา อคฺคเตโช ศุภกฤช เดชะนามเมือง นิกร สุวรรณดี และคณิศ สุพรเสฐียรกุล. การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : ๔๘-๕๔.

หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ทุกหน่วยงานได้นำไปประยุกต์ โดยอาจจะไม่ได้ใช้ ภาษารวมดังที่เข้าใจทั่วไปแต่ได้ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรทั้ง ๓ ไม่สามารถ แยกออกจากกันได้ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “พุทธบูรณาการ” และมีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไป ตาม หลักอภิปัจจยตา หรือความเป็นไปตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าทุกองค์กรได้นำหลัก ไตรสิกขาไปปฏิบัติย่อมหวังได้ว่าจะประสบความสำเร็จในการดูแลระบบนิเวศ พร้อมทั้งเกิดการพัฒนาจิต และสังคมได้อย่างยั่งยืน^{๖๖}

๒.๘.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเกษตร

บุษบา ทองอุปการ สันติ ศรีสวนแดง และวีรฉัตร สุปัญญา ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางเสริมสร้างความ เข้มแข็งทุนชุมชนบ้านตลิ่งแดง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า บ้านตลิ่งแดงเป็นชุมชนเก่าแก่ริมฝั่ง แม่น้ำแควใหญ่ ก่อปรด้วยวัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย ทุนสำคัญในชุมชน ได้แก่ ทุนความรู้และภูมิ ปัญญา ทุนวัฒนธรรม ทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทุนชุมชน มีผลให้ภูมิ ปัญญาด้านการเกษตรได้รับการหนุนเสริม เกิดการสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้พื้นที่การเกษตรของสมาชิกชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ พบว่า พลังศรัทธา การใช้ประโยชน์และบริหารจัดการ ทุนชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การเชื่อมต่อเครือข่ายทางสังคม เจตคติเชิงบวก การทำงานเป็นทีม ที่เน้นการมีส่วนร่วม และการสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เป็นปัจจัย สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนชุมชน^{๖๗}

พิสิทธิ์ รัตนะ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และบำเพ็ญ เขียวหวาน ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาลับในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า (๑) โครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มคิด ค้นกิจกรรมเพื่อ แก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือ ญาติที่แน่นแฟ้น และภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ อย่างประสบความสำเร็จ (๒) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย ๔๔.๔๔ ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๓๙.๑% มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย ๔.๕๒ คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ย ๒.๗๘ คน เกษตรกร ๗๕.๐ % กู้ยืมเงินจากกลุ่มธนาคารชุมชน (๓) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวางแผน และ

^{๖๖} พระราชวรมนี (พล อากาศโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง. นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๓๑-๔๘.

^{๖๗} บุษบา ทองอุปการ สันติ ศรีสวนแดง และวีรฉัตร สุปัญญา. แนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งทุน ชุมชนบ้านตลิ่งแดง จังหวัดกาญจนบุรี. KASETSART JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, ๓๘ (๒๐๑๗): ๖๐๑.

การติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก (๔) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในภาพรวม การวางแผนอยู่ในระดับน้อย การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อยที่สุด^{๖๘}

ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และหิรัญ แสงแก้ว ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกกุง ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงการเกษตรที่เกิดขึ้นในประเด็นการพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้นผลผลิตเกษตรป็นป้อนสารเคมี และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม รวมถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับเงินมากกว่าคุณภาพชีวิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) ร่วมคิด (๒) ร่วมวางแผน (๓) ร่วมดำเนินงาน และ (๔) ร่วมประเมินผล ทำให้เกิดแผนพัฒนาการเกษตรซึ่งประกอบด้วย ๖ โครงการ สำหรับเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านโคกกุง พบว่า มี ๔ เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน (๒) กระบวนการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาภายในชุมชน (๓) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของชุมชนอื่นและหน่วยงานภายนอก และ (๔) ทศนคติของเกษตรกรภายในชุมชนที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร^{๖๙}

๒.๘.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารปลอดภัยจากสินค้าเกษตร

สุชาติ แสงดวงดี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม พบว่า เกษตรกรทันสมัยจังหวัดนครปฐมมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการผลิตผักปลอดภัยจนผลิตภัณฑ์ของทุกคนได้รับการรับรองมาตรฐานการเกษตรแห่งประเทศไทยที่เรียกว่าเกษตรตามแนวปฏิบัติที่ดีหรือการรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยทุกราย แต่ยังขาดความรู้และทักษะการประชาสัมพันธ์การตลาดทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถส่งเสริมการตลาดผักปลอดภัยถึงผู้บริโภคโดยตรงทำให้จำเป็นต้องมีกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแก่ผู้บริโภค ดังนั้น ควรเน้นที่การให้แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การ

^{๖๘} พิสิทธิ์ รัตนะ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และบำเพ็ญ เขียวหวาน . การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาลับในจังหวัดอุดรธานี. วารสารแก่นเกษตร, ปีที่ ๔๔ ฉบับพิเศษ ๑ (๒๕๕๙): ๖๑๒.

^{๖๙} ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และหิรัญ แสงแก้ว. กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกกุง ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารเกษตรพระวรุณ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๘: ๔๙.

ประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมโดยแบ่งเป็นกลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร กลยุทธ์ด้านสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร และกลยุทธ์ด้านผู้รับสาร เพื่อให้เกษตรกรทันสมัยจังหวัดนครปฐมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้และเป็นแนวทางการศึกษาค้นคว้าต่อไป^{๗๐}

ทัศนีย์ อารมย์เกลี้ยง ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง ๕ กลุ่ม มีจุดแข็ง คือ กลุ่มเกษตรกรมีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต การตลาด คุณสมบัติของดิน การแปรรูปสินค้า การประชาสัมพันธ์ การจัดการบัญชีกลุ่ม สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ที่สนใจได้ แต่มีจุดอ่อนคือ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการฟาร์มที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนปัจจัยด้านโอกาสที่สำคัญ มีหน่วยงานสนับสนุนในการจัดการฟาร์มและให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ ส่วนอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการสินค้าเกษตรมีเพียงกลุ่มลูกค้าประจำในระดับชุมชนเท่านั้น จากศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำมาสร้างแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมด ๗ ประเด็น ดังนี้ ๑) การวางแผน ๒) ระบบการผลิตและมาตรฐานที่ปลอดภัย ๓) การเจรจาต่อรองทางการค้า ๔) ความกระตือรือร้นในการหาความรู้ ๕) การบูรณาการการทำงานร่วมกันของเกษตรกรกับหน่วยงานอื่นๆ ๖) การสร้างต้นแบบของกลุ่มเกษตรกร และ ๗) ความมุ่งมั่นในการทำการเกษตรปลอดภัย เน้นวิถีเกษตรธรรมชาติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง^{๗๑}

พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ รัชัสสรณ์ คงจนจารุอนันต์ จำเนียร บุญมาก ทัดพงศ์ อวีโรธนานนท์ และพัชรีย์ อินธน์ ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเพิ่มโอกาสจำหน่ายในตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่จำหน่ายร่วมกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลาดเฉพาะสินค้าเกษตรปลอดภัย และตลาดเฉพาะสินค้าเกษตรอินทรีย์ ต้องมุ่งเน้นกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด และราคา ตามลำดับ นอกจากนี้กลยุทธ์ความปลอดภัยและปราศจากสารเคมีตกค้างของผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการตลาดเกี่ยวกับการลด แลก แจก แถม หรือทดลอง และการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของภาคเอกชนเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ กลับลดโอกาสจำหน่ายในตลาดทั่วไป จึงต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง ซึ่งระบุความแตกต่างการจำหน่ายระหว่าง

^{๗๐} สุชาติดา แสงดวงดี. การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔): ๗๔๔.

^{๗๑} ทัศนีย์ อารมย์เกลี้ยง. การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารเกษตรพระวรุณ, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๑๒๐.

สินค้าเกษตรทั่วไปและสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ดังนั้นการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างเหมาะสม ตามการจัดจำหน่ายในแต่ละช่องทางทางการตลาดนำมาสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน^{๗๒}

๒.๘.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาพุทธเกษตรปลอดภัย

พีระศิลป์ บุญทอง ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า

๑. เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบเดิม เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ทำสวนยางพาราอย่างเดียว ทำสวนปาล์มน้ำมันอย่างเดียว ทำให้มีผลกระทบ คือ รายได้ไม่เพียงพอ ผลผลิตตกต่ำ ดินเสื่อมโทรม แต่เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือที่ดีในการจัดการทำสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ให้ถูกกาลเทศะ มีความเหมาะสมทำให้เกษตรกรพัฒนาได้ถูกต้องมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนปลอดภัย

๒. การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำกระบวนการเกษตรแบบวิถีพุทธ มาปรับใช้เพื่อการพัฒนารูปแบบการทำเกษตร เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความขยัน พากเพียร ไม่เกียจคร้าน มีภูมิคุ้มกันที่ดี รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ รวมทั้งการศึกษา และทำตามเกษตรกรต้นแบบ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ เป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการจัดทำเกษตรของตนเป็นอย่างดี

๓. รูปแบบการทำสวนยางพารา นาข้าว และปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ทำให้เกษตรกร มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในเรื่องสุขภาพ มีอิสรภาพในการทำงาน อีกทั้งยังสามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ร่วมด้วย เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการผลิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของเกษตรกรเอง และผู้บริโภค และเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงในวิถีชีวิตในแต่ละวัน จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมเกษตรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญแบบยั่งยืน^{๗๓}

^{๗๒} พิชรินทร์ สุภาพันธุ์ รัชสรณ์ คงธนจารุอนันต์ จำเนียร บุญมาก ทัดพงษ์ อภิโรธนานนท์ และพัชรี อินธ. กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, ฉบับพิเศษ ๒๕๖๐: ๓๕.

^{๗๓} พีระศิลป์ บุญทอง ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์. รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๙๘๔.

ประทีป ยศนรินทร์ และมุกดา สุทธิแสน ได้วิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรจังหวัดน่านเพื่อให้อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่าน่าน โดยใช้มาตรการทางกฎหมายมาตรการชุมชน การสร้างจิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชนมีวิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิก และภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่าย เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชน ค้นหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตรจำนวน ๔ ข้อ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการวิจัย การสร้างนวัตกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้การจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาสินค้า บริการกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาลาดสินค้าและบริการรับรองมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์และผลผลิตจากการประกอบสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ขับเคลื่อนและพัฒนาสัมมาชีพ จนเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ หลักธรรม ความเชื่อความศรัทธาแนวพุทธ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดการปล่อยป่า การปลูกป่าด้วยการคืนป่าและการปรับตัวของมนุษย์ต่อการดำรงชีวิตภายใต้บริบทชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกัน และมีความยั่งยืน^{๗๔}

พระเทพรัตนมุนี ดร. (สายพงศ์ อโนมปญโญ/ทองสินธุ์) ได้ศึกษาเรื่อง การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน ผลจากการศึกษาพบว่า เกษตรแนวพุทธ เป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความ پاکเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ ด้านจิตใจ เป็นที่พึ่งของตนเอง ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ

^{๗๔} ประทีป ยศนรินทร์ และมุกดา สุทธิแสน. รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่องการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง หมู่บ้านพุทธเกษตร: รูปแบบการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดน่าน. รายงานการวิจัย, หุนอดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิ่งแวดล้อม ใช้และจัดการอย่างฉลาด ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และยึดหลัก พออยู่ พอกินพอใช้ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยว มาเป็นการทำเกษตรแนวพุทธ เพื่อให้เกษตรกรชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและถาวรต่อไปได้

พัฒนาการเกษตรแนวพุทธ มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี โดยปรากฏในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิหลายแห่ง อาทิ ในคัมภีร์วินัยปิฎกมหาวิภังค์กุตคามวรรค เป็นต้น โดยมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของสังคม และมีความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์ อิทธิพลของคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมิได้สอนแต่เรื่องชีวิต แต่รวมไปถึงการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมซึ่งเป็น “สัมมาอาชีพะ” เลี้ยงชีพชอบ ซึ่งก็คือวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในชนบท ส่วนรูปแบบต่าง ๆ ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน มีความแตกต่าง หลากหลายตามลักษณะของสภาพนิเวศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แนวทางของเกษตรกรรมแบบยั่งยืนสามารถจำแนกได้ ๖ รูปแบบ คือ ระบบไร่หมุนเวียน วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์เกษตรธรรมชาติและเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งการเกษตรแนวพุทธ เป็นระบบนิเวศที่มนุษย์ออกแบบขึ้นมา จากระบบนิเวศตามธรรมชาติและการเข้าให้ถึงธรรมชาติหรือไตรลักษณ์ จึงเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณขั้นสูงสุดองค์ประกอบของเกษตรแนวพุทธ คือ กระบวนทัศน์แนวพุทธ วิถีชีวิตเกษตรแนวพุทธ การรักษาสมดุลธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามหลักเกษตรแนวพุทธ และการพึ่งพาตนเอง^{๗๕}

ศาสตราจารย์ ดร. อรุณรัตน์ พานิชกุล ภาควิชาพืชสวน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน ในประเทศไทย มีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ (๑๖ ตัวบ่งชี้) ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการเพิ่มสมรรถนะสมาชิก ๒) การจัดการความรู้ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ ๓) วัฒนธรรมองค์การ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วม

^{๗๕} พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปัญโญ / กongsin) พระมหาดวง เขมานนโท พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ และประยูร แสงใส, การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน, วารสารช่อพะยอม, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๕๓-๖๔.

เกี่ยวข้องกับความสะดวกคล่องตัว ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง^{๗๖}

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๙.๑ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้แนวแนวคิดของวาสนา แก้วหล้า พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทियो) พระเอกลักษณ์ อชิตโต พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร^{๗๗} ดังนี้

๑. ด้านการผลิตไม่เปื้อนเปื้อน
๒. ด้านการใช้ปุ๋ยอินทรีย์
๓. ด้านการส่งเสริมการพึ่งตนเอง
๔. ด้านการส่งเสริมสามัคคีธรรม
๕. ด้านการใช้แรงงานอาสา

๒.๙.๒ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย

๑. กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ ผู้วิจัยใช้แนวแนวคิดของปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี^{๗๘} ดังนี้

- ๑) ด้านทุนมนุษย์
- ๒) ด้านทุนสังคม
- ๓) ด้านทุนกายภาพ

^{๗๖} ฐากูร อนุสรณ์พานิชกุล ภิญาพัชญ์ นาคภิบาล และวงศ์ธีรา สุวรรณิน, รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย, วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕.

^{๗๗} วาสนา แก้วหล้า พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทियो) พระเอกลักษณ์ อชิตโต พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, แนวทางการขับเคลื่อนพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงเกษตรพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาพอเพียงสู่โคกหนองนาโมเดล จังหวัดสุรินทร์, วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๙๐.

^{๗๘} ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑) : ๙๙-๑๑๔.

๔) ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕) ด้านทุนทางวัฒนธรรม

๒. กระบวนการวิเคราะห์สอาร์อ่า (SOAR Analysis) ผู้วิจัยใช้แนวแนวคิดของภิญโญ รัตนาพันธ์^{๗๙} ดังนี้

๑) ด้านจุดแข็ง (Strengths)

๒) ด้านโอกาส (Opportunities)

๓) ด้านเป้าหมาย (Aspiration)

๔) ด้านผลลัพธ์ (Results)

๒.๙.๓ ตัวแปรตาม ได้แก่ การสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้แนวแนวคิดของธำกูร อนุสรณ์พานิชกุล ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และวงศ์ธีรา สุวรรณิน^{๘๐} ดังนี้

๑. ด้านปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

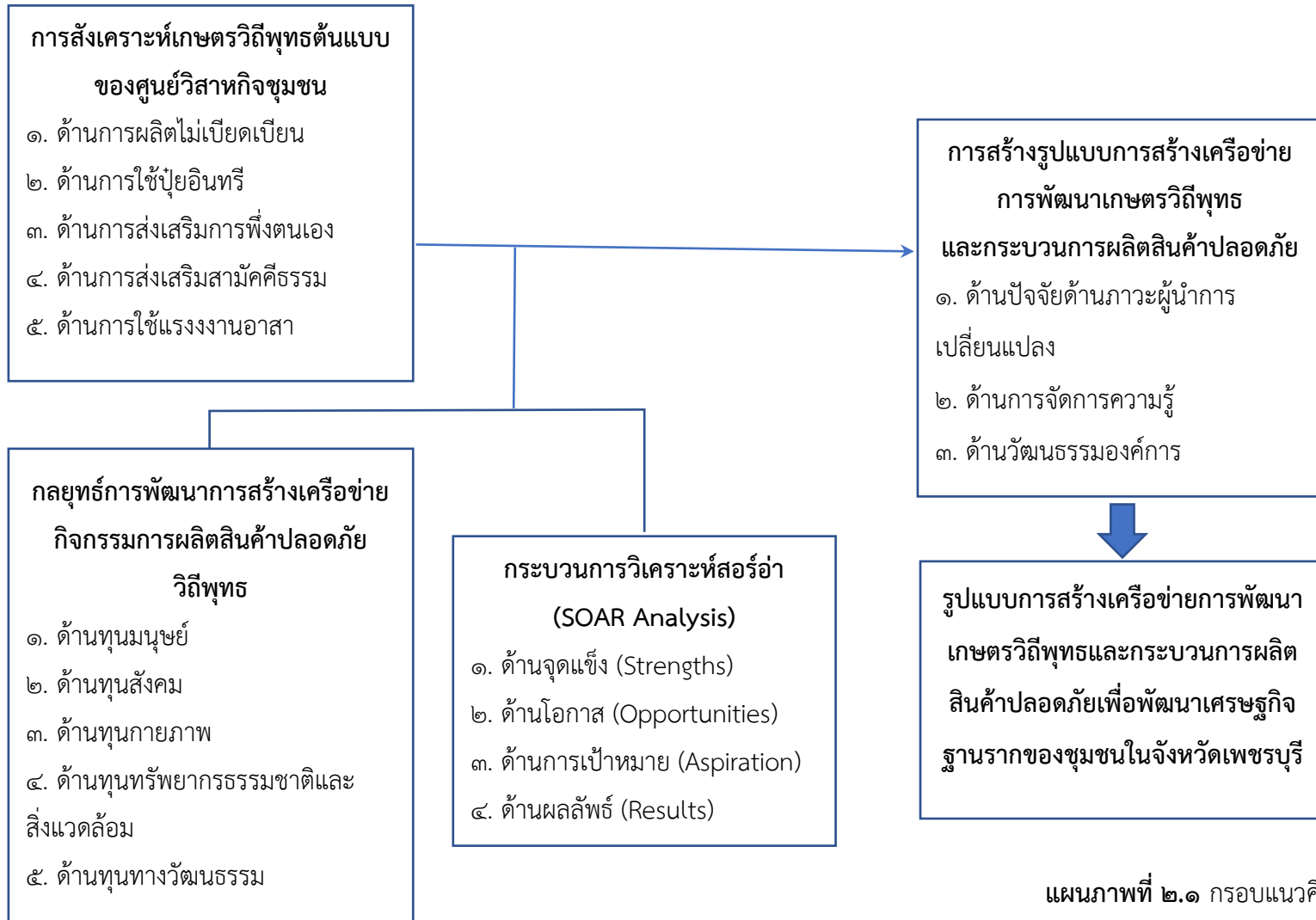
๒. ด้านการจัดการความรู้

๓. ด้านวัฒนธรรมองค์การ

^{๗๙} ภิญโญ รัตนาพันธ์. SOAR Analysis: เครื่องมือที่นำมาใช้แทน SWOT Analysis. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มข, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๙-๑๙

^{๘๐} ธำกูร อนุสรณ์พานิชกุล ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และวงศ์ธีรา สุวรรณิน, รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย, วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕.

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยชั้นการศึกษาปริบท ลงพื้นที่สอบถามปัญหาและความต้องการของศูนย์วิสาหกิจชุมชนตำบลช่องสะแก โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ขั้นตอนดำเนินการวิจัย
- ๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย
- ๓.๔ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกหรือสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ (Focus group) ร่วมกับการสังเกต โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การศึกษานเชิงเอกสาร (Documentary Study)

คณะผู้วิจัย ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี จากหนังสือรายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และหลักธรรมเพื่อการเกษตร เพื่อนำมาพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นจึงสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

๑. ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยการสังเคราะห์เกษตรวิธีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

๒. ทำการศึกษาวิเคราะห์พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๓. ศึกษาสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิธีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๓.๑.๒ การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และหลักธรรมเพื่อการเกษตร เพื่อนำมาพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นจึงสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิธีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๑. ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มที่การสังเคราะห์เกษตรวิธีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ ผู้ดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ หรือมีลักษณะสอดคล้องกัน จำนวน ๓ ตัวอย่าง ได้แก่

๑) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก

๒) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก

๓) วิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก

๒. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มผู้ดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

๓. ดำเนินการศึกษาระดับแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และหลักธรรมเพื่อการเกษตร เพื่อนำมาพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นจึงสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิธีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน จัดการเกี่ยวกับตัวชี้วัดในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๓.๒ ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ และกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนการปฏิบัติ โดยแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการดังนี้

๓.๒.๑ การวางแผน

กิจกรรมที่ ๑ : ศึกษาและสำรวจความเป็นไปได้ และประชุมเตรียมความพร้อมของคณะนักวิจัย ได้แก่ ขั้นการศึกษาบริบท การศึกษาพื้นที่เกษตรต้นแบบ ๓ แห่ง และสังเคราะห์หลักธรรมที่สอดคล้องกับการเกษตร การวิเคราะห์ประเมินการเกษตรภายในชุมชนที่สามารถบูรณาการผสมผสานร่วมกันได้ และการการเลือกประเภทพืชเพื่อสุขภาพที่เหมาะสมต่อการเพราะปลูกที่ตลาดต้องการ

กิจกรรมที่ ๒ : กำหนดประเด็นกิจกรรม/แนวทาง/แผนงานการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์พฤติกรรมชุมชนเกษตรและสร้างความสนใจต่อการสินค้าเกษตรปลอดภัย การกำหนดประเภทพืช การเกษตรที่ปลูกภายในชุมชน และความแตกต่างของพืชแต่ละชุมชน และการการคัดเลือกพืชเกษตรที่ใช้บริโภคประจำวันและพืชเกษตรที่ตลาดต้องการ

กิจกรรมที่ ๓ : การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ การตรวจสอบเอกสาร และโครงการเกษตรตัวอย่าง ๓ ตัวอย่าง

๓.๒.๒ การปฏิบัติ

กิจกรรมที่ ๑ : พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมการเกษตร คือ การเตรียมดินเฉพาะ การเลือกชนิดพืช การเลือกเมล็ดพันธุ์ ขั้นตอนการเพราะ การตรวจสอบต้นกล้า การเตรียมโรงเรือน การเตรียมแปลงเพราะชำ การเพราะปลูก การดูแล การเก็บผลผลิต การจำหน่าย การประกอบอาหารและส่งกลุ่มเป้าหมายตามระยะเวลา การวัดค่าสุขภาพเชิงเปรียบเทียบ การเก็บค่าสถิติ การรายงานผลการทดสอบ และการสรุปผล

การบูรณาการหลักธรรมกับการเกษตรเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ลงพื้นที่ตรวจสอบพืชเกษตรแต่ละชนิดของชุมชน และสร้างกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัยการจัดแปลงเพราะปลูกและการควบคุมสารเคมีในพืชอาจใช้กลุ่มทดลองบริโภค อาทิ พระสงฆ์ฉันเพลต่อเนื่อง ๑ เดือน เปรียบเทียบระหว่างพืชตามท้องตลาดกับพืช เพื่อสุขภาพที่ควบคุมตามกระบวนการผลิต

กิจกรรมที่ ๒ : การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ๑) วิสาหกิจชุมชนเกษตร

อินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก ๒) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก และ ๓) วิสาหกิจชุมชนตาลด้านตั้งตำบลช่องสะแก โดยการนำหลักสอร์อ่า (SOAR Analysis) มาวิเคราะห์ ๑) จุดแข็ง (Strength) ๒) โอกาส (Opportunities) ๓) เป้าหมาย (Aspirations) และ ๔) ผลลัพธ์ (Results)

๓.๒.๓ การสังเกตการณ์

กิจกรรมที่ ๑ : การติดตามประเมินผลการปฏิบัติ ได้แก่ แปลงเกษตร ต้นกล้าเพราะชำระบบการดูแล ได้แก่ การสังเกตและตรวจสอบความร่วมมือของชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้หลักธรรมเป็นสื่อกลาง

กิจกรรมที่ ๒ : ประเมินผลความคืบหน้าโครงการ ได้แก่ การประเมินผลการผลิตสินค้าปลอดภัยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามประเภทของพืชเกษตร และการประเมินสุขภาพพระสงฆ์ที่ฉันพืชอินทรีย์จากศูนย์ทดลอง โดยการตรวจวัดค่าปริมาณสารพิษในร่างกายระหว่างกลุ่มบริโภคพืชปลอดภัยกับพืชตามท้องตลาด

๓.๒.๔ การสะท้อนการปฏิบัติ

กิจกรรมที่ ๑ : การวิเคราะห์ผลการศึกษา ผลกระทบจากโครงการวิจัย ได้แก่ การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

กิจกรรมที่ ๒ : จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อย ดังนี้

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ที่ดำเนินการอยู่ในวิสาหกิจชุมชนตัวอย่าง ที่มีทั้งประธานศูนย์ กรรมการ และสมาชิก รวมทั้งสิ้นจำนวน ๘ รูป/คน ดังนี้

๑) พระสงฆ์นักวิชาการ	จำนวน ๒ รูป
๒) นักวิชาการเกษตรจังหวัดเพชรบุรี	จำนวน ๒ คน

๓) ประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตร	จำนวน ๒ คน
๔) กรรมการวิสาหกิจชุมชนเกษตร	จำนวน ๒ คน
๕) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตร	จำนวน ๒ คน

๒. ผู้ร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจากการปรึกษาที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ในวิสาหกิจชุมชนตัวอย่าง ที่มีทั้งประธานศูนย์ กรรมการ และสมาชิก รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน ดังนี้

- ๑) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จำนวน ๕ คน
- ๒) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก จำนวน ๕ คน
- ๓) วิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก จำนวน ๕ คน

ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ๑) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก ๒) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก และ ๓) วิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก โดยการนำหลักสอร์อ่า (SOAR Analysis) มาวิเคราะห์ ๑) จุดแข็ง (Strength) ๒) โอกาส (Opportunities) ๓) เป้าหมาย (Aspirations) และ ๔) ผลลัพธ์ (Results)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มที่การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ ผู้ดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ หรือมีลักษณะสอดคล้องกัน จำนวน ๓ ตัวอย่าง ได้แก่

๑. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก
๒. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก
๓. วิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก

๓.๔ เครื่องมือการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยนี้ เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วม ทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การจัดประชุม ส่วนการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการแสวงหาความรู้จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษา รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากแนวคิด หลักการ ความเป็นมา เอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง การบูรณาการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และหลักการเพื่อการเกษตร กลยุทธ์ การพัฒนาการสร้างเครือข่าย และรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและ กระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย จำนวน ๓ พื้นที่ตัวอย่างๆ ละ ๕ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน

๒. การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับเกษตรกรอำเภอเมืองเพชรบุรี และกลุ่มที่ทำการเกษตรอินทรีย์ ทั้ง ๓ พื้นที่ ได้แก่ ๑) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก ๒) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก และ ๓) เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรีส่งเสริมอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน

๓. การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้สามารถมองเห็นองค์ความรู้ รวมถึงกระบวนการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ (Inter-view Guideline) จำนวน ๑๕ คน และ แนวคำถามประชุมกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ จำนวน ๓๐ คน

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การลงพื้นที่ในเขตตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

๒. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของเกษตรกรผู้จัดทำวิสาหกิจชุมชนทั้ง ๓ พื้นที่ตัวอย่าง ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรม การจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่กลุ่มเกษตรกรนำมาจัดจำหน่ายตามสถานที่จำหน่ายสินค้า

๓. การสัมภาษณ์ผู้วิจัยให้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี และกลุ่มที่ทำการเกษตรอินทรีย์ ทั้ง ๓ พื้นที่ จำนวน ๑๕ คน

๔. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี พัฒนากลยุทธ์การพัฒนา

สร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การสังเกต และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

๕. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์เพื่อสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑. การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

๒. พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๓. สร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

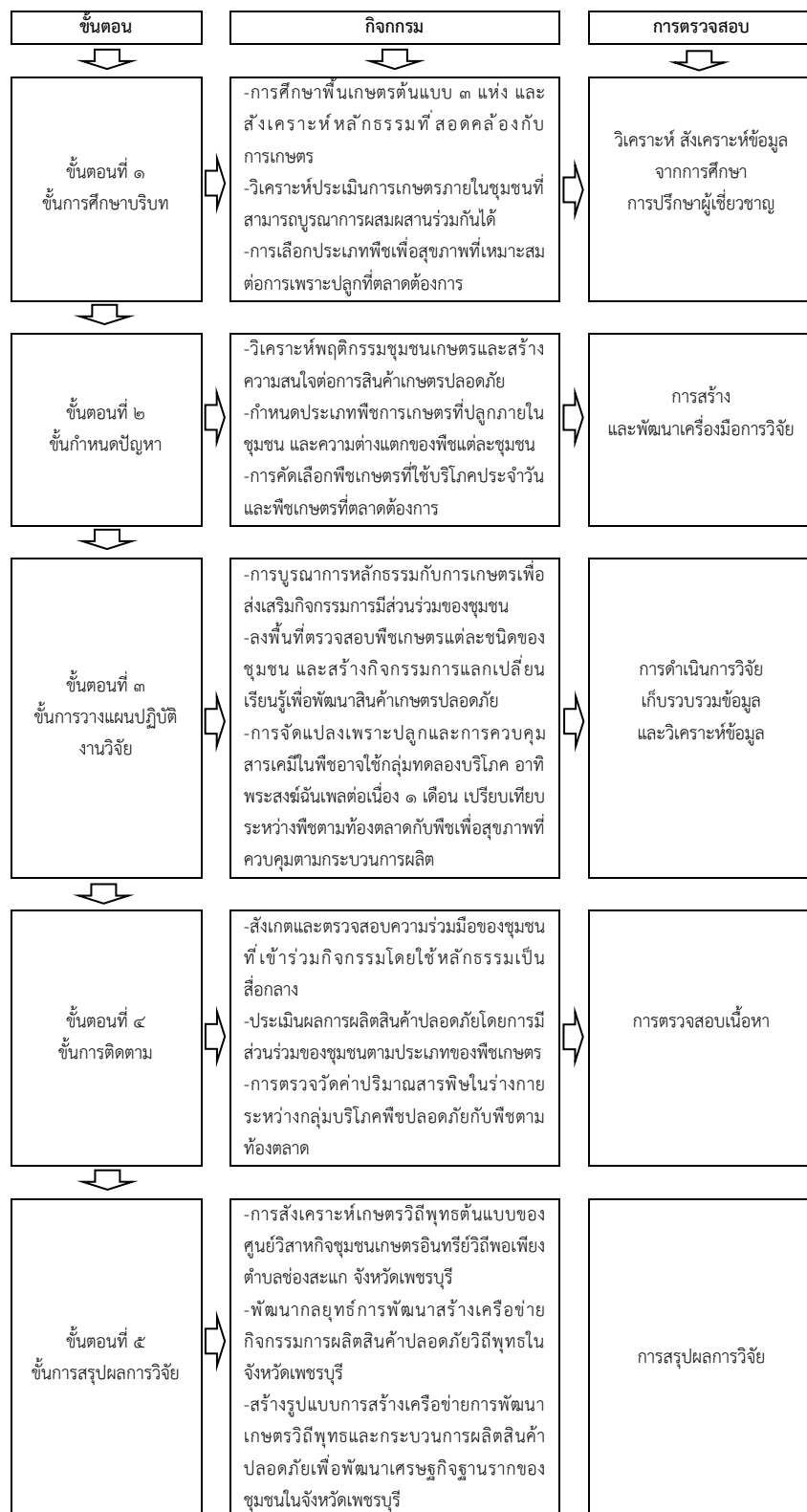
๔. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติของวิสาหกิจชุมชนเกษตรที่นำมาเป็นต้นแบบที่ดำเนินการอยู่ปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับคุณสมบัติและตัวชี้วัดของกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๕. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการและแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำไปพัฒนานโยบายในการส่งเสริมภาคการเกษตร และสร้างกลุ่มเครือข่ายการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรวิถีสู่ต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีสู่ต้นแบบและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้เห็นรูปแบบ กระบวนการพัฒนา และการใช้ตัวชี้วัดเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ระดับนโยบายของจังหวัดต่อไป

ขั้นตอนการวิจัย

แผนภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) และการลงพื้นที่ปฏิบัติการ (Participatory Action) โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๔.๑.๑ แนวทางการผลิตไม่เบียดเบียนตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การผลิตด้านการเกษตรไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ไม่ได้ใช้สารเคมีให้มีผลการตกค้างของสารเคมี จากสารปราบศัตรูพืช อาทิ สารฆ่าหญ้า-สารกำจัด-ป้องกันโรคและแมลง จึงทำให้ไม่ไปฆ่าสัตว์อื่นในระบบนิเวศ จึงไม่ได้เบียดเบียนตามหลักธรรมในวิถีพุทธ^๑ เริ่มต้นทดลองผลิตเอง ทำการทดสอบหาวิธีตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ ตามหลักธรรมการเกษตร เลือกทำการเพาะปลูก พืชที่สามารถเก็บเกี่ยวจากธรรมชาติ ตามวิถีพุทธ เช่น การทำเกษตรทดลอง ด้วยวิธีเพาะเมล็ดเอง ปลูกเอง ดูแลเอง และใช้เอง^๒ การปลูกพืชแบบกลุ่ม ใช้ระบบพืชอาศัยพืช อาทิ การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงของแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช เช่น ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ เป็นต้น ไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลง ฆ่าสัตว์ ไม่ผิดศีล ๕

^๑ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^๒ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร หรืองดใช้สารเคมีต่างๆ ในการทำเกษตร ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ลดการเผาวัชพืชที่สร้างเป็นพิษในอากาศ และธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนสัตว์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปลูกไว้กินเหลือแบ่งปันและนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เสริม ควรซื่อสัตย์กับตนเองและกับผู้อื่นในเรื่องการใช้สารเคมีกับพืชผักที่ปลูกหรือนำไปจำหน่าย ดังนี้

๑. สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ดังนี้

๑) ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๓) อัถถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^๓

๒. หลักศีล ๕ ไม่เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม โดยงดใช้สารเคมีซึ่งจะก่อให้เกิดสารตกค้างเป็นพิษทั้งต่อผู้ทำ เกษตรเองต่อผู้บริโภค หรือต่อสิ่งแวดล้อม

๓. หลักอิทธิบาท ๔ คือ ๑) ฉันทะ มีความพอใจในอาชีพเกษตร ๒) วิริยะ มีความขยันทำ การงาน ๓) จิตตะ มีความเอาใจใส่ และ ๔) วิมังสา มีความไตร่ตรองการงานพิจารณาหาเหตุผลแก้ปัญหานั้นๆ ด้วยปัญญา

๔. หลักทิวฐธัมมิกัตถะ มีความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาทรัพย์ เก็บรักษาทรัพย์ที่หาได้ คบกำลายนมิตร และรู้จักดำเนินชีวิต^๔

^๓ อจ.จตุกก. ๒๑/๓๒/๔๒; ๒๕๖/๓๓๕;

^๔ พระมหาวัดนา ปณฺญาทีโป (คำเคน). รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธบูรณาการ. Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University Vol. 11 No.1 (January-June 2019): ๑๑๐.

๔.๑.๒ แนวทางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่เป็นพิษต่อคน สัตว์ พืช แม้วัสดุที่นำมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์มาใช้นั้น เมื่อแปรสภาพเป็นปุ๋ยแล้ว ถือได้ว่าปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ผู้ผลิต และผู้บริโภค^๕ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ก็คือธรรมชาติที่เราได้จากมูลสัตว์ เช่น ขี้ไก่ ขี้หมู ขี้วัว และผสมกับใบไม้แห้ง เช่น ใบก้ามปู ขี้เถ้าแกลบ กวาง หรือขี้ขาวที่เขาเกี่ยวแล้ว เอามาคลุกเค้าทำเป็นปุ๋ยหมัก เก็บไว้ ๑ เดือน ถึง สองเดือนก็นำมาใช้^๖ การทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้ตนเองลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกไปได้มาก ต้นทุนการผลิตต่ำลง เนื่องจากการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักขึ้นใช้เองภายในฟาร์ม จากที่โดยปกติจะต้องเสียเงินให้กับร้านปุ๋ยยาเป็นจำนวนมาก ถึงแม้พืชผักที่ผลิตในระบบนี้ ผลผลิตที่ได้อาจต่ำกว่าระบบการทำการเกษตรเคมี แต่เมื่อเทียบต้นทุนการผลิตแล้วก็ถือว่าคุ้มค่า และพืชผักที่ปลูกก็ปลอดภัยสามารถนำมาบริโภคในครัวเรือน เป็นอาหารให้กับพนักงานในรีสอร์ท ทำให้สามารถลดต้นทุนรายจ่ายลงไปได้อีก และยังเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารให้กับลูกค้าที่มาพักในรีสอร์ท ได้รับประทานอาหารปลอดภัย พร้อมกับได้ซื้อกลับบ้าน ผลผลิตที่เหลือส่วนหนึ่งก็จำหน่ายยัง Tops เพื่อเพิ่มช่องทางรายได้อีกทางหนึ่ง ปัจจุบันแหล่งผลิตพืชอินทรีย์ของคุณสมศักดิ์ ที่เป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า เกาะเกษตรอินทรีย์ วิถีไทย เป็นหนึ่งในเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดเพชรบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้ที่สนใจนักท่องเที่ยว หน่วยงานภาคต่าง ๆ หรือประชาชนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูกพืช การบริหารจัดการน้ำ ปุ๋ย การผลิตปุ๋ยหมักใบไม้ การทำน้ำหมักชีวภาพสูตรต่าง ๆ เพื่อบำรุงต้นพืช การทำน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง รวมถึงการเพาะเลี้ยงหนอนแมลงวันลายเพื่อเป็นแหล่งโปรตีนธรรมชาติให้กับสัตว์เลี้ยงภายในฟาร์ม เป็นต้น^๗ ใช้เท่าที่จำเป็น นำดินที่มีสารเฉพาะ เช่น ดินเก่าจากโคนต้น ใช้พืชผักเหลือใช้จากครัวเรือน เช่น ผัก ผลไม้เน่า ที่ไม่รับประทานแล้ว เป็นต้น ใช้แกลบดิน และเศษใบไม้ เช่น ใบไม้ ใบก้ามปู ใบไผ่ เป็นต้น การใช้มูลสัตว์ เศษผัก ใบไม้ และการใช้จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง ใช้ปุ๋ยในการบำรุงพืชที่ได้จากวัสดุที่ได้จากธรรมชาติ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามวิถีพุทธ อาจจะมีสิ่งที่มีอยู่รอบตัวเราไม่ว่าจะเป็น มูลสัตว์ต่างๆ เศษอาหารหรือปุ๋ยหมักอินทรีย์ เป็นต้น แนวทางการใช้ปุ๋ยควรใช้ที่เราผลิตเองโดยไม่ใช้สารเคมีที่ทำให้จุลินทรีย์ในดินเสียหาย ใช้มูลสัตว์ทดแทนปุ๋ยเคมี หมักเพิ่มสูตรเพื่อเพิ่มคุณภาพ และเกิดความปลอดภัย จากพืชสู่คนไปสู่สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาอันเกิดจากการบ่มเพาะและสั่งสมจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเผยแพร่กันในหมู่ชาวเกษตรอินทรีย์

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^๖ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔ วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ, เกาะเกษตรอินทรีย์ ต.ท่าไม้รวก อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๖.

ในด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ ผลการวิจัยยังแสดงอีกว่ามีการการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศีล ๕ และหลักเมตตาธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ของชุมชนอีกด้วย^๘

๔.๑.๓ แนวทางการส่งเสริมการพึ่งตนเองตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

มีแนวทางการส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง โดยใช้เกษตรผสมผสาน ตามวิถีเกษตรธรรมชาติ พึ่งพาตนเองเพื่อลดรายจ่าย โดยใช้หลักที่ว่า อัตตาหิ อัตตาโน นาโถ โดยอยู่ในกรอบของธรรมชาติ ใช้ศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต ไม่ต้องทำให้สรรพสัตว์ต้องมาตาย เพราะการใช้สารเคมี^๙ ส่งเสริมให้ทำผักสวนครัวรับประทานเอง เช่น กะเพรา ผักคะน้า กวางตุ้ง ผักบุ้ง มะเขือ มะเขือเทศ แตงกวา เป็นการลดสารพิษไปในตัว และเป็นของทำได้ง่าย ยังทำเป็นอาชีพเสริมได้อีกด้วย หรือ เอาไปให้ข้างบ้านเป็นการเผื่อแผ่แบ่งปัน^{๑๐} ปลูกพืชผักสวนครัวที่กินได้และมีประโยชน์ปลอดภัยไร้สารเคมี สร้างเครือข่ายร่วมกับเกษตรกรในชุมชนเพื่อพึ่งพาช่วยเหลือกัน ปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ สำหรับเป็นอาหารดูแลตัวเอง ไร้สารเคมี และเป็นอาชีพเสริมในอนาคต ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดภัยไว้กินเอง ไม่รบกวนเบียดเบียนผู้อื่น ช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ปลูกพืชผักที่เรากิน ลดการซื้อตามท้องตลาดเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีตกค้างส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย แบ่งปันเพื่อนบ้าน คนชุมชน สร้างความสามัคคี โดยหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา แบ่งออกเป็น ๓ หลัก ได้แก่ (๑) หลักนาถกรณธรรม ๑๐ ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ดังนี้ (๑) ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (๒) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (๓) กัลยาณมิตรตา การคบคนดี มีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (๔) โสวจัสสตา ความเป็นผู้วางใจสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (๕) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนช่วยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (๖) ธัมมกามตา รักธรรม ใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (๗) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจแก้วกล้า ไม่ย่อท้อ (๘) สันตุฎฐี ความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วย ความ

^๘ พระครูธรรมจริยเดชา อคฺคเตโช ศุภกฤช เดชะนามเมือง นิกธ สุวรรณดี และคณิศร สุพรเสฐียรกุล. การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : ๔๘-๕๔.

^๙ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

เพียรอันชอบธรรม (๙) สติ มีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (๑๐) ปัญญา มีปัญญารอบรู้
สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง^{๑๑}

ภาพที่ ๔.๑ กิจกรรมพัฒนานักเรียนเกษตรอินทรีย์

๔.๑.๔ แนวทางการส่งเสริมความสามัคคีธรรมตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

เราสามารถใช้กระบวนการกลุ่มให้สร้างความสามัคคี เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปได้
และมีความยั่งยืน ยึดการบริหารอย่างมีธรรมาภิบาล แบ่งหน้าที่กันทำเพื่อสมาชิก ได้ทำตามความถนัด
ของตนเอง ให้สมาชิกใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อทำงานตามหน้าที่ตนเอง^{๑๒} ส่งในการให้ชุมชนของเรานำ
พืชผักสวนครัวที่ปลูกเหลือกินนำมาขายตามชุมชน หรือแจกจ่ายเอื้อเพื่อให้กับบุคคลอื่นๆ ในชุมชน
เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนด้วย ปลูกพืชผักสวนครัวที่กินได้และกินไม่ได้ เพื่อทดแทน
จากการที่แมลงจะได้ไปกินพืชอื่น เฉลี่ยก็จะเหลือพอกิน พอใช้ แบ่งบุญให้กับแมลงและสัตว์อื่นกินได้
ด้วย ฆราวาสการใช้สารเคมีในการเกษตรก็จะไม่เป็นอันตรายกับคนในชุมชน ทำการส่งเสริมให้
ชุมชนของเรานำพืชผักสวนครัวที่ปลูกนำมาขาย หรือ แจกจ่ายแบ่งปันกันในชุมชน มีการแลกเปลี่ยน
สิ่งที่ปลูก สินค้ากับสินค้า ผลผลิต กับผลผลิต กับ เพื่อนบ้าน คนในหมู่บ้านและคนในชุมชน การทำ
การเกษตรมีการกินแรงกัน ร่วมแรง ร่วมใจ สามัคคีกัน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มีน้ำใจให้กัน ให้อย่างเต็มใจ
และรับอย่างพอดี การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรเพื่อให้อยู่กับป่า
อย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่าหน้าโดยใช้มาตรการทางกฎหมายมาตรการชุมชน การสร้าง
จิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชนมีวิธีการสร้างเครือข่าย
ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิกและภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกัน

^{๑๑} พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่
ของศาสตร์พระราชา. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๖๒): ๓๗๗๙-๓๗๘๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

อย่างเป็นทางการ รูปแบบของเครือข่าย เป็นแบบทางการ และไม่เป็นทางการ ใช้กระบวนการพัฒนา ศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชนค้นหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตรจำนวน ๔ ข้อ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการวิจัย การสร้าง นวัตกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้การจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาสินค้า บริการกลุ่มเกษตรอินทรีย์และสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาดลาดสินค้าและบริการรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และผลผลิตจากการประกอบสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ขับเคลื่อนและพัฒนา สัมมาชีพ จนเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ หลักธรรม ความเชื่อความศรัทธาแนวพุทธ การ จัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดการปล่อยป่า การปลูกป่าด้วยการคืนป่าและการปรับตัวของมนุษย์ ต่อการดำรงชีวิตภายใต้บริบทชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกัน และมีความยั่งยืน^{๑๓}

๑. การรู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
๒. ร่วมมือกันทำงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น
๓. รับผิดชอบต่อหน้าที่ ทั้งส่วนตนและส่วนรวม
๔. รักหมู่คณะ และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
๕. เสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ
๖. รักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มและสังคม
๗. หลีกเลียงความขัดแย้ง รู้จักยกโทษนอกกลิ่น รู้รักสามัคคี^{๑๔}

๔.๑.๕ แนวทางการใช้แรงงานอาสาตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การเสริมสร้างให้สมาชิกให้มีจิตสาธารณะ เพื่ออาสาเข้ามาทำงานในกลุ่มร่วมกัน ทั้งงาน ในกลุ่มและนอกกลุ่ม การมีส่วนร่วมกันองค์ภายนอก^{๑๕} การใช้แรงงานอาสาด้วยใจนั้น เราต้องรู้จัก ถนอมน้ำใจ ให้แก่กันและกัน^{๑๖} การปลูกต้นดาวเรือง เพื่อเป็นจุดเปลี่ยนความสนใจให้กับแมลง เปี้ยงเบนความสนใจจากแมลงจากที่จะมากินพืชผักสวนครัว การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเพื่อนบ้านในชุมชน

^{๑๓} ประทีป ยศนรินทร์ และมุกดา สุทธิแสน. รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่องการสร้างเครือข่าย หมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง หมู่บ้านพุทธ เกษตร: รูปแบบการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดน่าน . รายงานการวิจัย, หุมนุดหนุนาการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

หรือแรงงานอาสาในชุมชน นำผักผลไม้ที่เราปลูกไว้สารเคมีแบบเกษตรอินทรีย์แบ่งปันได้ ทำด้วยใจทำ ด้วยจิตอาสา ลงมือทำพัฒนา ปรับปรุง เศรษฐกิจของชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆ ได้ เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน รู้จักเสียสละ รู้จักให้และแบ่งปันกัน พี่ชพันธ์ เมล็ดพืชหรือ ปัจจัยการผลิตแบ่งให้กับคนอื่นๆ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและชุมชน รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธควรดำเนินการดังนี้

๑. เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบเดิม เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ทำสวนยางพาราอย่างเดียว ทำสวนปาล์มน้ำมันอย่างเดียว ทำให้มีผลกระทบ คือ รายได้ไม่เพียงพอ ผลผลิตตกต่ำ ดินเสื่อมโทรม แต่เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือที่ดีในการจัดการทำสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ทฟาร์ม ให้ถูกกาลเทศะ มีความเหมาะสมทำให้เกษตรกรพัฒนาได้ถูกต้องมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนปลอดภัย

๒. การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำกระบวนการเกษตรแบบวิถีพุทธ มาปรับใช้เพื่อการพัฒนาแบบการทำเกษตร เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ ไม่เกียจคร้าน มีภูมิคุ้มกันที่ดี รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ รวมทั้งการศึกษา และทำตามเกษตรกรรมต้นแบบ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ เป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการจัดทำเกษตรของตนเป็นอย่างดี

๓. รูปแบบการทำสวนยางพารา นาข้าว และปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ทฟาร์ม ทำให้เกษตรกร มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในเรื่องสุขภาพ มีอิสรภาพในการทำงาน อีกทั้งยังสามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ร่วมด้วย เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการผลิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของเกษตรกรเอง และผู้บริโภค และเมื่อนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาเชื่อมโยงในวิถีชีวิตในแต่ละวัน จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมการเกษตรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญแบบยั่งยืน^{๑๗}

^{๑๗} พระศิลา บุษยทอง ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์. รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๙๘๔.

ภาพที่ ๔.๒ กิจกรรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกษตรอินทรีย์

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างความเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๔.๒.๑ กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างความเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๔.๒.๑.๑ แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

การส่งเสริมคนทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กรให้มีส่วนร่วมการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย และได้มาตรฐานมีการรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อลดการเจ็บป่วยจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย เพื่อให้มีชีวิตที่ยั่งยืนยาวมากขึ้น^{๑๘} ภูมิปัญญาคือสิ่งที่มีอยู่แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการพัฒนาให้เจริญเพิ่มมากขึ้น จากการผสมผสานเข้ากับสิ่งใหม่ และ อยู่ในการดำเนินการสินค้าให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยใช้วิถีพุทธแบบพอเพียง^{๑๙} ปุ่กพืชผักสวนครัวไว้กินและแบ่งปันให้กับผู้อื่น ทำเกษตรอินทรีย์ในแบบที่ประหยัดต้นทุน ลดการใช้เครื่องจักร ลดมลพิษ

^{๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

ลดการใช้สารเคมี เข้าร่วมกิจกรรมโครงการอบรมเพื่อหาข้อมูลจากเกษตรกรรุ่นนี้ อาจจะเริ่มที่ตัวเรา ก่อน ที่นำความรู้ไปแบ่งปันให้แก่ชุมชน เริ่มจากการเรียนรู้พัฒนา ปรับปรุงข้อดี ข้อเสีย ผลลัพธ์ต่างๆ ในเรื่องของการทำเกษตร มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความสามารถ ตลอดจนการฝึกฝนทักษะ เพื่อให้มีความชำนาญ และส่งเสริมความรู้และรวบรวมประสบการณ์ตรง ให้มีศักยภาพ และสามารถนำความรู้ถ่ายทอดแก่ผู้อื่น การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตราจารย์พระราชา มิติด้านรวมพลังของเกษตรกร (หลักสังคหวัตถุ ๔) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตราจารย์จักรการแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น ตามกำลังของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ประสบการณ์แก่กัน รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษหรือ ความเสียหายใด ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักพูดให้กำลังใจ พูดจาอ่อนหวาน ไม่โกหก หลอกลวง เช่น ไม่หลอกลวงในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของตน มีความซื่อสัตย์ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งว่า การทำเกษตร ของตนดีกว่าใคร ไม่พูดจาข่มเหง ไม่ดูถูกคนที่ยังไม่ได้สนใจทำเหมือนตนเอง มีความหนักแน่นสำหรับ หน่วยงานของรัฐส่งเสริมให้ มีความซื่อสัตย์ พูดคำจริง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช้นโยบายทาง การเมือง โกหก หลอกลวง แสวงหาผลประโยชน์เข้าหาตนและพวกพ้องมีจิตใจเสียสละทำสิ่งที่เป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ยึดถือในหลักของความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมต้าน เสียสละ ละความเห็นแก่ตัวออกไปได้ รู้จักใช้ร่างกาย แรงใจ เพื่ออุทิศตนทำประโยชน์แก่ผู้อื่น รู้จัก วางตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีความรัก ปราศจากอคติ ช่วยเหลือกัน^{๒๐}

๔.๒.๑.๒ แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนสังคมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรม การผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

การเสริมสร้างสังคมให้มีความตระหนักถึงความปลอดภัยของอาหาร โดยมีการ เลือกรับ/บริโภคอาหารจากแหล่งที่ปลอดภัย และมุมต่างกัน ผู้ผลิตก็ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ ก่อให้เกิดมลพิษจากทางภาคการเกษตรไปยังภายนอก^{๒๑} สังคมต้องการความปลอดภัย การสร้าง เครือข่ายในการทำกิจกรรมในการผลิตสินค้าต้องมีความรู้เรื่องการดูแลผลผลิตให้ถูกวิธีการเพาะปลูก ด้วยปุ๋ยแบบชีวภาพ^{๒๒} ทำให้เรามีจิตสำนึกที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์ ในสังคม ร่วมกันสร้างของกินของใช้ที่เป็นสินค้าปลอดภัยต่อสุขภาพร่างกายของตนเองและผู้อื่น แบ่งปันความรู้ให้กับชุมชนเรื่องพืชผักปลอดภัยไร้สารเคมี เริ่มต้นจากการลงมือทำในบริเวณที่ของเรา

^{๒๐} พระมหาวิระศักดิ์ อภินทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ของศาสตราจารย์พระราชา. วารสารมหาจุฬานาครทรรณปีที ๖ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๖๒): ๓๗๗๙-๓๗๘๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

ก่อน แล้วหลังจากนั้นเราสามารถนำผลผลิตแบ่งปันในชุมชน และนำความรู้ไปพัฒนาในชุมชน กระจายอำนาจให้ชุมชนเราได้ ทุนทางสังคม คือ ความเชื่อใจไว้วางใจกันของคนในชุมชน ในเครือข่าย มีกิจกรรมร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ยิ่งทำมากยิ่งขึ้นเป็นผลดี ในการเรียนรู้ รับรู้ และการส่งข่าวสาร ระหว่างกันทำให้เกิดการยึดโยงและการยอมรับของเครือข่ายในชุมชน เกิดเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร รัฐวิสาหกิจชุมชน กองทุน สหกรณ์ กลายเป็นทุนทางสังคมในชุมชนโดยมีคนในชุมชนเป็นทุนตั้งต้น การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรวิถีพุทธ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีเป้าหมาย เพื่อการจัดการทรัพยากรการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรแบบแผนที่มีเป้าหมาย เพื่อ การพึ่งตนเอง หรือทำให้ตัวเองเป็นที่พึ่งของตัวเองได้ ภายใต้กรอบว่ามีอยู่ มีกิน มีใช้ มีคุณภาพชีวิต พึ่งพาตนเองได้ ดังปรากฏในงานศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธของมหาวิทยาลัยพุทธ เศรษฐศาสตร์^{๒๓} ดังนี้

๑. การจัดภายใต้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ โดยมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการบริหารจัดการ
๒. การส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองภายใต้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา
๓. การจัดการทรัพยากรโดยไม่เบียดเบียนเป้าหมายเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิต
๔. การส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ภายใต้หลักอหัตตทานิ อตตโนนาถ ทำตนให้เป็นที่พึ่งพิง เพื่อการยังชีพ และการดำเนินชีวิตในแบบพวกเรา ทำให้เกิดกลไก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในองค์กรวม
๕. การส่งเสริมให้เกิดกลไกในองค์กรวมเพื่อการพัฒนา

๔.๒.๑.๓ แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนกายภาพเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

การพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ทำให้การผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย ลดการใช้สารเคมี ลดการก่อเกิดมลพิษ โดยใช้เครื่องมือใหม่ หรือใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสม^{๒๔} สินค้าที่มีความปลอดภัยเกิดจากวิธีการทำการเกษตรอินทรีย์ ของกลุ่มคนที่ยังทำการเพาะปลูกขึ้นเอง จากวัตถุดิบที่เกิดจากธรรมชาติมาทำการเพาะปลูกที่มีความปลอดภัยจากการทำการสร้างการเกษตรอย่างถูกต้องตามแนวทางของวิถีหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เพราะการเพาะปลูกพืชพันธ์ไม่มีสารพิษ

^{๒๓} วาสนา แก้วหล้า พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ (ประยูร นนทโย) พระเอกลักษณะ อจิตโต พระมหา กฤษณา กิตติโสภโณ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, แนวทางการขับเคลื่อนพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงเกษตรพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาพอเพียงสู่โคกหนองนาโมเดล จังหวัดสุรินทร์, วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๙๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

ปนเปื้อน^{๒๕} การฝึกรวมจิตใจเป็นผู้ให้เราจะไม่เป็นทุกข์ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ใช้สารเคมี หรือยาฆ่าแมลง ควรให้มีการจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องการเกษตรปลอดภัย เพื่อใช้ได้กับพืชผักสวนครัวที่ดี มีคุณภาพ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำเกษตร ดำรงชีวิตได้เพิ่มขึ้น ใช้ร่างกาย แรงใจในการทำเกษตร ใส่ใจในทุกรายละเอียดในด้านการเกษตร ใช้องค์ความรู้ทั้งหมดนำมาพัฒนาชุมชนเรา โครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตคนในชุมชน ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตการดำรงชีพของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย สิ่งอุปโภค บริโภค ต่างๆ ระบบข้อมูลข่าวสาร พลังงานที่หาได้จากท้องถิ่น ให้ใช้ได้คุ้มค่าที่สุด การใช้พลังงานทดแทน อยู่แบบพอมีพอกิน พอใช้ พอประมาณ และรู้จักทำนุบำรุงรักษา มิติด้านการพัฒนาก้าวหน้า (หลักสัปปุริสธรรม ๗) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชามีการศึกษาหลักทฤษฎีใหม่อย่างเข้าถึงแก่นอย่างแท้จริง สามารถไตร่ตรอง หาเหตุ หาผล วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ว่าจะต้องนำไปปรับใช้ได้อย่างไรบ้าง ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญ ในการสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ มีความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน เนื่องจากได้ลงพื้นที่สำรวจลักษณะสภาพแวดล้อมความเป็นจริง สามารถให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างถูกต้องมีความรู้ความเข้าใจ และเป้าหมายของการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ที่ชัดเจน สามารถนำความรู้เหล่านั้น ไปแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้ มีโยนิโสมนสิการ รู้จักการบริหารจัดการผลิตผลทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์และมูลค่าสูงสุด ไม่ปล่อยให้ทิ้งให้ไร้ค่า และในส่วนของภาครัฐ มีความรู้เข้าใจ สามารถส่งเสริมการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร ช่วยหาตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เรื่อง ดิน น้ำ พืช ตลอดจนโรคระบาดต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้สามารถพิจารณาเรื่อง ที่ดิน เงินทุนและแรงงาน ว่าตนเองมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด และสำคัญคือ มีความเข้าใจตนเองว่า ต้องการสิ่งใดในชีวิต สามารถมีความสุขได้ บนพื้นฐานของความพอดีรู้จักประมาณในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ไม่โลภมากจนเกินไป มีความพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความสุขได้จากสิ่งที่ตนมี เช่น เมื่อได้ผลผลิตตามที่ต้องการแล้ว ก็บริโภคแต่พอดี ที่เหลือก็แจกจ่ายหรือจำหน่าย และเวลาแจกจ่ายหรือจำหน่าย ก็รู้จักทำแต่พอดี ไม่ขายหรือแจกจนตนเองไม่มีกิน^{๒๖}

๔.๒.๑.๔ แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ต้องรักษาธรรมชาติที่มีอยู่ให้มีความยั่งยืน ไม่ทำการเกษตรให้ก่อเกิดมลพิษ หรือปล่อยสารพิษลงสู่พื้นที่สาธารณะ/สิ่งแวดล้อม การทำเกษตรอินทรีย์/เกษตรธรรมชาติ ถือได้ว่ารักษา

^{๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖} พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา. วารสารมหาจุฬานาครทรรณปีที ๖ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๖๒): ๓๗๗๙-๓๗๘๑.

สิ่งแวดล้อม^{๒๗} ด้านสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ควรมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากร บรรยายความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พุทธิงอุปสรรคในการสร้างผลผลิตว่าต้องเจอกับอะไรบ้าง และมีวิธีป้องกันอย่างไร การสร้างและพัฒนาการรวมกลุ่มโดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ สร้างอาชีพ เสริมรายได้ภายในหมู่บ้านหรือในชุมชนเล็กๆ และร่วมกันส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ให้มีความปลอดภัยใหม่ แนววิถีพุทธร่วมกับหน่วยงานของรัฐ และให้นึกถึงสิ่งแวดล้อมถึงผลกระทบต่อระบบธรรมชาติ^{๒๘} ใช้มูลสัตว์ เศษผัก เศษใบไม้มาทำปุ๋ยหมักธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี จะได้ผลผลิตที่ปลอดภัยกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การนำพืชผักสวนครัวหรือผลไม้ต่างๆ ที่เราปลูกในชุมชน นำมารวมกัน เพื่อที่จะนำไปทำบุญ หรือทำกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ของชุมชน และนำไปขาย เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง การกินอยู่มีใช้ของที่จำเป็น การรักษาให้คงอยู่ ชุมชนเรามีทุนทางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีน้ำ มีอากาศ มีดินที่ดี ควรรักษาอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน มิติการพึ่งพาตนเอง (หลักนาถรณธรรม ๑๐) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเคารพรักหวงแหน ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลง ที่จะส่งผลร้ายต่อชีวิตตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ องค์กรภาครัฐและเอกชน มีความร่วมมือร่วมใจกัน ตระหนักถึงความเดือดร้อนเพราะมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดถึงให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในบริเวณรอบข้างเป็นที่ตั้ง ทำให้ทุกภาคส่วนมีจิตเมตตาอารีต่อกันและกัน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างถูกต้องและชัดเจน รู้จักยืดหยุ่นสามารถนำเกษตรทฤษฎีใหม่ปรับใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ มีมิตรที่ดี รู้จักถนอม น้อม เปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีจิตอาสา มีธรรมะอยู่ในใจเสมอ รู้จักคิดวิเคราะห์แยกแยะ สิ่งที่เป็นบุญหรือบาป สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ สิ่งใดที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักดเว้น ละ ลด เลิก สิ่งเหล่านั้นได้ มุ่งทำแต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ความดีงามแก่ตนเอง ครอบครัว รวมถึงชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจลงมือปฏิบัติ ไม่เกียจคร้านในการงานหน้าที่ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน แม้เจออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ มากมายก็ตาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะได้ออกกำลังกายทุกวัน ได้อยู่กับอากาศที่ดี ทำให้สุขภาพจิตดี มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี รู้จักความดีพอดี มีหลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต ไม่ใจร้อน ไม่โลภอยากได้เงินทองวัตถุจนเกินไป สามารถมีความสุขได้จากสิ่งที่ตนเองมีอยู่ในปัจจุบัน มีสติ มีปัญญาใคร่ครวญไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้จักใช้สอยปัจจัยสี่ตามความจำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ใช่จ่ายจนเกินตัว ไม่ก่อหนี้สินห่างไกลอบายมุข ขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มี

^{๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

ความพอดี มีสติในการดำเนินชีวิต ไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง มีความชำนาญรอบรู้ในการทำเกษตรเป็นอย่างดีได้นอกจากนี้ มีความรู้จริง ทำทุกอย่างด้วยหลักของเหตุและผล เป็นผู้หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา เข้าใจในบริบทของสิ่งแวดล้อมรอบข้างได้เป็นอย่างดี รู้จักนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นใจและมีความเชี่ยวชาญจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำ สามารถแบ่งปันความรู้เหล่านี้แก่ผู้อื่นได้^{๒๙}

๔.๒.๑.๕ แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

เพชรบุรีเป็นพื้นที่การเกษตรเป็นส่วนมาก เพราะในจังหวัดเรามีท้องทุ่งนาเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้น เรื่องของทุนทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่มีความผูกพันมาตั้งแต่เราเกิด ประเพณีทางวัฒนธรรมก็คือวัฒนธรรมเกษตรนั่นเอง เพราะเป็นทางเลือกหลักในการหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในจังหวัดเพชรบุรี และเกษตรยังเป็นหลักประกันความอยู่รอด ในยามที่เราเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ อีกด้วยการอนุรักษ์การเกษตรจึงเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเป็นการรักษารากฐานแห่งความพออยู่พอกินไว้อีกด้วย^{๓๐} เมื่อเราทำเกษตรอินทรีย์ บนพื้นฐานเกษตรธรรมชาติ ลกการพึ่งพาภายนอก ทำให้เราสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน สามารถมีความร่วมมือกับชุมชนรักษาวรรณธรรมได้^{๓๑} ตลอดระยะ ๕ ทศวรรษที่ผ่านมา กิจกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไปอย่างรวดเร็วยิ่งกว่าช่วงเวลาใดๆ ในประวัติศาสตร์ อิทธิพลแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์แบบลดทอนทำให้มนุษย์เข้าใจผิดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดกว่าผู้ใดและสามารถเอาชนะพลังยิ่งใหญ่ของธรรมชาติได้ทั้งยังได้สร้างความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การพัฒนาที่มากเกินไปก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง การประยุกต์หลักพุทธธรรมบูรณาการกับนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาจิตและสังคมอย่างยั่งยืนได้วิเคราะห์ตัวอย่างจากกรณีศึกษา ๖ กรณี และพบว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ทุกหน่วยงานได้นำไปประยุกต์ โดยอาจจะไม่ได้ใช้ภาษาธรรมดังที่เข้าใจทั่วไปแต่ได้ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรธรรมทั้ง ๓ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “พุทธบูรณาการ” และมีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไป ตามหลักอิทัปปัจจยตา หรือความเป็นไปตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าทุกองค์กรได้นำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติย่อมหวังได้ว่าจะประสบความสำเร็จในการดูแล

^{๒๙} พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๖๒): ๓๓๗๗-๓๓๗๘๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

ระบบนิเวศ พร้อมทั้งเกิดการพัฒนาจิตและสังคมได้อย่างยั่งยืน^{๓๒} เกษตรกรมีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงการเกษตรที่เกิดขึ้นในประเด็นการพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้นผลผลิตเกษตรปนเปื้อนสารเคมี และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม รวมถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับเงินมากกว่าคุณภาพชีวิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) ร่วมคิด (๒) ร่วมวางแผน (๓) ร่วมดำเนินงาน และ (๔) ร่วมประเมินผล ทำให้เกิดแผนพัฒนาการเกษตรซึ่งประกอบด้วย ๖ โครงการ สำหรับเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรโดยพบว่ามี ๔ เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน (๒) กระบวนการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาภายในชุมชน (๓) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของชุมชนอื่นและหน่วยงานภายนอก และ (๔) ทัศนคติของเกษตรกรภายในชุมชนที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร^{๓๓}

ภาพที่ ๔.๓ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเชิงปฏิบัติการ

^{๓๒} พระราชวรมุนี (พล อากาศโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง. นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๓๑-๔๘.

^{๓๓} ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และหิรัญ แสงแก้ว. กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกสูง ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารเกษตรพระวรุณ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๘: ๔๙.

๔.๒.๒ กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างความเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ ในจังหวัดเพชรบุรี

๔.๒.๒.๑ จุดแข็ง (Strength)

๑) ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นนโยบายของประเทศ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานและแผนขับเคลื่อนที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การบริโภค การค้า และบริการเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

๒) ปราชญ์ชาวบ้าน การผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่ดูแลสุขภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ที่มีการนำภูมิปัญญา องค์ความรู้และนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตตามแนวทางธรรมชาติ

๓) ทรัพยากรเชิงพื้นที่ (ทุนกายภาพ) เป็นรูปแบบการผลิตที่มีระบบในการควบคุม และมีมาตรฐานการผลิตตลอดตั้งแต่การผลิตเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การปลูก การดูแลและบำรุงรักษา โดยหลักการแล้วต้องใช้วัสดุการเกษตรและปัจจัยการผลิตที่ได้จากในฟาร์มเท่านั้น ถ้าจะใช้ภายนอกจะต้องทราบแหล่งที่มาและส่วนประกอบทุกขั้นตอน ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีชีวภาพ โดยเฉพาะเทคนิคการนำจุลินทรีย์มาใช้ในกระบวนการผลิตจะสามารถลดต้นทุนการผลิตและสามารถควบคุมความปลอดภัยตั้งแต่ต้นจนถึงมือผู้บริโภค

๔) ด้านภาวะผู้นำ สภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพพืชผักอินทรีย์มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ ซึ่งกลุ่มอาชีพพืชผักอินทรีย์มีการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการรวมทั้งมีกฎระเบียบสำหรับใช้เป็นแนวปฏิบัติ

๕) ด้านภาวะผู้ตาม การยอมรับแนวคิดใหม่ทั้งที่เกิดจากปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร นักวิชาการ ผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งล้วนแต่ดำเนินการแล้วประสบผลสำเร็จ และมีองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนเชิงเกษตรได้

๖) ฝึกปลอดภัยพิช ผลิตพืชอินทรีย์เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคเนื่องจากเกิดกระแสความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพ ตระหนักถึงปัญหาการเจ็บป่วยในการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย สินค้าเกษตรอินทรีย์มีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก ตลาดทั่วโลกมีความต้องการมากขึ้น

๗) เครือข่ายการสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการ ได้แก่ การวางแผนการผลิต ระบบมาตรฐานรับรอง การผลิต กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ปริมาณการผลิต คุณภาพผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดการองค์กร การบริหารจัดการ การตลาดที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และ การสนับสนุนจากหน่วยงาน

๔.๒.๒.๒ โอกาส (Opportunities)

๑) เครือข่ายชุมชน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมการผลิต การไปทัศนศึกษา มีผลด้านบวก กล่าวคือ การที่เกษตรกรได้ออกจากพื้นที่เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ที่มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการท าการเกษตรของตนได้

๒) การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งชุมชนของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน หรือการรักษาวิถีชุมชนดั้งเดิมไม่มากเท่าที่ควร และอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของนักท่องเที่ยว ที่นิยมความเป็นธรรมชาติเชิงเกษตรอินทรีย์

๓) แปรรูปผลผลิต พืชอินทรีย์คือ พืชหรือผลผลิตที่ได้จากระบบการผลิตที่ไม่มีการใช้ปัจจัยการผลิต ที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ หรือที่มีการตัดต่อทางพันธุกรรม (GMOs) ผลผลิตไม่มีสารพิษตกค้างใดๆ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการใช้วัสดุจากธรรมชาติ และหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๔) โฮมสเตย์วิถีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ภูเขา วัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนที่มีส่วนร่วมอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

๔.๒.๒.๓ เป้าหมาย (Aspirations)

๑) สุขภาพกายและสุขภาพใจ มาตรฐาน Organic PGS ซึ่งเป็นการรับรองอย่างมีส่วนร่วมซึ่งจะช่วยให้ไปสู่ความเชื่อถือของตลาดและนำมาซึ่งรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น พลังของผู้บริโภคที่หันมาสู่การบริโภคพืชผักอินทรีย์จะเป็นปัจจัยสำคัญที่เปลี่ยนบริบทสุขภาพของคนไทยในการแก้ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases : NCDs) ช่วยให้สภาพแวดล้อมดีขึ้นเพราะไม่ใช้สารเคมีอันตรายในการทำเกษตรและยังช่วยให้เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยและเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถเลี้ยงชีพได้ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ โดยภายในงานจะพบกับพืชผักอินทรีย์หลากหลาย อาหารธรรมชาติ

๒) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ ระบบการจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพโดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงวัตถุอันตรายจากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่ได้มาจากการตัดแปรพันธุกรรม (Genetic Modification) หรือ พันธุวิศวกรรม (Genetic Engineering) โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกชั้นตอน

๓) สร้างเครือข่ายเกษตรวิถีพุทธ การเกษตรทั่วไปที่ต่อยอดเอาหลักแนวคิด ทฤษฎีทางพุทธเข้าไปประยุกต์โดยมุ่งแก้ปัญหาบางประการที่การเกษตรทั่วไปยังขาด ๓ หลัก คือ ๑)

หลักการทำการเกษตรที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมอยู่บนฐานการไม่เบียดเบียน ๒) หลักการบริโภคแจกจ่าย แบ่งปันกันและ ๓) เป้าหมายของการทำการเกษตรที่ดีงาม คือ การใช้ชีวิตพอเพียงไม่สนองกิเลส

๔) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้มีหน่วยงาน/องค์กร/วัด/บ้าน ที่สนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง จากการประชุมระดมสมอง ร่วมกัน กับผู้นำชุมชน หน่วยงานจากหลายส่วน เห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามารับผิดชอบ ร่วมกัน เพื่อดูแลสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ อาทิ การเป็นแหล่งกักเก็บเงินในการลงทุน การสนับสนุน เมล็ดพันธุ์พืช และให้คำแนะนำคำปรึกษาด้านความรู้แก่เกษตรกร

๕) ตลาดครบวงจร ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จทั้งการผลิตและการตลาดแบบครบวงจร เพราะพืชผลทางการเกษตรอินทรีย์เริ่มเป็นที่ ยอมรับในตลาดโลก พืชที่เกษตรกรนิยมปลูก

๔.๒.๒.๔ ผลลัพธ์ (Results)

๑) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ระบบการเกษตรที่เน้นความยั่งยืนทาง สิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นการปรับปรุงบำรุงดิน เคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของ พืช สัตว์และนิเวศเกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้ สารเคมีขณะเดียวกัน ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาการต้านทานโรค

๒) ความยั่งยืนด้านสังคม เกษตรยั่งยืนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน สิทธิ การจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นธรรมพร้อมทั้งสร้างสิ่งจูงใจเพื่อให้เกิดการ ร่วมทุนระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน

๓) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ เกษตรยั่งยืนคำนึงถึงการจัดการทรัพยากร อย่างเหมาะสมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด บทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายของ ระบบการผลิตที่นำไปสู่ความมั่นคงของอาหารและรายได้และกิจกรรม ที่เปิดโอกาสให้ครัวเรือนมีส่วนร่วม ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน

๔) การเงินดี ผลตอบแทนจากกระแสเงินสดของการผลิตและจำหน่ายผัก อินทรีย์ในเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ทำให้นักพบว่า มีมูลค่าเป็นบวกเมื่อมีการดำเนินธุรกิจในการผลิต และจำหน่ายผักอินทรีย์เป็นเวลาอย่างน้อย ๖ ปี

๕) สุขภาพดี เกษตรอินทรีย์ส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก สุขภาวะของสิ่งมีชีวิตแต่ละปัจเจกและของชุมชน เป็น หนึ่งเดียวกันกับสุขภาพของระบบนิเวศ การที่ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้พืชพรรณต่างๆ แข็งแรง

๖) ชุมชนมีรายได้ จากการจำหน่ายสินค้า รายได้จากคนที่เดินทางเข้ามา ท่องเที่ยว และส่งผลให้เศรษฐกิจในระดับฐานรากขยายตัวเพิ่มขึ้น จุดเด่นที่นักท่องเที่ยวต้องเข้าไปเช็ก

อิน เข้าไปถ่ายภาพ จะได้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำการเพาะปลูกพืชผักอินทรีย์ การเพาะปลูกที่ไม่ใช้สารเคมี ปลูกแบบปลอดสารพิษ ที่ทำกันทั้งหมู่บ้าน ไม่ใช่ทำกัน ไม่กี่ราย

๗) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน การจัดการเพื่อการพึ่งตนเองทางสังคม ของสมาชิกใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับวิชาการเพื่อเพิ่มผลผลิต สมาชิกกลุ่มถ่ายทอดการทำ เกษตรไร้สารพิษให้กับสมาชิกใหม่ วางแผนการจัดการการผลิต ครอบครัวยังมีความสมัครสมานสามัคคี

๘) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร” แปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ รมรณรงค์ลดการใช้ สารเคมีในกลุ่มเกษตรอินทรีย์ การลดใช้สารเคมีและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนทุกแห่ง โครงการเฝ้าระวังน้ำดื่มคุณภาพ การตรวจตลาดเพื่อเฝ้าระวังคุณภาพอาหาร การตรวจคุณภาพอาหาร กลางวันโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รณรงค์การถวายภัตตาหารพระภิกษุลดหวาน มัน เค็ม/ น้ำอัดลม, บุหรี่ (ปิ่นโตสุขภาพ)

ภาพที่ ๔.๔ กิจกรรมการวิเคราะห์สอร์อา (SOAR Analysis) การพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ

ผลการวิเคราะห์สอร์อ่าเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ

จุดแข็ง (Strength)	โอกาส (Opportunities)
๑) ศูนย์เรียนรู้ ๒) ประชาชนชาวบ้าน ๓) ทุนกายภาพ ๔) ด้านผู้นำ ๕) ด้านผู้ตาม ๖) ผักปลอดสารพิษ ๗) เครือข่ายในการสนับสนุน	๑) เครือข่ายชุมชน ๒) การท่องเที่ยวชุมชน ๓) แปรรูปผลผลิต ๔) โฮมสเตย์วิถีวัฒนธรรม
เป้าหมาย (Aspirations)	ผลลัพธ์ (Results)
๑) สุขภาพกายและสุขภาพใจ ๒) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ ๓) สร้างเครือข่ายวิถีพุทธ ๔) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ ๕) ตลาดครบวงจร	๑) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ๒) ความยั่งยืนด้านสังคม ๓) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ๔) การเงินดี ๕) สุขภาพดี ๖) ชุมชนมีรายได้ ๗) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน ๘) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร”

ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์สอร์อ่า (SOAR Analysis) การพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๔.๓.๑ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่นิยมบริโภคอาหารสมัยใหม่ที่ปนเปื้อนสารเคมี ที่แตกต่างไปจากอดีตที่เคยปลูกเองเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่กลายเป็นปลูกเพื่อค้าขาย โดยกระตุ้นการเจริญเติบโตด้วยสารเคมีที่เป็นอันตราย

ต่อร่างกาย ผู้นำชุมชนเหล่าจึงควรรีเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย^{๓๔} หากผู้นำมีการประพฤติปฏิบัติในศีลธรรมแล้ว ย่อมเอื้อต่อการสร้างเครือข่าย/การพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ เหมือนกับคำที่ว่า คนที่จะอยู่ร่วมกันได้ ศีลต้องเท่ากัน แล้วเมื่อนโยบายของกลุ่มเป็นแบบนี้ สมาชิกก็ต่อเปลี่ยนแปลงตาม เมื่อช่องทางการดำเนินกิจกรรมไปได้ ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วม^{๓๕} การสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นกำลังใจให้ตัวเองก่อนเพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชน อาหารการกิน ดีครบถ้วนสมบูรณ์และต้องปลอดภัย รวมถึงการทำบุญถวายภัตตาหารพระสงฆ์ด้วย ในชุมชนมีวัดดี วัฒนธรรมที่ดีควรรักษาอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน ในประเทศไทย มีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ (๑๖ ตัวบ่งชี้) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการเพิ่มสมรรถนะสมาชิก การจัดการความรู้ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และวัฒนธรรมองค์การ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องความสอดคล้องต้องกัน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง^{๓๖} ภาวะผู้นำที่เอื้ออำนวยวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประสิทธิผลมีทั้งหมด ๕ รูปแบบ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบ่งปัน ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิผลสูงและวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิผลต่ำพบว่า มีภาวะผู้นำในการจัดการแตกต่างกัน ได้แก่ การมีรูปแบบภาวะผู้นำที่ต่างกัน การมีคุณลักษณะอื่น ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ลักษณะการทำงานของผู้นำ อายุของสมาชิก จำนวนสมาชิก และแหล่งที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน และการมีเงื่อนไขต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การตลาด การสนับสนุนของภาครัฐ และการสร้างเครือข่าย^{๓๗} อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม กระบวนการเรียนรู้ ปริมาณการผลิต คุณภาพผลผลิต การวางแผนการ

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๓๖} ฐากร อนุสรณ์พานิชกุล ภิญาพัชญ์ นาคภิบาล และวงศ์ธีรา สุวรรณิน, รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย, วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕.

^{๓๗} กัญพัชร ไชยเชื้อ และสุวรรณี แสงมหาชัย. ภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑-๑๑.

ผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต การตลาดที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค การมีส่วนร่วม
 ร่วมภายในกลุ่ม ระบบมาตรฐานรับรองการผลิต การจัดองค์กร การบริหารจัดการ และการสนับสนุน
 จากหน่วยงาน การพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย
 หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากร ทุนทาง
 ปัญญา และทุนทางสังคม กระบวนการโดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการ ได้แก่ การวางแผนการ
 ผลิต ระบบมาตรฐานรับรองการผลิต กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม การปฏิบัติที่ดีใน
 ฟาร์ม ปริมาณการผลิต คุณภาพผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดองค์กร การ
 บริหารจัดการ การตลาดที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และการสนับสนุนจากหน่วยงาน
 และผลลัพธ์ คือ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนด้านสังคม และความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ซึ่ง
 ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้การประเมินรับรองรูปแบบโดยมีผลการประเมินภาพรวมของรูปแบบทั้ง ๔ ด้านอยู่
 ในระดับมากถึงมากที่สุด^{๓๘} เราสามารถเปรียบเทียบสินค้าที่เราบริโภคจากตลาด กับเราทำการผลิต
 ขึ้นมาบริโภคเอง มันมีความแตกต่างกันมาก เพราะผัก ผลไม้ ที่เราปลูกเอง เรามีการดูแลอย่างวิธี
 ธรรมชาติ ใส่ปุ๋ยจากมูลสัตว์ที่เราเลี้ยง เช่น ไก่ หมู วัว เป็นต้น ผลผลิตของเราจึงนำมาเล่าสู่กันฟัง เมื่อ
 ผลที่ออกมาดี ก็มีการทดลองในกลุ่มของชาวบ้าน เช่น การทำเห็ดฟาง เป็นต้น^{๓๙}

๔.๓.๒ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและ กระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยการจัดการความรู้

เกษตรอินทรีย์หรือเกษตรวิถีพุทธจริงๆ แล้วเป็นของธรรมชาติ การสร้างเกษตรอินทรีย์ก็
 มาจากธรรมชาติล้วน ๆ เพราะเริ่มจากดินก็เป็นดินธรรมชาติ เช่น ดินล้วนผสมกับใบไม้ใบหญ้า และก็
 ผสมกับมูลสัตว์ ทำให้เกิดผลผลิตที่ปลอดภัย และเมล็ดเราก็ทำการเพาะเอง โดยวิธีการอย่างธรรมชาติ
 ไม่เกี่ยวกับสารเคมี จึงเชื่อว่าผลผลิตที่เราได้นั้น มีความปลอดภัยด้วยการจัดการทางความรู้^{๔๐} รูปแบบ
 การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดการกรรมการเรียนรู้ ให้
 สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ
 หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึง

^{๓๘} นภาพรณ บัวแก้ว และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. รูปแบบการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของ
 ครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม –
 เมษายน ๒๕๖๑): ๑๗๒๑-๑๗๒๒.

^{๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี,
 สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี,
 สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

ความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท^{๔๑} มหาคานทีบอกว่า มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของวงกลมที่ไม่มีเส้นรอบวง แต่เราขีดเส้นรอบวงไว้ครอบตัวเราเอง เราแค่ขยายเส้นรอบวงที่เราขีดเส้นไว้ออกไป หากคนที่เข้าใจรวมกัน เพื่อทำประโยชน์ร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชน เพื่อสร้างรูปแบบและพัฒนาเครือข่ายของชุมชน แนวทางประเด็นแลกเปลี่ยน ปัจจัยการผลิต สินค้าไม่พอ สามารถเอามาจากเครือข่ายได้ ที่มีการผลิตแบบกลุ่ม เราปลอดภัยไร้สารเคมี พัฒนาการเกษตรแนวพุทธ มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี โดยปรากฏในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิหลายแห่ง อาทิ ในคัมภีร์วินัยปิฎกมหาวิภังค์ภุคคามวรรค เป็นต้น โดยมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็จริงของสังคม และมีความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์อิทธิพลของคำสอนในพระพุทศศาสนาซึ่งมิได้สอนแต่เรื่องชีวิต แต่รวมไปถึงการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมซึ่งเป็น “สัมมาอาชีพะ” เลี้ยงชีพชอบ ซึ่งก็คือวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในชนบท ส่วนรูปแบบต่าง ๆ ของการทำเกษตรกรรมยังยืน มีความแตกต่าง หลากหลายตามลักษณะของสภาพนิเวศ เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม แนวทางของเกษตรกรรมแบบยั่งยืนสามารถจำแนกได้ ๖ รูปแบบ คือ ระบบไร่หมุนเวียน วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติและเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งการเกษตรแนวพุทธ เป็นระบบนิเวศที่มนุษย์ออกแบบขึ้นมาจากระบบนิเวศตามธรรมชาติและการเข้าให้ถึงธรรมชาติหรือไตรลักษณ์ จึงเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณขั้นสูงสุดองค์ประกอบของเกษตรแนวพุทธ คือ กระบวนทัศน์แนวพุทธ วิถีชีวิตเกษตรแนวพุทธ การรักษาสมาคมธรรมชาตีสสิ่งแวดล้อมตามหลักเกษตรแนวพุทธ และการพึ่งพาตนเอง^{๔๒} อย่างไรก็ตามควรดำเนินการดังนี้ ๑) จัดอบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง สร้างนักส่งเสริมการเกษตรมืออาชีพด้านเกษตรอินทรีย์ จัดทีมท างานโคชชิง เจ้าหน้าที่ใหม่ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM) ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานระดับจังหวัด และศึกษาดูงาน ๒) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรก่อนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ให้เกิดการยอมรับจากเกษตรกร โดยอบรมถ่ายทอดความรู้ให้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมให้เกษตรกรอินทรีย์เป็นทางเลือกของเกษตรกรที่ต้องการท าการเกษตรโดยไม่ต้องการใช้สารเคมี ๓) ส่งเสริมการผลิตปัจจัยต่างๆ ไว้ใช้เอง เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภัณฑ์ (เชื้อไตรโตเดอร์มา บีเวเวเรีย) ปุ๋ยน้ำหมัก และสนับสนุนแมลงศัตรูธรรมชาติ (ตัวห้ำ ตัวเบียน) ฯลฯ ๔) ส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มีความหลากหลายในพื้นที่ เช่น ตลาดเกษตรกร ตลาดชุมชน ตลาดสีเขียว ฯลฯ โดยใช้ตลาดน ากการผลิตและสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ๕)

^{๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๖.

^{๔๒} พระเทพรัตนมุนี ดร. (สายพงศ์ โอนมปญโญ/กองสินธุ์). การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน. วารสารปัญญาภิธาน, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๔-๓๕.

ตั้งคณะทำงานตรวจประเมินแปลงเบื้องต้นระดับอำเภอ และให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ช่วยตรวจประเมินแปลงเบื้องต้นร่วมกับเจ้าหน้าที่เพื่อให้ทันเวลา และ๖) ปรับปรุงโปรแกรมพื้นฐานข้อมูลเกษตรกรอินทรีย์ของแต่ละหน่วยงานให้เป็นระบบเดียวกัน สามารถเชื่อมโยงข้อมูล เพื่อความสะดวกของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่^{๔๓} เราสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ มาใช้สร้างเครือข่าย และถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรภายในกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม หรือเกษตรกรภายนอกที่มีร่วมกิจกรรม/ศึกษาดูงาน เป็นต้น ได้^{๔๔}

๔.๓.๓ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยวัฒนธรรมองค์การ

การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน แลท้องถิ่น เป็นแนวทางในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยให้เกิดความร่วมมือ ความเข้าใจ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนหรือท้องถิ่นในพื้นที่บริการของชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นในพื้นที่นั้นๆ และกระบวนการผลิต มีการออกแบบผลิตภัณฑ์และการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิต จัดทำแผนการผลิตหลักสินค้าสำเร็จรูป จัดทำแผนความต้องการวัตถุดิบ จัดทำแผนความต้องการทรัพยากร การบันทึกรายการเกี่ยวกับการผลิต^{๔๕} การส่งเสริมความสนใจและตระหนักต่อประโยชน์ของพืชผักที่ได้จากการเพาะปลูกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัวก่อนเป็นจุดเริ่มต้น ที่สามารถสร้างนิสัยการบริโภคอย่างปลอดภัย ที่ได้จากการเพาะของครอบครัว ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่อย่างยั่งยืน หากทำได้หลายครอบครัวจะสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดสารพิษอย่างแน่นอน^{๔๖} สนับสนุนการเปิดตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ โดยการจัดจำหน่ายสินค้าที่ปลอดภัย ไร้อาหารเคมี มีการแลกเปลี่ยนกันแทนเงินสดได้ด้วย ตัวเงิน กับตัวสินค้า ตามมูลค่าของสิ่งนั้นๆ ผู้ซื้อ ผู้ขายยอมรับในเงื่อนไข ข้อตกลง สร้างมาตรฐาน เกษตรวิถีพุทธ มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการยอมรับแบบมีส่วนร่วมกันในกลุ่มใหญ่ ทั้งสินค้าสด และสินค้าแปรรูปตามมาตรฐานสากล เป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิบัติ หรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักที่ภูมิธรรมมีกัตถะ คือ ประโยชน์ใน

^{๔๓} ประพิศพรรณ อนุพันธ์ และเกวลีช นาคสิทธิ์. เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture). กลุ่มคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเกษตร, ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๖.

ปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความพากเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษา และปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ ด้านจิตใจ เป็นที่พึ่งของตนเอง ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้และจัดการอย่างฉลาด ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และยึดหลัก พออยู่ พอกินพอใช้ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยว มาเป็นการทำเกษตรแนวพุทธ เพื่อให้เกษตรกรชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและถาวรต่อไปได้^{๔๗} เราสามารถวางกรอบรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มให้อยู่ในรูปแบบเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตามวิถีพุทธ ผ่านการบริหารกลุ่ม เท่ากับว่าสมาชิกก็ต้องบรรลุเป้าหมายไปด้วยกัน บนพื้นฐานเดียวกันได้^{๔๘}

ภาพที่ ๔.๕ กิจกรรมผสมดินและปลูกพืชตัวอย่าง

^{๔๗} พระเทพรัตนมุนี ดร. (สายพงศ์ อโนมปญโญ/กongsinju). การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน. วารสารปัญญาปนิธาน, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๔-๓๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี, สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) และการลงพื้นที่ปฏิบัติการ (Participatory Action) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๒) กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และ ๓) รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

๕.๑.๑ การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๕.๑.๑.๑ แนวทางการผลิตไม่เบียดเบียนตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การปลูกพืชแบบกลุ่ม ใช้ระบบพืชอาศัยพืช เช่น การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงของแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช เช่น ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ เป็นต้น ไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลง ฆ่าสัตว์ ไม่ผิดศีล ๕ ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร หรืองดใช้สารเคมีต่างๆ ในการทำเกษตร ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ลดการเผาวัชพืชที่สร้างเป็นพิษในอากาศ และธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนสัตว์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปลูกไว้กิน เหลือแบ่งปันและนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เสริม ควรซื้อสัตว์กับตนเองและกับผู้อื่นในเรื่องการใช้สารเคมีกับพืชผักที่ปลูกหรือนำไปจำหน่าย ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจ

บุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ได้แก่ ๑) ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็น หลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม ๓) อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และ ๔) สมานัตตทา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดย ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้อง ตามธรรมในแต่ละกรณี ๒) หลักศีล ๕ ไม่เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม โดยดใช้สารเคมีซึ่งจะ ก่อให้เกิดสารตกค้างเป็นพิษทั้งต่อผู้ทำ เกษตรเองต่อผู้บริโภค หรือต่อสิ่งแวดล้อม ๓) หลักอิทธิบาท ๔ คือ ๑) ฉันทะ มีความพอใจในอาชีพเกษตร ๒) วิริยะ มีความขยันท าการงาน ๓) จิตตะ มีความเอา ใจใส่ และ ๔) วิมังสา มีความไตร่ตรองการงานพิจารณาหาเหตุผลแก้ปัญหาต่างๆด้วยปัญญา และ ๔) หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะ มีความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาทรัพย์ เก็บรักษาทรัพย์ที่ หาได้ คบกัลยาณมิตร และรู้จักดำเนินชีวิต

๕.๑.๑.๒ แนวทางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูกพืช การบริหารจัดการน้ำ ปุ๋ย การ ผลิตปุ๋ยหมักไปไผ่ การทำน้ำหมักชีวภาพสูตรต่าง ๆ เพื่อบำรุงต้นพืช การทำน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง รวมถึงการเพาะเลี้ยงหนอนแมลงวันลายเพื่อเป็นแหล่งโปรตีนธรรมชาติให้กับสัตว์เลี้ยงภายใน ฟาร์ม เป็นต้น ใช้เท่าที่จำเป็น นำดินที่มีสารเฉพาะ เช่น ดินเก่าจากโคนต้น ใช้พืชผักเหลือใช้จาก ครัวเรือน เช่น ผัก ผลไม้เน่า ที่ไม่รับประทานแล้ว เป็นต้น ใช้กลบดิน และเศษใบไม้ เช่น ใบไม้ ใบกัม บู ไปไผ่ เป็นต้น การใช้มูลสัตว์ เศษผัก ใบไม้ และการใช้จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง ใช้ปุ๋ยในการบำรุงพืชที่ ได้จากวัสดุที่ได้จากธรรมชาติ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามวิถีพุทธ อาจจะมีสิ่งที่มีอยู่รอบตัวเราไม่ว่าจะเป็น มูล สัตว์ต่างๆ เศษอาหารหรือปุ๋ยหมักอินทรีย์ เป็นต้น แนวทางการใช้ปุ๋ยควรใช้ที่เราผลิตเองโดยไม่ใช้ สารเคมีที่ทำให้จุลินทรีย์ในดินเสียหาย ใช้มูลสัตว์ทดแทนปุ๋ยเคมี หมักเพิ่มสูตรเพื่อเพิ่มคุณภาพ และ เกิดความปลอดภัย จากพืชสู่คนไปสู่สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาอันเกิดจากการบ่มเพาะและสั่งสมจากการ เรียนรู้และแลกเปลี่ยนเผยแพร่กันในหมู่ชาวเกษตรอินทรีย์ในด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ ผลการวิจัยยัง แสดงอีกว่ามีการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการทำการเกษตร อินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศีล ๕ และหลักเมตตาธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าการนำหลักการของ เศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ของชุมชนอีกด้วย

๕.๑.๑.๓ แนวทางการส่งเสริมการพึ่งตนเองตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

ปลูกพืชผักสวนครัวที่กินได้และมีประโยชน์ปลอดสารเคมี สร้างเครือข่ายร่วมกันกับเกษตรกรในชุมชนเพื่อพึ่งพาช่วยเหลือกัน ปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ สำหรับเป็นอาหารดูแลตัวเองไร้สารเคมี และเป็นอาชีพเสริมในอนาคต ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้กินเอง ไม่รบกวนเบียดเบียนผู้อื่น ช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ปลูกพืชผักที่เรากิน ลดการซื้อตามท้องตลาดเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีตกค้างในสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพร่างกาย แบ่งปันเพื่อนบ้าน คนชุมชน สร้างความสามัคคี โดยหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา แบ่งออกเป็น ๓ หลัก ได้แก่ ๑) หลักนาถกรรมธรรม ๑๐ ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ดังนี้ (๑) ศิล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (๒) พากุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (๓) กัลยาณมิตตตา การคบคนดี มีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (๔) โสวจัสสตา ความเป็นผู้วางใจสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (๕) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนช่วยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (๖) ธัมมกามตา รักธรรม ใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (๗) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจกล้า ไม่ย่อท้อ (๘) สันตุฎฐี ความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรม (๙) สติ มีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (๑๐) ปัญญา มีปัญญารอบรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง

๕.๑.๑.๔ แนวทางการส่งเสริมความสามัคคีธรรมตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การส่งเสริมให้ชุมชนของเรานำพืชผักสวนครัวที่ปลูกเหลือกินนำมาขายตามชุมชน หรือแจกจ่ายเอื้อเฟื้อให้กับบุคคลอื่นๆ ในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนด้วย ปลูกพืชผักสวนครัวที่กินได้และกินไม่ได้ เพื่อทดแทนจากการที่แมลงจะได้ไปกินพืชอื่น เผลอก็จะเหลือพอกินพอใช้ แบ่งบุญให้กับแมลงและสัตว์อื่นกินได้ด้วย รณรงค์ลดการใช้สารเคมีในการเกษตรก็จะไม่เป็นอันตรายกับคนในชุมชน ทำการส่งเสริมให้ชุมชนของเรานำพืชผักสวนครัวที่ปลูกนำมาขาย หรือแจกจ่ายแบ่งปันกันในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ปลูก สินค้ากับสินค้า ผลผลิต กับผลผลิต กับเพื่อนบ้าน คนในหมู่บ้านและคนในชุมชน การทำการเกษตรมีการกินแรงกัน ร่วมแรง ร่วมใจ สามัคคีกันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจให้กัน ให้อย่างเต็มใจและรับอย่างพอดี การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรเพื่อให้อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่านานโดยใช้มาตรการทางกฎหมายมาตรการชุมชน การสร้างจิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชนมีวิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิกและภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่าย เป็นแบบทางการ และไม่เป็นทางการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชนค้นหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตรจำนวน ๔ ข้อ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการวิจัย การสร้างนวัตกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้การจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาสินค้า บริการกลุ่มเกษตรอินทรีย์และสัปปะมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาตลาดสินค้าและบริการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และผลผลิตจากการประกอบสัปปะมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ขับเคลื่อนและพัฒนาสัปปะมาชีพ จนเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ หลักธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาแนวพุทธ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวความคิดการปล่อยป่า การปลูกป่าด้วยการคืนป่า และการปรับตัวของมนุษย์ต่อการดำรงชีวิตภายใต้บริบทชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกัน และมีความยั่งยืน

๕.๑.๑.๕ แนวทางการใช้แรงงานอาสาตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การปลูกต้นดาวเรือง เพื่อเป็นจุดเปลี่ยนความสนใจให้กับแมลง เบี่ยงเบนความสนใจจากแมลงจากที่จะมากินพืชผักสวนครัว การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเพื่อนบ้านในชุมชน หรือแรงงานอาสาในชุมชน นำผักผลไม้ที่เราปลูกไว้สารเคมีแบบเกษตรอินทรีย์แบ่งปันได้ ทำด้วยใจทำด้วยจิตอาสา ลงมือทำ พัฒนา ปรับปรุง เศรษฐกิจของชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆ ได้เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน รู้จักเสียสละ รู้จักให้และแบ่งปันกัน พืชพันธุ์ เมล็ดพืชหรือ ปัจจัยการผลิตแบ่งให้กับคนอื่นๆ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและชุมชน รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธควรดำเนินการดังนี้

๑. เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบเดิม เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ทำสวนยางพาราอย่างเดียว ทำสวนปาล์มน้ำมันอย่างเดียว ทำให้มีผลกระทบ คือ รายได้ไม่เพียงพอ ผลผลิตตกต่ำ ดินเสื่อมโทรม แต่เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่ดีในการจัดการทำสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ให้ถูกกาลเทศะ มีความเหมาะสมทำให้เกษตรกรพัฒนาได้ถูกต้องมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนปลอดภัย

๒. การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำกระบวนการเกษตรแบบวิถีพุทธ มาปรับใช้เพื่อการพัฒนาแบบการทำเกษตร เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความขยัน พากเพียร ไม่เกียจคร้าน มีภูมิคุ้มกันที่ดี รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ รวมทั้งการศึกษา และทำตามเกษตรกรต้นแบบ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ เป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการจัดทำเกษตรของตนเป็นอย่างดี

๓. รูปแบบการทำสวนยางพารา นาข้าว และปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ทำให้เกษตรกร มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในเรื่องสุขภาพ มีอิสรภาพในการทำงาน อีกทั้งยังสามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ร่วมด้วย เกษตรกรมีโอกาสทำการผลิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของเกษตรกรเอง และผู้บริโภค และเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงในวิถีชีวิตในแต่ละวัน จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมการเกษตรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญแบบยั่งยืน

๕.๑.๒ กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๕.๑.๒.๑ กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๑. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินและแบ่งปันให้กับผู้อื่น ทำเกษตรอินทรีย์ในรูปแบบที่ประหยัดต้นทุน ลดการใช้เครื่องจักร ลดมลพิษ ลดการใช้สารเคมี เข้าร่วมกิจกรรมโครงการอบรมเพื่อหาข้อมูลจากเกษตรกรรุ่นนี้ อาจจะเริ่มที่ตัวเราก่อน ที่นำความรู้ไปแบ่งปันให้แก่ชุมชน เริ่มจากการเรียนรู้พัฒนาปรับปรุงข้อดี ข้อเสีย ผลลัพธ์ต่างๆ ในเรื่องของการทำเกษตร มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความสามารถ ตลอดจนการฝึกฝนทักษะ เพื่อให้มีความชำนาญ และส่งเสริมความรู้และรวบรวมประสบการณ์ตรง ให้มีศักยภาพและสามารถนำความรู้ถ่ายทอดแก่ผู้อื่น การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา มิติด้านรวมพลังของเกษตรกร (หลักสังคหวัตถุ ๔) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์รัชการแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น ตามกำลังของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ประสบการณ์แก่กัน รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษหรือความเสียหายใด ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักพูดให้กำลังใจ พูดจาอ่อนหวาน ไม่โกหก หลอกลวง เช่น ไม่หลอกลวงในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของตน มีความซื่อสัตย์ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งว่า การทำเกษตรของตนดีกว่าใคร ไม่พูดจาข่มเหง ไม่ดูถูกคนที่ยังไม่ได้สนใจทำเหมือนตนเอง มีความหนักแน่นสำหรับหน่วยงานของรัฐส่งเสริมให้ มีความซื่อสัตย์ พูดคำจริง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช้นโยบายทางการเมือง โกหก หลอกลวง แสวงหาผลประโยชน์เข้าหาตนและพวกพ้องมีจิตใจเสียสละทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ยึดถือในหลักของความมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมต้าน เสียสละ ละความเห็นแก่ตัวออกไปได้ รู้จักใช้แรงกายแรงใจ เพื่ออุทิศตนทำประโยชน์แก่ผู้อื่น รู้จักวางตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีความรัก ปราศจากอคติ ช่วยเหลือกัน

๒. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนสังคมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ทำให้เรามีจิตสำนึกที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อนานมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์ในสังคม ร่วมกันสร้างของกินของใช้ที่เป็นสินค้าปลอดภัยต่อสุขภาพร่างกายของตนเองและผู้อื่น แบ่งปันความรู้ให้กับชุมชนเรื่องพืชผักปลอดภัยไร้สารเคมี เริ่มต้นจากการลงมือทำในบริเวณที่ของเราก่อน แล้วหลังจากนั้นเราสามารถนำผลผลิตแบ่งปันในชุมชน และนำความรู้ไปพัฒนาในชุมชน กระจายอำนาจให้ชุมชนเราได้ ทุนทางสังคม คือ ความเชื่อใจไว้วางใจกันของคนในชุมชน ในเครือข่าย มี

กิจกรรมร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ยิ่งทำมากยิ่งขึ้นเป็นผลดี ในการเรียนรู้ รับรู้ และการส่งข่าวสารระหว่างกันทำให้เกิดการยึดโยงและการยอมรับของเครือข่ายในชุมชน เกิดเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร รัฐวิสาหกิจชุมชน กองทุน สหกรณ์ กลายเป็นทุนทางสังคมในชุมชนโดยมีคนในชุมชนเป็นทุนตั้งต้น การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรวิถีพุทธ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีเป้าหมาย เพื่อการจัดการทรัพยากรการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรแบบแผนที่มีเป้าหมาย เพื่อการพึ่งตนเอง หรือทำให้ตัวเองเป็นที่พึ่งของตัวเองได้ ภายใต้กรอบว่ามีอยู่ มีกิน มีใช้ มีคุณภาพชีวิตพึ่งพาตนเองได้ ดังปรากฏในงานศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ดังนี้

๑. การจัดภายใต้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ โดยมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการบริหารจัดการ
 ๒. การส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองภายใต้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา
 ๓. การจัดการทรัพยากรโดยไม่เบียดเบียนเป้าหมายเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิต
 ๔. การส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ภายใต้หลักอหัตตาทิ อตตโนนาถ ทำตนให้เป็นที่พึ่งพิง เพื่อการยังชีพ และการดำเนินชีวิตในแบบพวกเรา ทำให้เกิดกลไก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในองค์กรรวม
 ๕. การส่งเสริมให้เกิดกลไกในองค์กรรวมเพื่อการพัฒนา
- ๓. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนกายภาพเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี**

การฝึกอบรมจิตใจเป็นผู้ให้เราจะไม่เป็นทุกข์ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง ควรให้มีการจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องการเกษตรปลอดภัย เพื่อใช้ได้กับพืชผักสวนครัวที่ดีมีคุณภาพ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำเกษตร ดำรงชีวิตได้เพิ่มขึ้น ใช้ร่างกาย แรงใจในการทำเกษตร ใส่ใจในทุกรายละเอียดในด้านการเกษตร ใช้องค์ความรู้ทั้งหมดนำมาพัฒนาชุมชนเรา โครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตคนในชุมชน ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต การดำรงชีพของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย สิ่งอุปโภค บริโภค ต่างๆ ระบบข้อมูลข่าวสารพลังงานที่หาได้จากท้องถิ่น ให้ใช้ได้คุ้มค่าที่สุด การใช้พลังงานทดแทน อยู่แบบพอมีพอกิน พอใช้ พอประมาณ และรู้จักทำนุบำรุงรักษา มิติด้านการพัฒนาก้าวหน้า (หลักสัปปุริสธรรม ๗) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชามีการศึกษาหลักทฤษฎีใหม่อย่างเข้าถึงแก่นอย่างแท้จริง สามารถไตร่ตรอง หาเหตุ หาผล วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ว่าจะต้องนำไปปรับใช้ได้อย่างไรบ้าง ในขณะที่เดียวกัน หน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญ ในการสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ มีความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน เนื่องจากได้ลงพื้นที่สำรวจลักษณะสภาพแวดล้อม ความเป็นจริง สามารถให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างถูกต้องมีความรู้

ความเข้าใจ และเป้าหมายของการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ที่ชัดเจน สามารถนำความรู้เหล่านั้น ไปแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้ มีโยนิโสมนสิการ รู้จักการบริหารจัดการผลิตผลทางการเกษตรให้เกิด ประโยชน์และมูลค่าสูงสุด ไม่ปล่อยให้ทิ้งให้ไร้ค่า และในส่วนของภาครัฐ มีความรู้เข้าใจ สามารถส่งเสริม การแปรรูปสินค้าทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร ช่วยหาตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรด้วยความ เข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เรื่อง ดิน น้ำ พืช ตลอดจนโรคระบาดต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ สามารถพิจารณาเรื่อง ที่ดิน เงินทุนและแรงงาน ว่าตนเองมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด และสำคัญคือ มีความเข้าใจตนเองว่า ต้องการสิ่งใดในชีวิต สามารถมีความสุขได้ บนพื้นฐานของความ พอดีรู้จักประมาณในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ไม่โลภมากจนเกินไป มีความพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย มีความสุขได้ จากสิ่งที่มี เช่น เมื่อได้ผลผลิตตามที่ต้องการแล้ว ก็บริโภคแต่พอดี ที่เหลือก็แจกจ่ายหรือจำหน่าย และเวลาแจกจ่ายหรือจำหน่าย ก็รู้จักทำแต่พอดี ไม่ขายหรือแจกจนตนเองไม่มีกิน

๔. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา สร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ใช้มูลสัตว์ เศษผัก เศษใบไม้มาทำปุ๋ยหมักธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี จะได้ผลผลิตที่ ปลอดภัยกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำพืชผักสวนครัวหรือผลไม้ต่างๆ ที่เราปลูกในชุมชน นำมารวมกัน เพื่อที่จะนำไปทำบุญ หรือทำกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ของชุมชน และนำไปขาย เช่น วัน สงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนได้อีกทาง หนึ่ง การกินอยู่ มีใช้ของที่จำเป็น การรักษาให้คงอยู่ ชุมชนเรามีทุนทางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีน้ำ มีอากาศ มีดิน ที่ดี ควรรักษาอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน มิติการพึ่งพาตนเอง (หลักนาถ กรณธรรม ๑๐) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา สามารถพึ่งพา ตนเองได้ มีความเคารพรักหวงแหน ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลง ที่จะส่งผลร้ายต่อชีวิตตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ องค์ภาครัฐและเอกชน มีความร่วมมือร่วมใจกัน ตระหนักถึงความเดือดร้อนเพราะมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจน ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในบริเวณรอบข้างเป็นที่ตั้ง ทำให้ทุกภาคส่วนมีจิต เมตตาอารีย์ต่อกันและกันเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างถูกต้องและชัดเจนรู้จัก ยืดหยุ่นสามารถนำเกษตรทฤษฎีใหม่ปรับใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ มีมิตรที่ดี รู้จักถนอม น้อม เปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีจิตอาสา มีธรรมะอยู่ในใจเสมอ รู้จักคิดวิเคราะห์แยกแยะ สิ่งที่เป็นบุญหรือบาป สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ สิ่งใดที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ ตนเองและผู้อื่น รู้จักงดเว้น ละ ลด เลิก สิ่งเหล่านั้นได้ มุ่งทำแต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ความดีงามแก่ ตนเอง ครอบครัว รวมถึงชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจลงมือปฏิบัติ ไม่เกียจคร้านในการงาน หน้าที่ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน แม้เจออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ มากมายก็ ตาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะได้ออกกำลังกายทุกวัน ได้อยู่กับอากาศที่ดี ทำให้สุขภาพจิตดีมี

ความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี รู้จักความดีพอดี มีหลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต ไม่ใจร้อน ไม่โลภ
 อยากรได้เงินทองวัตถุจนเกินไป สามารถมีความสุขได้จากสิ่งที่ตนเองมีอยู่ในปัจจุบัน มีสติ มีปัญญา
 ใคร่ครวญไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้จักใช้สอยปัจจัยสี่ตามความจำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ใช่
 ง่ายจนเกินตัว ไม่ก่อกวนสั่นไหวไกลอบายมุข ขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มี
 ความพอดี มีสติในการดำเนินชีวิต ไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง มีความชำนาญรอบรู้ในการทำเกษตรเป็น
 อย่างดีนอกจากนี้ มีความรู้จริง ทำทุกอย่างด้วยหลักของเหตุและผล เป็นผู้หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ
 อยู่ตลอดเวลา เข้าใจในบริบทของสิ่งแวดล้อมรอบข้างได้เป็นอย่างดี รู้จักนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับ
 ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นใจและมีความเชี่ยวชาญจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำ
 สามารถแบ่งปันความรู้เหล่านี้แก่ผู้อื่นได้

๕. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่าย กิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ตลอดระยะเวลา ๕ ทศวรรษที่ผ่านมา กิจกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไป
 อย่างรวดเร็วยิ่งกว่าช่วงเวลาใดๆ ในประวัติศาสตร์ อิทธิพลแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์แบบลดทอนทำให้
 มนุษย์เข้าใจผิดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดกว่าผู้ใดและสามารถเอาชนะพลังยิ่งใหญ่ของธรรมชาติได้
 ทั้งยังได้สร้างความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การพัฒนาที่มากเกินไป
 ก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง การประยุกต์หลัก
 พุทธธรรมบูรณาการกับนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาจิตและสังคมอย่างยั่งยืนได้วิเคราะห์ตัวอย่างจาก
 กรณีศึกษา ๖ กรณี และพบว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ทุกหน่วยงานได้
 นำไปประยุกต์ โดยอาจจะไม่ได้ใช้ภาษาธรรมดั่งที่เข้าใจทั่วไปแต่ได้ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่
 แสดงให้เห็นว่าองค์กรธรรมทั้ง ๓ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “พุทธ
 บูรณาการ” และมีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไป ตามหลักอิทัปปัจจยตา หรือความเป็นไปตาม
 ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าทุกองค์กรได้นำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติย่อมหวังได้ว่าจะ
 ประสบความสำเร็จในการดูแลระบบนิเวศ พร้อมทั้งเกิดการพัฒนาคิดและสังคมได้อย่างยั่งยืน
 เกษตรกรมีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงการเกษตรที่เกิดขึ้นในประเด็นการพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้น
 ผลผลิตเกษตรปนเปื้อนสารเคมี และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม รวมถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ให้
 ความสำคัญกับเงินมากกว่าคุณภาพชีวิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา
 การเกษตรมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) ร่วมคิด (๒) ร่วมวางแผน (๓) ร่วมดำเนินงาน และ (๔) ร่วม
 ประเมินผล ทำให้เกิดแผนพัฒนาการเกษตรซึ่งประกอบด้วย ๖ โครงการ สำหรับเงื่อนไขของการมี
 ส่วนร่วมของเกษตรกรโดยพบว่ามี ๔ เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน (๒)
 กระบวนการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาภายในชุมชน (๓) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของ

ชุมชนอื่นและหน่วยงานภายนอก และ (๔) ทักษะคติของเกษตรกรภายในชุมชนที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

๕.๑.๒.๒ กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างความยืดหยุ่นกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๑. จุดแข็ง (Strength)

๑) ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นนโยบายของประเทศ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานและแผนขับเคลื่อนที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การบริโภค การค้า และบริการเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

๒) ประชาชนชาวบ้าน การผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่ดูแลสุขภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์มีการนำภูมิปัญญา องค์ความรู้และนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตตามแนวทางธรรมชาติ

๓) ทรัพยากรเชิงพื้นที่ (ทุนกายภาพ) เป็นรูปแบบการผลิตที่มีระบบในการควบคุม และมีมาตรฐานการผลิตตลอดตั้งแต่การผลิตเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การปลูก การดูแลและบำรุงรักษา โดยหลักการแล้วต้องใช้วัสดุการเกษตรและปัจจัยการผลิตที่ได้จากในฟาร์มเท่านั้น ถ้าจะใช้ภายนอกจะต้องทราบแหล่งที่มาและส่วนประกอบทุกชั้นตอน ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีชีวภาพ โดยเฉพาะเทคนิคการน าจุลินทรีย์มาใช้ในการกระบวนการผลิตจะสามารถลดต้นทุนการผลิตและสามารถควบคุมความปลอดภัยตั้งแต่ต้นจนถึงมือผู้บริโภค

๔) ด้านภาวะผู้นำ สภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพพืชผักอินทรีย์มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ ซึ่งกลุ่มอาชีพพืชผักอินทรีย์มีการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการรวมทั้งมีกฎระเบียบสำหรับใช้เป็นแนวปฏิบัติ

๕) ด้านภาวะผู้ตาม การยอมรับแนวคิดใหม่ทั้งที่เกิดจากประชาชนชาวบ ำววิทยากร นักวิชาการ ผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งล้วนแต่ดำเนินการแล้วประสบผลสำเร็จ และมีองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนเชิงเกษตรได้

๖) ผักปลอดภัยพิช ผลิตพืชอินทรีย์เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคเนื่องจากเกิดกระแสความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพ ตระหนักถึงปัญหาการเจ็บป่วยในการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย สินค้าเกษตรอินทรีย์มีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก ตลาดทั่วโลกมีความต้องการมากขึ้น

๗) เครือข่ายการสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการ ได้แก่ การวางแผนการผลิต ระบบมาตรฐานรับรอง การผลิต กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ปริมาณการผลิต คุณภาพผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัด

องค์กร การบริหารจัดการ การตลาดที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และ การสนับสนุนจากหน่วยงาน

๒. โอกาส (Opportunities)

๑) เครือข่ายชุมชน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมการผลิต การไปทัศนศึกษา มีผลด้านบวก กล่าวคือ การที่เกษตรกรได้ออกจากพื้นที่เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ที่มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการท าการเกษตรของตนได้

๒) การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งชุมชนของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน หรือการรักษาวิถีชุมชนดั้งเดิมไม่มากเท่าที่ควร และอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของนักท่องเที่ยว ที่นิยมความเป็นธรรมชาติเชิงเกษตรอินทรีย์

๓) แปรรูปผลผลิต พืชอินทรีย์คือ พืชหรือผลผลิตที่ได้จากระบบการผลิตที่ไม่มีการใช้ปัจจัยการผลิต ที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ หรือที่มีการตัดต่อทางพันธุกรรม (GMOs) ผลผลิตไม่มีสารพิษตกค้างใดๆ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการใช้วัสดุจากธรรมชาติ และหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๔) โยมสเตย์วิถีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโยมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ภูเขา วัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนที่มีส่วนร่วมอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

๓. เป้าหมาย (Aspirations)

๑) สุขภาพกายและสุขภาพใจ มาตรฐาน Organic PGS ซึ่งเป็นการรับรองอย่างมีส่วนร่วมซึ่งจะช่วยให้ไปสู่ความเชื่อถือของตลาดและนำมาซึ่งรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น พลังของผู้บริโภคที่หันมาสู่การบริโภคพืชผักอินทรีย์จะเป็นปัจจัยสำคัญที่เปลี่ยนบริบทสุขภาพของคนไทยในการแก้ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases : NCDs) ช่วยให้สภาพแวดล้อมดีขึ้นเพราะไม่ใช้สารเคมีอันตรายในการทำเกษตรและยังช่วยให้เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยและเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถเลี้ยงชีพได้ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ โดยภายในงานจะพบกับพืชผักอินทรีย์หลากหลาย อาหารธรรมชาติ

๒) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ ระบบการจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพโดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงวัตถุอันตรายจากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่ได้มาจากการตัดแปรพันธุกรรม (Genetic Modification) หรือ พันธุวิศวกรรม (Genetic Engineering) โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน

๓) สร้างเครือข่ายเกษตรวิถีพุทธ การเกษตรทั่วไปที่ต่อยอดเอาหลักแนวคิด ทฤษฎีทางพุทธเข้าไปประยุกต์โดยมุ่งแก้ปัญหาบางประการที่การเกษตรทั่วไปยังขาด ๓ หลัก คือ ๑) หลักการทำเกษตรที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมอยู่บนฐานการไม่เบียดเบียน ๒) หลักการบริโภคแจกจ่าย แบ่งปันกันและ ๓) เป้าหมายของการทำเกษตรที่ดำรง คือ การใช้ชีวิตพอเพียงไม่สนองกิเลส

๔) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้มีหน่วยงาน/องค์กร/วัด/บ้าน ที่สนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง จากการประชุมระดมสมอง ร่วมกัน กับผู้นำชุมชน หน่วยงานจากหลายส่วน เห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามารับผิดชอบ ร่วมกัน เพื่อดูแลสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ อาทิ การเป็นแหล่งกักเงินในการลงทุน การสนับสนุน เมล็ดพันธุ์พืช และให้คำแนะนำคำปรึกษาด้านความรู้แก่เกษตรกร

๕) ตลาดครบวงจร ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จทั้งการผลิตและการตลาดแบบครบวงจร เพราะพืชผลทางการเกษตรอินทรีย์เริ่มเป็นที่ ยอมรับในตลาดโลก พืชที่เกษตรกรนิยมปลูก

๔. ผลลัพธ์ (Results)

๑) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ระบบการเกษตรที่เน้นความยั่งยืนทาง สิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นการปรับปรุงบำรุงดิน เคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของ พืช สัตว์และนิเวศเกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้ สารเคมีชนิดเดียวกัน ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาการด้านทานโรค

๒) ความยั่งยืนด้านสังคม เกษตรยั่งยืนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน สิทธิ การจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นธรรมพร้อมทั้งสร้างสิ่งจูงใจเพื่อให้เกิดการ ร่วมทุนระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน

๓) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ เกษตรยั่งยืนคำนึงถึงการจัดการทรัพยากร อย่างเหมาะสมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด บทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายของ ระบบการผลิตที่นำไปสู่ความมั่นคงของอาหารและรายได้และกิจกรรม ที่เปิดโอกาสให้ครัวเรือนมีส่วนร่วม ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน

๔) การเงินดี ผลตอบแทนจากกระแสเงินสดของการผลิตและจำหน่ายผัก อินทรีย์ในเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ทำให้นักพบว่า มีมูลค่าเป็นบวกเมื่อมีการดำเนินธุรกิจในการผลิต และจำหน่ายผักอินทรีย์เป็นเวลาอย่างน้อย ๖ ปี

๕) สุขภาพดี เกษตรอินทรีย์ส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่าง เป็นองค์รวมของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก สุขภาวะของสิ่งมีชีวิตแต่ละปัจเจกและของชุมชน เป็น หนึ่งเดียวกันกับสุขภาพของระบบนิเวศ การที่ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้พืชพรรณต่างๆ แข็งแรง

๖) ชุมชนมีรายได้ จากการจำหน่ายสินค้า รายได้จากคนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และส่งผลให้เศรษฐกิจในระดับฐานรากขยายตัวเพิ่มขึ้น จุดเด่นที่นักท่องเที่ยวต้องเข้าไปเช็คอิน เข้าไปถ่ายภาพ จะได้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำการเพาะปลูกพืชผักอินทรีย์ การเพาะปลูกที่ไม่ใช้สารเคมี ปลูกแบบปลอดสารพิษ ที่ทำกันทั้งหมู่บ้าน ไม่ใช่ทำกัน ไม่กี่ราย

๗) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน การจัดการเพื่อการพึ่งตนเองทางสังคมของสมาชิกใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับวิชาการเพื่อเพิ่มผลผลิต สมาชิกกลุ่มถ่ายทอดการทำเกษตรไร้สารพิษให้กับสมาชิกใหม่ วางแผนการจัดการการผลิต ครอบคลุมมีความสมัครสมานสามัคคี

๘) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร” แพลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ รมรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในกลุ่มเกษตรอินทรีย์ การลดใช้สารเคมีและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนทุกแห่ง โครงการเฝ้าระวังน้ำดื่มคุณภาพ การตรวจตลาดเพื่อเฝ้าระวังคุณภาพอาหาร การตรวจคุณภาพอาหารกลางวันโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รณรงค์การถวายภัตตาหารพระภิกษุลดหวาน มัน เค็ม/ น้ำอัดลม, บุหรี่ (ปีนโตสุขภาพ)

๕.๑.๓ รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๕.๑.๓.๑ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่นิยมบริโภคอาหารสมัยใหม่ที่ปนเปื้อนสารเคมี ที่แตกต่างไปจากอดีตที่เคยปลูกเองเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่กลายปลูกเพื่อค้าขาย โดยกระตุ้นการเจริญเติบโตด้วยสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผู้นำชุมชนเหล่าจึงควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย การสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นกำลังใจให้ตัวเองก่อนเพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชน อาหารการกิน ดีครบถ้วนสมบูรณ์และต้องปลอดภัย รวมถึงการทำบุญถวายภัตตาหารพระสงฆ์ด้วย ในชุมชนมีวัดดี วัฒนธรรมที่ดีควรรักษาอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน ในประเทศไทย มีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ (๑๖ ตัวบ่งชี้) ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการเพิ่มสมรรถนะสมาชิก ๒) การจัดการความรู้ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ ๓) วัฒนธรรมองค์การ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ ความสอดคล้องต้องกัน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำที่เอื้ออำนวยวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประสิทธิผลมีทั้งหมด ๕

รูปแบบ ได้แก่ (๑) ภาวะผู้นำแบ่งปัน (๒) ภาวะผู้นำแบบรับใช้ (๓) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (๔) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ (๕) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิผลสูงและวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิผลต่ำพบว่า มีภาวะผู้นำในการจัดการแตกต่างกัน ได้แก่ (๑) การมีรูปแบบภาวะผู้นำที่ต่างกัน (๒) การมีคุณลักษณะอื่น ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ลักษณะการทำงานของผู้นำ อายุของสมาชิก จำนวนสมาชิก และแหล่งที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน และ (๓) การมีเงื่อนไขต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การตลาด การสนับสนุนของภาครัฐ และการสร้างเครือข่าย

๕.๑.๓.๒ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยการจัดการความรู้

รูปแบบการสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดการการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการ เกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท มหาคานที บอกว่า มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของวงกลมที่ไม่มีเส้นรอบวง แต่เราขีดเส้นรอบวงไว้ครอบตัวเราเอง เราแค่ขยายเส้นรอบวงที่เราขีดเส้นไว้ออกไป หากคนที่เข้าใจรวมกัน เพื่อทำประโยชน์ร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชน เพื่อสร้างรูปแบบและพัฒนาเครือข่ายของชุมชน แนวทางประเด็นแลกเปลี่ยน ปัจจัยการผลิต สินค้าไม่พอ สามารถเอามาจากเครือข่ายได้ ที่มีการผลิตแบบกลุ่มเรา ปลอดภัยไร้สารเคมี พัฒนาการเกษตรแนวพุทธ มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี โดยปรากฏในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิหลายแห่ง อาทิ ในคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวิงค์กุตคามวรรค เป็นต้น โดยมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของสังคม และมีความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์อิทธิพลของคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมิได้สอนแต่เรื่องชีวิต แต่รวมไปถึงการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมซึ่งเป็น “สัมมาอาชีพะ” เลี้ยงชีพชอบ ซึ่งก็คือวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในชนบท ส่วนรูปแบบต่าง ๆ ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน มีความแตกต่างหลากหลายตามลักษณะของสภาพนิเวศ เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม แนวทางของเกษตรกรรมแบบยั่งยืนสามารถจำแนกได้ ๖ รูปแบบ คือ ระบบไร่หมุนเวียน วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติและเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งการเกษตรแนวพุทธ เป็นระบบนิเวศที่มนุษย์ออกแบบขึ้นมา จากระบบนิเวศตามธรรมชาติและการเข้าใจถึงธรรมชาติหรือไตรลักษณ์ จึงเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณขั้นสูงสุดองค์ประกอบของเกษตรแนวพุทธ คือ กระบวนทัศน์แนวพุทธ วิถีชีวิตเกษตรแนวพุทธ การรักษาสมาคมคุณธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามหลักเกษตรแนวพุทธ และการพึ่งพาตนเอง

๕.๑.๓.๓ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยวัฒนธรรมองค์การ

การส่งเสริมความสนใจและตระหนักต่อประโยชน์ของพืชผักที่ได้จากการเพาะปลูกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัวก่อนเป็นจุดเริ่มต้น ที่สามารถสร้างนิสัยการบริโภคอย่างปลอดภัย ที่ได้จากการเพาะของครอบครัว ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่อย่างยั่งยืน หากทำได้หลายครอบครัวจะสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดสารพิษอย่างแน่นอน สนับสนุนการเปิดตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ โดยการจัดจำหน่ายสินค้าที่ปลอดภัย ไร้สารเคมี มีการแลกเปลี่ยนกันแทนเงินสดได้ด้วย ตัวเงิน กับตัวสินค้า ตามมูลค่าของสิ่งนั้นๆ ผู้ซื้อ ผู้ขายยอมรับในเงื่อนไข ข้อตกลง สร้างมาตรฐานเกษตรวิถีพุทธ มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการยอมรับแบบมีส่วนร่วมกันในกลุ่มใหญ่ ทั้งสินค้าสด และสินค้าแปรรูปตามมาตรฐานสากล เป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกัน คือประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความพากเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ ด้านจิตใจ เป็นที่พึงของตนเอง ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้และจัดการอย่างฉลาด ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และยึดหลัก พออยู่ พอกินพอใช้ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยว มาเป็นการทำเกษตรแนวพุทธ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและถาวรต่อไปได้

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๕.๒.๑.๑ แนวทางการผลิตไม่เบียดเบียนตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การปลูกพืชแบบกลุ่ม ใช้ระบบพืชอาศัยพืช เช่น การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงของแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช เช่น ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ เป็นต้น ไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลง ฆ่าสัตว์ ไม่ผิดศีล ๕ ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร หรือดัดใช้สารเคมีต่างๆ ในการทำเกษตร ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ลดการเผาวัชพืชที่สร้างเป็นพิษในอากาศ และธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่

เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนสัตว์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปลูกไว้กิน เหลือแบ่งปันและนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เสริม ควรซื้อสัตย์กับตนเองและกับผู้อื่นในเรื่องการใช้สารเคมีกับพืชผักที่ปลูกหรือนำไปจำหน่าย ซึ่งเป็นไปตามสังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ได้แก่ ๑) ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ๒) ปิยวาจา หรือเพียรวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดต็มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม ๓) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และ ๔) สมานัตตตาคความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี สอดคล้องกับพระเทพรัตนมุนี ดร. (สายพงศ์ อโนมปญโญ/กongsinru) ได้ศึกษาเรื่อง การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน พบว่า พัฒนาการเกษตรแนวพุทธ มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี โดยปรากฏในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิหลายแห่ง อาทิ ในคัมภีร์วินัยปิฎกมหาวิภังค์กุตคามวรรค เป็นต้น โดยมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของสังคม และมีความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์อิทธิพลของคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมิได้สอนแต่เรื่องชีวิต แต่รวมไปถึงการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมซึ่งเป็น “สัมมาอาชีพะ” เลี้ยงชีพชอบ ซึ่งก็คือวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในชนบท ส่วนรูปแบบต่าง ๆ ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน มีความแตกต่าง หลากหลายตามลักษณะของสภาพนิเวศ เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม แนวทางของเกษตรกรรมแบบยั่งยืนสามารถจำแนกได้ ๖ รูปแบบ คือ ระบบไร่มนเวียนวนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์เกษตรธรรมชาติและเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งการเกษตรแนวพุทธ เป็นระบบนิเวศที่มนุษย์ออกแบบขึ้นมา จากระบบนิเวศตามธรรมชาติและการเข้าให้ถึงธรรมชาติหรือไตรลักษณ์ จึงเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณขั้นสูงสุดองค์ประกอบของเกษตรแนวพุทธ คือ กระบวนทัศน์แนวพุทธ วิถีชีวิตเกษตรแนวพุทธ การรักษาสมดุลธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามหลักเกษตรแนวพุทธ และการพึ่งพาตนเอง^๑

^๑ พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปญโญ / กongsinru) พระมหาบาง เขมานนโท พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ และประยูร แสงใส, การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน, วารสารช่อพะยอม ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๓) : ๕๓-๖๔.

๕.๒.๑.๒ แนวทางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูกพืช การบริหารจัดการน้ำ ปุ๋ย การผลิตปุ๋ยหมักไบโอดีป การทำน้ำหมักชีวภาพสูตรต่าง ๆ เพื่อบำรุงต้นพืช การทำน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง รวมถึงการเพาะเลี้ยงหนอนแมลงวันลายเพื่อเป็นแหล่งโปรตีนธรรมชาติให้กับสัตว์เลี้ยงภายในฟาร์ม เป็นต้น ใช้เท่าที่จำเป็น นำดินที่มีสารเคาะ เช่น ดินเก่าจากโคนต้น ใช้พืชผักเหลือใช้จากครัวเรือน เช่น ผัก ผลไม้เน่า ที่ไม่รับประทานแล้ว เป็นต้น ใช้กลบดิน และเศษใบไม้ เช่น ใบไม้ ใบกัมพู ไบโอดีป เป็นต้น การใช้มูลสัตว์ เศษผัก ใบไม้ และการใช้จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง ใช้ปุ๋ยในการบำรุงพืชที่ได้จากวัสดุที่ได้จากธรรมชาติ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามวิถีพุทธ อาจจะมีสิ่งที่มีอยู่รอบตัวเราไม่ว่าจะเป็น มูลสัตว์ต่างๆ เศษอาหารหรือปุ๋ยหมักอินทรีย์ เป็นต้น แนวทางการใช้ปุ๋ยควรใช้ที่เราผลิตเองโดยไม่ใช้สารเคมีที่ทำให้จุลินทรีย์ในดินเสียหาย ใช้มูลสัตว์ทดแทนปุ๋ยเคมี หมักเพิ่มสูตรเพื่อเพิ่มคุณภาพ และเกิดความปลอดภัย จากพืชสู่คนไปสู่สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาอันเกิดจากการบ่มเพาะและสั่งสมจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเผยแพร่กันในหมู่ชาวเกษตรอินทรีย์ในด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ ผลการวิจัยยังแสดงอีกว่ามีการการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศีล ๕ และหลักเมตตาธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ของชุมชนอีกด้วย สอดคล้องกับพระครูธรรมธรรวเดชา อคฺคเตโช ศุภกฤช เดชะนามเมือง นิกธ สุวรรณดี และคณิศ สุพรเสฐียรกุล ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์ ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาอันเกิดจากการบ่มเพาะและสั่งสมจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเผยแพร่กันในหมู่ชาวเกษตรอินทรีย์ในด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ ผลการวิจัยยังแสดงอีกว่ามีการการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการทำการเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศีล ๕ และหลักเมตตาธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ของชุมชนอีกด้วย^๒

๕.๒.๑.๓ แนวทางการส่งเสริมการพึ่งตนเองตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

ปลูกพืชผักสวนครัวที่กินได้และมีประโยชน์ปลอดภัย สารเคมี สร้างเครือข่ายร่วมกันกับเกษตรกรในชุมชนเพื่อพึ่งพาช่วยเหลือกัน ปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ สำหรับเป็นอาหารดูแลตัวเองไว้สารเคมี และเป็นอาชีพเสริมในอนาคต ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดภัยไว้กินเอง ไม่รบกวนเบียดเบียนผู้อื่น ช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ปลูกพืชผักที่เรากิน ลดการซื้อตามท้องตลาดเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีตกค้างใส่ผลต่อสุขภาพร่างกาย แบ่งปันเพื่อนบ้าน คนชุมชน สร้าง

^๒ พระครูธรรมธรรวเดชา อคฺคเตโช ศุภกฤช เดชะนามเมือง นิกธ สุวรรณดี และคณิศ สุพรเสฐียรกุล. การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : ๔๘-๕๔.

ความสามัคคี โดยหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา แบ่งออกเป็น ๓ หลัก ได้แก่ ๑) หลักนาถกรณธรรม ๑๐ ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ดังนี้ (๑) ศิล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตาต่อผู้อื่น (๒) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (๓) กัลยาณมิตตตา การคบคนดี มีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (๔) โสวจิตสตา ความเป็นผู้วางใจสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (๕) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนช่วยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (๖) ธัมมกามตา รักธรรม ใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (๗) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจกล้า กล้า ไม่ย่อท้อ (๘) สันตุฎฐี ความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสี่ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรม (๙) สติ มีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (๑๐) ปัญญา มีปัญญารอบรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริง สอดคล้องกับพิธีรีตอง รัตนะ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และบำเพ็ญ เขียวหวาน ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาถ้ำในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า (๑) โครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาถ้ำ เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มคิด ค้นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น และภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ (๒) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย ๔๔.๔๔ ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๓๙.๑% มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย ๔.๕๒ คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ย ๒.๗๘ คน เกษตรกร ๗๕.๐ % กู้ยืมเงินจากกลุ่มธนาคารชุมชน (๓) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวางแผน และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก (๔) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในภาพรวม การวางแผนอยู่ในระดับน้อย การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อยที่สุด^๓

๕.๒.๑.๔ แนวทางการส่งเสริมความสามัคคีธรรมตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การส่งเสริมให้ชุมชนของเรานำพืชผักสวนครัวที่ปลูกเหลือกินนำมาขายตามชุมชน หรือ แจกจ่ายเอื้อเพื่อให้กับบุคคลอื่นๆ ในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนด้วย ปลูกพืชผักสวนครัวที่กินได้และกินไม่ได้ เพื่อทดแทนจากการที่แมลงจะได้ไปกินพืชอื่น เฉลี่ยก็จะเหลือพอกินพอใช้ แบ่งบุญให้กับแมลงและสัตว์อื่นกินได้ด้วย รณรงค์ลดการใช้สารเคมีในการเกษตรก็จะไม่เป็นอันตรายกับคนในชุมชน ทำการส่งเสริมให้ชุมชนของเรานำพืชผักสวนครัวที่ปลูกนำมาขาย หรือ แจกจ่ายแบ่งปันกันในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ปลูก สินค้ากับสินค้า ผลผลิต กับผลผลิต กับ เพื่อน

^๓ พิสิทธิ์ รัตนะ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และบำเพ็ญ เขียวหวาน . การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาถ้ำในจังหวัดอุดรธานี. วารสารแก่นเกษตร, ๔๔ ฉบับพิเศษ ๑ (๒๕๕๕): ๖๑๒.

บ้าน คนในหมู่บ้านและคนในชุมชน การทำการเกษตรมีการกินแรงกัน ร่วมแรง ร่วมใจ สามัคคีกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจให้กัน ให้อย่างเต็มใจและรับอย่างพอดี การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร เป็นทางออกของเกษตรกรเพื่อให้อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่านานโดยใช้มาตรการทางกฎหมายมาตรการชุมชน การสร้างจิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชนมีวิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิกและภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่าย เป็นแบบทางการ และไม่เป็นทางการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชน ค้นหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตรจำนวน ๔ ข้อ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการวิจัย การสร้างนวัตกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้การจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาสินค้า บริการกลุ่มเกษตรอินทรีย์และสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาตลาด สินค้าและบริการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และผลผลิตจากการประกอบสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ขับเคลื่อนและพัฒนาสัมมาชีพ จนเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ หลักธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาแนวพุทธ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดการปล่อยป่า การปลูกป่าด้วยการคืนป่า และการปรับตัวของมนุษย์ต่อการดำรงชีวิตภายใต้บริบทชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกัน และมีความยั่งยืน สอดคล้องกับกฎพันธุ์ ปรากฏิกุล และทฤษฎี แสงแก้ว ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนา การเกษตร : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกสูง ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงการเกษตรที่เกิดขึ้นในประเด็นการพึ่งพา ปัจจัยภายนอกมากขึ้นผลผลิตเกษตรปนเปื้อนสารเคมี และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม รวมถึงวิถีชีวิตของ เกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับเงินมากกว่าคุณภาพชีวิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) ร่วมคิด (๒) ร่วมวางแผน (๓) ร่วมดำเนินงาน และ (๔) ร่วมประเมินผล ทำให้เกิดแผนพัฒนาการเกษตรซึ่งประกอบด้วย ๖ โครงการ สำหรับเงื่อนไขของการมี ส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านโคกสูง พบว่า มี ๔ เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน (๒) กระบวนการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาภายในชุมชน (๓) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ ของชุมชนอื่นและหน่วยงานภายนอก และ (๔) ทศนคติของเกษตรกรภายในชุมชนที่มีต่อกระบวนการ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร^๔

^๔ กฎพันธุ์ ปรากฏิกุล และทฤษฎี แสงแก้ว. กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตร: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกสูง ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. วารสาร เกษตรพระวารุณ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘: ๔๙.

๕.๒.๑.๕ แนวทางการใช้แรงงานอาสาตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธต้นแบบ

การปลูกต้นดาวเรือง เพื่อเป็นจุดเปลี่ยนความสนใจให้กับแมลง เบี่ยงเบนความสนใจจากแมลงจากที่จะมากินพืชผักสวนครัว การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเพื่อนบ้านในชุมชน หรือแรงงานอาสาในชุมชน นำผักผลไม้ที่เราปลูกไว้สารเคมีแบบเกษตรอินทรีย์แบ่งปันได้ ทำด้วยใจทำด้วยจิตอาสา ลงมือทำพัฒนา ปรับปรุง เศรษฐกิจของชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆ ได้เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน รู้จักเสียสละ รู้จักให้และแบ่งปันกัน พืชพันธุ์ เมล็ดพืชหรือ ปัจจัยการผลิตแบ่งให้กับคนอื่นๆ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและชุมชน รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธควรดำเนินการดังนี้ ๑) เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบเดิม เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ทำสวนยางพาราอย่างเดียว ทำสวนปาล์มน้ำมันอย่างเดียว ทำให้มีผลกระทบ คือ รายได้ไม่เพียงพอ ผลผลิตตกต่ำ ดินเสื่อมโทรม แต่เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือที่ดีในการจัดการทำสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ให้ถูกกาลเทศะ มีความเหมาะสมทำให้เกษตรกรพัฒนาได้ถูกต้องมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนปลอดภัย ๒) การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำกระบวนการเกษตรแบบวิถีพุทธ มาปรับใช้เพื่อการพัฒนาแบบการทำเกษตร เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ ไม่เกียจคร้าน มีภูมิคุ้มกันที่ดี รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ รวมทั้งการศึกษา และทำตามเกษตรกรต้นแบบ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ เป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการจัดทำเกษตรของตนเป็นอย่างดี และ๓) รูปแบบการทำสวนยางพารา นาข้าว และปาล์ม น้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ทำให้เกษตรกร มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในเรื่องสุขภาพ มีอิสรภาพในการทำงาน อีกทั้งยังสามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ร่วมด้วย เกษตรกรมีโอกาสทำการผลิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของเกษตรกรเอง และผู้บริโภค และเมื่อนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงในวิถีชีวิตในแต่ละวัน จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมการเกษตรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญแบบยั่งยืน สอดคล้องกับพิธีกรรม วัฒนธรรม ต่างวัฒนธรรม และบำเพ็ญ เขียวหวาน ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาถ่อนในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า (๑) โครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาถ่อน เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มคิด คำนึงกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น และภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ (๒) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย ๔๔.๔๔ ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๓๙.๑% มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย ๔.๕๒ คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ย ๒.๗๘ คน เกษตรกร ๗๕.๐ % กู้ยืมเงินจากกลุ่มธนาคารชุมชน (๓) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวางแผน และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก (๔) ปัญหา

และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในภาพรวม การวางแผนอยู่ในระดับน้อย การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อยที่สุด^๕

๕.๒.๒ กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๕.๒.๒ กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

๑. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินและแบ่งปันให้กับผู้อื่น ทำเกษตรอินทรีย์ในแบบที่ประหยัดต้นทุน ลดการใช้เครื่องจักร ลดมลพิษ ลดการใช้สารเคมี เข้าร่วมกิจกรรมโครงการอบรมเพื่อหาข้อมูลจากเกษตรกรรุ่นนี้ อาจจะเริ่มที่ตัวเราก่อน ที่นำความรู้ไปแบ่งปันให้แก่ชุมชน เริ่มจากการเรียนรู้พัฒนาปรับปรุงข้อดี ข้อเสีย ผลลัพธ์ต่างๆ ในเรื่องของการทำเกษตร มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความสามารถ ตลอดจนการฝึกฝนทักษะ เพื่อให้มีความชำนาญ และส่งเสริมความรู้และรวบรวมประสบการณ์ตรง ให้มีศักยภาพและสามารถนำความรู้ถ่ายทอดแก่ผู้อื่น การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา มิติด้านรวมพลังของเกษตรกร (หลักสังคหวัตถุ ๔) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์รู้จักการแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น ตามกำลังของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ประสบการณ์แก่กัน รู้จักพูดคำที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษหรือความเสียหายใด ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักพูดให้กำลังใจ พูดจาอ่อนหวาน ไม่โกหก หลอกลวง เช่น ไม่หลอกลวงในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของตน มีความซื่อสัตย์ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งว่า การทำเกษตรของตนดีกว่าใคร ไม่พูดจาข่มเหง ไม่ดูถูกคนที่ยังไม่ได้สนใจทำเหมือนตนเอง มีความหนักแน่นสำหรับหน่วยงานของรัฐส่งเสริมให้ มีความซื่อสัตย์ พูดคำจริง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช้นโยบายทางการเมือง โกหก หลอกลวง แสวงหาผลประโยชน์เข้าหาตนและพวกพ้องมีจิตใจเสียสละทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ยึดถือในหลักของความมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมต้าน เสียสละ ละความเห็นแก่ตัวออกไปได้ รู้จักใช้แรงกายแรงใจ เพื่ออุทิศตนทำประโยชน์แก่ผู้อื่น รู้จักวางตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีความรัก ปราศจากอคติ ช่วยเหลือกัน สอดคล้องกับบุษบา ทองอุปการ สันติ ศรีสวนแดง และวีรฉัตร สุปัญญา ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งทุนชุมชนบ้านตลิ่งแดง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า บ้านตลิ่งแดงเป็นชุมชนเก่าแก่ริมฝั่งแม่น้ำ

^๕ พิสิทธิ์ รัตน์ะ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และบำเพ็ญ เขียวหวาน . การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนาลับในจังหวัดอุดรธานี. วารสารแก่นเกษตร, ๔๔ ฉบับพิเศษ ๑ (๒๕๕๙): ๖๑๒.

แควใหญ่ กอปรด้วยวัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย ทุนสำคัญในชุมชน ได้แก่ ทุนความรู้และภูมิปัญญา ทุนวัฒนธรรม ทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน มีผลให้ภูมิปัญญาด้านการเกษตรได้รับการหนุนเสริม เกิดการสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้พื้นที่การเกษตรของสมาชิกชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ พบว่า พลังศรัทธา การใช้ประโยชน์และบริหารจัดการชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การเชื่อมต่อเครือข่ายทางสังคม เจตคติเชิงบวก การทำงานเป็นทีมที่เน้นการมีส่วนร่วม และการสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน^๖

๒. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนสังคมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ทำให้เรามีจิตสำนึกที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อน้องมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์ในสังคม ร่วมกันสร้างของกินของใช้ที่เป็นสินค้าปลอดภัยต่อสุขภาพร่างกายของตนเองและผู้อื่น แบ่งปันความรู้ให้กับชุมชนเรื่องพืชผักปลอดภัยไร้สารเคมี เริ่มต้นจากการลงมือทำในบริเวณที่ของเราก่อน แล้วหลังจากนั้นเราสามารถนำผลผลิตแบ่งปันในชุมชน และนำความรู้ไปพัฒนาในชุมชน กระจายอำนาจให้ชุมชนเราได้ ทุนทางสังคม คือ ความเชื่อใจไว้วางใจกันของคนในชุมชน ในเครือข่าย มีกิจกรรมร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ยิ่งทำมากยิ่งขึ้นเป็นผลดี ในการเรียนรู้ รับรู้ และการส่งข่าวสารระหว่างกันทำให้เกิดการยึดโยงและการยอมรับของเครือข่ายในชุมชน เกิดเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร รัฐวิสาหกิจชุมชน กองทุน สหกรณ์ กลายเป็นทุนทางสังคมในชุมชนโดยมีคนในชุมชนเป็นทุนตั้งต้น การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรวิถีพุทธ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีเป้าหมาย เพื่อการจัดการทรัพยากรการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรแบบแผนที่มีเป้าหมาย เพื่อการพึ่งตนเอง หรือทำให้ตัวเองเป็นที่พึ่งของตัวเองได้ ภายใต้กรอบว่ามีอยู่ มีกิน มีใช้ มีคุณภาพชีวิตพึ่งพาตนเองได้ ดังปรากฏในงานศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ๑) การจัดภายใต้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ โดยมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการบริหารจัดการ ๒) การส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองภายใต้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ๓) การจัดการทรัพยากรโดยไม่เบียดเบียนเป้าหมายเพื่อทำให้เกิดคุณภาพชีวิต ๔) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ภายใต้หลักอรรถาธิ อุตตโนนาโถ ทำตนให้เป็นที่พึ่งพิง เพื่อการยังชีพ และการดำเนินชีวิตในแบบพวกเรา ทำให้เกิดกลไก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในองค์กรรวม และ๕) การส่งเสริมให้เกิดกลไกในองค์กรรวมเพื่อการพัฒนา สอดคล้องกับพระราชวรมุณี (พล อากาศโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง ได้ศึกษาเรื่อง นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา กิจกรรม

^๖ บุษบา ทองอุปการ สันติ ศรีสวนแดง และวีรฉัตร สุปัญญา. แนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนบ้านตลิ่งแดง จังหวัดกาญจนบุรี. KASETSART JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES ๓๘ (๒๐๑๗): ๖๐๑.

ของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไปอย่างรวดเร็วยิ่งกว่าช่วงเวลาใดๆ ในประวัติศาสตร์ อิทธิพลแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์แบบลดทอนทำให้มนุษย์เข้าใจผิดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดกว่าผู้ใดและสามารถเอาชนะพลังยิ่งใหญ่ของธรรมชาติได้ทั้งยังได้สร้างความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การพัฒนาที่มากเกินไปก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง การประยุกต์หลักพุทธธรรมบูรณาการกับนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาจิตและสังคมอย่างยั่งยืนได้วิเคราะห์ตัวอย่างจากกรณีศึกษา ๖ กรณี และพบว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ทุกหน่วยงานได้นำไปประยุกต์ โดยอาจจะไม่ได้ใช้ภาษาธรรมดั่งที่เข้าใจทั่วไป แต่ได้ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรธรรมทั้ง ๓ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “พุทธบูรณาการ” และมีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไป ตามหลักอภิปัจจยตา หรือความเป็นไปตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าทุกองค์กรได้นำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติย่อมหวังได้ว่าจะประสบความสำเร็จในการดูแลระบบนิเวศ พร้อมทั้งเกิดการพัฒนาจิตและสังคมได้อย่างยั่งยืน^๗

๓. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนกายภาพเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

การฝึกอบรมจิตใจเป็นผู้ให้เราจะไม่เป็นทุกข์ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ใช่สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง ควรให้มีการจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องการเกษตรปลอดภัย เพื่อใช้ได้ดีกับพืชผักสวนครัวที่ดีมีคุณภาพ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำเกษตร ดำรงชีวิตได้เพิ่มขึ้น ใช้ร่างกาย แรงใจในการทำเกษตร ใส่ใจในทุกรายละเอียดในด้านการเกษตร ใช้องค์ความรู้ทั้งหมดนำมาพัฒนาชุมชนเรา โครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตคนในชุมชน ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต การดำรงชีพของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย สิ่งอุปโภค บริโภค ต่างๆ ระบบข้อมูลข่าวสารพลังงานที่หาได้จากท้องถิ่น ให้ใช้ได้คุ้มค่าที่สุด การใช้พลังงานทดแทน อยู่แบบพอมีพอกิน พอใช้ พอประมาณ และรู้จักทำนุบำรุงรักษา มิติด้านการพัฒนาก้าวหน้า (หลักสัปปุริสธรรม ๗) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชามีการศึกษาหลักทฤษฎีใหม่อย่างเข้าใจ แก่นอย่างแท้จริง สามารถไตร่ตรอง หาเหตุ หาผล วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ว่าจะต้องนำไปปรับใช้ได้อย่างไรบ้าง ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญ ในการสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ มีความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน เนื่องจากได้ลงพื้นที่สำรวจลักษณะสภาพแวดล้อม ความเป็นจริง สามารถให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรได้อย่างถูกต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และเป้าหมายของการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ที่ชัดเจน สามารถนำความรู้เหล่านั้น ไปแปรรูป

^๗ พระราชวรมุนี (พล อภากรโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง. นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๓๑-๔๘.

เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้ มีโยนิโสมนสิการ รู้จักการบริหารจัดการผลิตผลทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์และมูลค่าสูงสุด ไม่ปล่อยให้ทิ้งให้ไร้ค่า และในส่วนของภาครัฐ มีความรู้เข้าใจ สามารถส่งเสริมการแปรรูปสินค้าทางเกษตรให้แก่เกษตรกร ช่วยหาตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เรื่อง ดิน น้ำ พืช ตลอดจนโรคระบาดต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ สามารถพิจารณาเรื่อง ที่ดิน เงินทุนและแรงงาน ว่าตนเองมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด และสำคัญคือ มีความเข้าใจตนเองว่า ต้องการสิ่งใดในชีวิต สามารถมีความสุขได้ บนพื้นฐานของความปลอดภัยรู้จักประมาณในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ไม่โลภมากจนเกินไป มีความพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย มีความสุขได้จากสิ่งที่ตนมี เช่น เมื่อได้ผลผลิตตามที่ต้องการแล้ว ก็บริโภคแต่พอดี ที่เหลือก็แจกจ่ายหรือจำหน่าย และเวลาแจกจ่ายหรือจำหน่าย ก็รู้จักทำแต่พอดี ไม่ขายหรือแจกจนตนเองไม่มีกิน สอดคล้องกับพัชรินทร์ สุภาพันธุ์ รัชสรณ์ คงจนจารุณันต์ จำเนียร บุญมาก ทัดพงศ์ อวีโรธนานนท์ และพัชรี อินธน์ ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเพิ่มโอกาสจำหน่ายในตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่จำหน่ายร่วมกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลาดเฉพาะสินค้าเกษตรปลอดภัย และตลาดเฉพาะสินค้าเกษตรอินทรีย์ ต้องมุ่งเน้นกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด และราคา ตามลำดับ นอกจากนี้กลยุทธ์ความปลอดภัยและปราศจากสารเคมีตกค้างของผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการตลาดเกี่ยวกับการลด แลก แจก แถม หรือทดลอง และการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของภาคเอกชนเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ กลับลดโอกาสจำหน่ายในตลาดทั่วไป จึงต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง ซึ่งระบุความแตกต่างการจำหน่ายระหว่างสินค้าเกษตรทั่วไปและสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ดังนั้นการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างเหมาะสม ตามการจัดจำหน่ายในแต่ละช่องทางการตลาดนำมาสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน^๔

๔. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ใช้มูลสัตว์ เศษผัก เศษใบไม้มาทำปุ๋ยหมักธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี จะได้ผลผลิตที่ปลอดภัยกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำพืชผักสวนครัวหรือผลไม้ต่างๆ ที่เราปลูกในชุมชน นำมารวมกัน เพื่อที่จะนำไปทำบุญ หรือทำกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ของชุมชน และนำไปขาย เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง การกินอยู่ มีใช้ของที่จำเป็น การรักษาให้คงอยู่ ชุมชนเรามีทุนทางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีน้ำ มีอากาศ มีดิน ที่ดี ควรรักษาอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน มิติการพึ่งพาตนเอง (หลักนาถ

^๔ พชรินทร์ สุภาพันธุ์ รัชสรณ์ คงจนจารุณันต์ จำเนียร บุญมาก ทัดพงศ์ อวีโรธนานนท์ และพัชรี อินธน์. กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, ฉบับพิเศษ ๒๕๖๐: ๓๕.

กรณีธรรม ๑๐) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเคารพรักหวงแหน ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลง ที่จะส่งผลร้ายต่อชีวิตตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ องค์กรภาครัฐและเอกชน มีความร่วมมือร่วมใจกัน ตระหนักถึงความเดือดร้อนเพราะมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดถึงให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในบริเวณรอบข้างเป็นที่ตั้ง ทำให้ทุกภาคส่วนมีจิตเมตตาอารีต่อกันและกันเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างถูกต้องและชัดเจนรู้จักยืดหยุ่นสามารถนำเกษตรทฤษฎีใหม่ปรับใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ มีมิตรที่ดี รู้จักถนอม น้อม เปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีจิตอาสา มีธรรมะอยู่ในใจเสมอ รู้จักคิดวิเคราะห์แยกแยะ สิ่งที่เป็นบุญหรือบาป สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ สิ่งใดที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักงดเว้น ละ เลิก สิ่งเหล่านั้นได้ มุ่งทำแต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ความดีงามแก่ตนเอง ครอบครัว รวมถึงชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจลงมือปฏิบัติ ไม่เกียจคร้านในการงานหน้าที่ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน แม้เจออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ มากมายก็ตาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะได้ออกกำลังกายทุกวัน ได้อยู่กับอากาศที่ดี ทำให้สุขภาพจิตดีมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี รู้จักความดีพอดี มีหลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต ไม่ใจร้อน ไม่โลภอยากได้เงินทองวัตถุจนเกินไป สามารถมีความสุขได้จากสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีสติ มีปัญญาใคร่ครวญไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้จักใช้สอยปัจจัยสี่ตามความจำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ใช่จ่ายจนเกินตัว ไม่ก่อหนี้สินทางไกลอบายมุข ขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความพอดี มีสติในการดำเนินชีวิต ไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง มีความชำนาญรอบรู้ในการทำเกษตรเป็นอย่างดีดินนอกจากนี้ มีความรู้จริง ทำทุกอย่างด้วยหลักของเหตุและผล เป็นผู้หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา เข้าใจในบริบทของสิ่งแวดล้อมรอบข้างได้เป็นอย่างดี รู้จักนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นใจและมีความเชี่ยวชาญจากประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำสามารถแบ่งปันความรู้เหล่านี้แก่ผู้อื่นได้ สอดคล้องกับทัศนีย์ อารมย์เกลี้ยง ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง ๕ กลุ่ม มีจุดแข็ง คือ กลุ่มเกษตรกรมีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต การตลาด คุณสมบัติของดิน การแปรรูปสินค้า การประชาสัมพันธ์ การจัดการบัญชีกลุ่ม สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ที่สนใจได้ แต่มีจุดอ่อนคือ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการฟาร์มที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนปัจจัยด้านโอกาสที่สำคัญ มีหน่วยงานสนับสนุนในการจัดการฟาร์มและให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ ส่วนอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการสินค้าเกษตรมีเพียงกลุ่มลูกค้าประจำในระดับชุมชนเท่านั้น จากศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำมาสร้างแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง ทั้งหมด ๗ ประเด็น ดังนี้ ๑) การวางแผน ๒) ระบบการผลิตและมาตรฐานที่ปลอดภัย ๓) การเจรจาต่อรองทางการค้า ๔) ความกระตือรือร้นในการหาความรู้ ๕) การบูรณาการการทำงานร่วมกันของเกษตรกรกับหน่วยงานอื่นๆ ๖) การสร้างต้นแบบของกลุ่มเกษตรกร และ ๗) ความมุ่งมั่นในการทำการเกษตรปลอดภัย เน้นวิถีเกษตรธรรมชาติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง^๔

๕. แนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

ตลอดระยะเวลา ๕ ทศวรรษที่ผ่านมา กิจกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไปอย่างรวดเร็วยิ่งกว่าช่วงเวลาใดๆ ในประวัติศาสตร์ อิทธิพลแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์แบบลดทอนทำให้มนุษย์เข้าใจผิดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดกว่าผู้ใดและสามารถเอาชนะพลังยิ่งใหญ่ของธรรมชาติได้ ทั้งยังได้สร้างความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การพัฒนาที่มากเกินไปก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง การประยุกต์หลักพุทธธรรมบูรณาการกับนิเวศวิทยาเพื่อพัฒนาจิตและสังคมอย่างยั่งยืนได้วิเคราะห์ตัวอย่างจากกรณีศึกษา ๖ กรณี และพบว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ทุกหน่วยงานได้นำไปประยุกต์ โดยอาจจะไม่ได้ใช้ภาษาธรรมดั่งที่เข้าใจทั่วไปแต่ได้ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรธรรมทั้ง ๓ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “พุทธบูรณาการ” และมีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไป ตามหลักอภิปัจจยตา หรือความเป็นไปตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าทุกองค์กรได้นำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติย่อมหวังได้ว่าจะประสบความสำเร็จในการดูแลระบบนิเวศ พร้อมทั้งเกิดการพัฒนาคิดและสังคมได้อย่างยั่งยืน เกษตรกรมีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงการเกษตรที่เกิดขึ้นในประเด็นการพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้น ผลผลิตเกษตรปนเปื้อนสารเคมี และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม รวมถึงวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับเงินมากกว่าคุณภาพชีวิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) ร่วมคิด (๒) ร่วมวางแผน (๓) ร่วมดำเนินงาน และ (๔) ร่วมประเมินผล ทำให้เกิดแผนพัฒนาการเกษตรซึ่งประกอบด้วย ๖ โครงการ สำหรับเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรโดยพบว่ามี ๔ เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน (๒) กระบวนการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาภายในชุมชน (๓) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของชุมชนอื่นและหน่วยงานภายนอก และ (๔) ทศนคติของเกษตรกรภายในชุมชนที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร สอดคล้องกับประทีป ยศนรินทร์ และมุกดา สุทธิแสน ได้วิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพในพื้นที่จังหวัด

^๔ ทศนีย์ อารมณฺ์เกลี้ยง. การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารเกษตรพระวรุณ, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๑๒๐.

นาน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรจังหวัดน่าน เพื่อให้อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่าผ่านโดยใช้มาตรการทางกฎหมายมาตรการชุมชน การสร้างจิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชนมีวิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิกและภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่าย เป็นแบบทางการ และไม่เป็นการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชนค้นหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตรจำนวน ๔ ข้อ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการวิจัย การสร้างนวัตกรรม และเผยแพร่องค์ความรู้การจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาสินค้า บริการกลุ่มเกษตรอินทรีย์และสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาตลาดสินค้าและบริการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และผลผลิตจากการประกอบสัมมาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ขับเคลื่อนและพัฒนาสัมมาชีพ จนเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ หลักธรรม ความเชื่อความศรัทธาแนวพุทธ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดการปล่อยป่า การปลูกป่าด้วยการคืนป่าและการปรับตัวของมนุษย์ต่อการดำรงชีวิตภายใต้บริบทชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกัน และมีความยั่งยืน^{๑๐}

๕.๒.๓ รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๕.๒.๓.๑ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่นิยมบริโภคอาหารสมัยใหม่ที่ปนเปื้อนสารเคมี ที่แตกต่างไปจากอดีตที่เคยปลูกเองเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่กลายเป็นปลูกเพื่อค้าขาย โดยกระตุ้นการเจริญเติบโตด้วยสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผู้นำชุมชนเหล่านี้จึงควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย การสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นกำลังใจให้ตัวเองก่อนเพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชน อาหารการกิน ดีครบถ้วนสมบูรณ์และต้องปลอดภัย รวมถึงการทำบุญถวายภัตตาหารพระสงฆ์ด้วย ในชุมชนมีวัดดี วัฒนธรรมที่ดีควรรักษาอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน ในประเทศไทย มีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ (๑๖ ตัวบ่งชี้) ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์

^{๑๐} ประทีป ยศนรินทร์ และมุกดา สุทธิแสน. รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่องการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง หมู่บ้านพุทธเกษตร: รูปแบบการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดน่าน. รายงานการวิจัย, ศูนย์ทุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการเพิ่มสมรรถนะสมาชิก ๒) การจัดการความรู้ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ ๓) วัฒนธรรมองค์การ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของความสอดคล้องต้องกัน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำที่เอื้ออำนวยวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประสิทธิผลมีทั้งหมด ๕ รูปแบบ ได้แก่ ๑) ภาวะผู้นำแบ่งปัน ๒) ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ๓) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ๔) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ ๕) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิผลสูงและวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิผลต่ำพบว่า มีภาวะผู้นำในการจัดการแตกต่างกัน ได้แก่ ๑) การมีรูปแบบภาวะผู้นำที่ต่างกัน ๒) การมีคุณลักษณะอื่น ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ลักษณะการทำงานของผู้นำ อายุของสมาชิก จำนวนสมาชิก และแหล่งที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน และ ๓) การมีเงื่อนไขต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การตลาด การสนับสนุนของภาครัฐ และการสร้างเครือข่าย

๕.๒.๓.๒ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยการจัดการความรู้

รูปแบบการสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดการกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการ เกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท มหาคานที บอกว่า มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของวงกลมที่ไม่มีเส้นรอบวง แต่เราขีดเส้นรอบวงไว้ครอบตัวเราเอง เราแค่ขยายเส้นรอบวงที่เราขีดเส้นไว้ออกไป หากคนที่เข้าใจร่วมกัน เพื่อทำประโยชน์ร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชน เพื่อสร้างรูปแบบและพัฒนาเครือข่ายของชุมชน แนวทางประเด็นแลกเปลี่ยน ปัจจัยการผลิต สินค้าไม่พอ สามารถเอามาจากเครือข่ายได้ ที่มีการผลิตแบบกลุ่มเรา ปลอดภัยไร้สารเคมี พัฒนาการเกษตรแนวพุทธ มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี โดยปรากฏในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิหลายแห่ง อาทิ ในคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวิงค์กุตคามวรรค เป็นต้น โดยมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของสังคม และมีความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์อิทธิพลของคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมิได้สอนแต่เรื่องชีวิต แต่รวมไปถึงการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมซึ่งเป็น “สัมมาอาชีพะ” เลี้ยงชีพชอบ ซึ่งก็คือวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในชนบท ส่วนรูปแบบต่าง ๆ ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน มีความแตกต่างหลากหลายตามลักษณะของสภาพนิเวศ เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม แนวทางของเกษตรกรรม

แบบยั่งยืนสามารถจำแนกได้ ๖ รูปแบบ คือ ระบบไร่หมุนเวียน วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติและเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งการเกษตรแนวพุทธ เป็นระบบนิเวศที่มนุษย์ออกแบบขึ้นมา จากระบบนิเวศตามธรรมชาติและการเข้าให้ถึงธรรมชาติหรือไตรลักษณ์ จึงเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณขั้นสูงสุดองค์ประกอบของเกษตรแนวพุทธ คือ กระบวนการไร่หมุนเวียน วิถีชีวิตเกษตรแนวพุทธ การรักษาสมดุทธธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามหลักเกษตรแนวพุทธ และการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับพีระสิลป์ บุญทอง ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา พบว่า ๑) เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบเดิม เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ทำสวนยางพาราอย่างเดียว ทำสวนปาล์มน้ำมันอย่างเดียว ทำให้มีผลกระทบ คือ รายได้ไม่เพียงพอ ผลผลิตตกต่ำ ดินเสื่อมโทรม แต่เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือที่ดีในการจัดการทำสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ให้ถูกกาลเทศะ มีความเหมาะสมทำให้เกษตรกรพัฒนาได้ถูกต้องมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนปลอดภัย ๒) การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำกระบวนการเกษตรแบบวิถีพุทธ มาปรับใช้เพื่อการพัฒนารูปแบบการทำเกษตร เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความขยัน พากเพียร ไม่เกียจคร้าน มีภูมิคุ้มกันที่ดี รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ รวมทั้งการศึกษา และทำตามเกษตรกรต้นแบบ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ เป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการจัดทำเกษตรของตนเองเป็นอย่างดี และ ๓) รูปแบบการทำสวนยางพารา นาข้าว และปาล์มน้ำมัน แบบสมาร์ตฟาร์ม ทำให้เกษตรกร มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในเรื่องสุขภาพ มีอิสรภาพในการทำงาน อีกทั้งยังสามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ร่วมด้วย เกษตรกรมีโอกาสทำการผลิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของเกษตรกรเอง และผู้บริโภค และเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงในวิถีชีวิตในแต่ละวัน จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมการเกษตรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญแบบยั่งยืน^{๑๑}

๕.๒.๓.๓ วิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยวัฒนธรรมองค์กร

การส่งเสริมความสนใจและตระหนักต่อประโยชน์ของพืชผักที่ได้จากการเพาะปลูกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัวก่อนเป็นจุดเริ่มต้น ที่สามารถสร้างนิสัยการบริโภคอย่างปลอดภัย ที่ได้จากการเพาะของครอบครัว ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่อย่างยั่งยืน หากทำได้หลายครอบครัวจะสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดสารพิษอย่างแน่นอน สนับสนุนการเปิดตลาด

^{๑๑} พีระสิลป์ บุญทอง ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์. รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๙๘๔.

อินทรีย์วิถีพุทธ โดยการจัดจำหน่ายสินค้าที่ปลอดภัย ไร้สารเคมี มีการแลกเปลี่ยนกันแทนเงินสดได้ด้วย ตัวเงิน กับตัวสินค้า ตามมูลค่าของสิ่งนั้นๆ ผู้ซื้อ ผู้ขายยอมรับในเงื่อนไข ข้อตกลง สร้างมาตรฐานเกษตรวิถีพุทธ มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการยอมรับแบบมีส่วนร่วมกันในกลุ่มใหญ่ ทั้งสินค้าสด และสินค้าแปรรูปตามมาตรฐานสากล เป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความ پاکเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ ด้านจิตใจ เป็นที่พึ่งของตนเอง ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้และจัดการอย่างฉลาด ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และยึดหลัก พออยู่ พอกินพอใช้ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยว มาเป็นการทำเกษตรแนวพุทธ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและถาวรต่อไปได้ สอดคล้องกับธรรมาภิบาล อนุสรณ์พานิชกุล ภิญาพัชญ์ นาคภิบาล และวงศ์ธีรา สุวรรณิน ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน ในประเทศไทย มีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ (๑๖ ตัวบ่งชี้) ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการเพิ่มสมรรถนะสมาชิก ๒) การจัดการความรู้ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ ๓) วัฒนธรรมองค์การ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องความสอดคล้องต้องกัน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง^{๑๒}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หน่วยงานภายในชุมชน ควรแบบนโยบายชุมชนเพื่อสร้างแนวทางการร่วมมือทางเกษตรอินทรีย์ ซึ่งส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ความมั่นคงทางอาหาร และความมีสุขภาพดี

^{๑๒} ธรรมาภิบาล อนุสรณ์พานิชกุล ภิญาพัชญ์ นาคภิบาล และวงศ์ธีรา สุวรรณิน, รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย, วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕.

๒. หลักจากมีการทำวิจัยแต่ละครั้งควรนำผลการวิจัยของท่านมาทำการทดลอง หรือลงมือทำจริง เพื่อให้งานวิจัยของท่านมีความสำเร็จและได้ผล และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และที่สำคัญเราทำงานเพื่อสังคม การรวมกันทำงานแต่ละชิ้นมีทั้ง โรงเรียน บ้าน วัด เราจะทำอย่างไรให้รัฐเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องพร้อมที่จะสนับสนุนให้มีความเจริญมั่นคงโดยความพร้อมเพรียงกัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. รวมกลุ่มคนที่มีแนวคิดเดียวกัน สร้างข้อตกลง ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติให้น่าเชื่อถือ มีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาตรวจสอบรับรองถึงคุณภาพตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ

๒. แนวปฏิบัติสำหรับเกษตรกรอินทรีย์ ควรนำชุดคำสอนเรื่องเกษตรกรอินทรีย์ที่ท่านทำการวิจัยไปสอนประชาชน ที่เขาทำการเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรเคมี ว่าผลการวิจัยตอบโจทน์มา ที่บรรลुวัตถุประสงค์ในการทำงานการเกษตรอินทรีย์ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเหล่านั้นมีความมั่นคงต่อไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. จัดสัมมนาความต้องการของผู้ผลิต ผู้บริโภค เพื่อพูดถึงความต้องการทางด้านอาหารและพืชผัก ผลไม้ ปลอดภัยสารเคมี

๒. รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์เพื่อขับเคลื่อนความมั่นคงทุกระดับตามแนวคิด

๓. เกษตรอำเภอ/จังหวัด/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรศึกษา รูปแบบการส่งเสริมอาชีพการเกษตรเชิงสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์ต่อระบบนิเวศ

บรรณานุกรม

- กัญพัชร ไชยเชื้อ และสุวรรณี แสงมหาชัย. **ภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย.** วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑-๑๑.
- กรมการพัฒนาชุมชน. **การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๙.
- กระทรวงพาณิชย์. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๖๐.
- กระทรวงพาณิชย์. **ตลาดส่งออก ๑๕ อันดับของไทยรายประเทศ.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๕๙.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดการและวางแผนธุรกิจ.** กรุงเทพมหานคร: ศรีสยาม พรีนซ์แอนแพคค์, ๒๕๕๖.
- กาญจนา รอดแก้ว ภูซงค์ เสนานุช และรณรงค์ จันใด. **การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.** สถาบันพระปกเกล้า (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔): ๔๘-๔๙.
- กุสุมาลวดี ศิริโกมุท. **กลยุทธ์การพัฒนาสตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๘.
- เกศสุดา สิทธิสันติกุล และคณะ. **โอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่ความยั่งยืน.** วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๖๕
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **การคิดเชิงวิเคราะห์,** พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเตีย, ๒๕๔๖.
- ขวัญกมล ดอนขวา. **รายงานการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๕.
- จินดา ขลิบทอง. **แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดนนทบุรี.** วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙) : ๖๐.
- จินตนา กาญจนวิสุทธ์. **เส้นทางวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพัฒนาอาชีพและการพึ่งพาตนเอง.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘.

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๔.
- ชาติ ตระกูล. **พันธกิจมหาวิทยาลัยกับการบูรณาการ**. วารสารพิบูล, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗: ๑๐๗-๑๐๘
- ฐากร อนุสรณ์พานิชกุล ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และวงศ์ธีรา สุวรรณิน. **รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย**. วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๕.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. **เศรษฐศาสตร์ การเมือง วิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ติน ปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี.พริ้นท์, ๒๕๕๕.
- ทิพวัลย์ สัจจันทร์. **พลวัตการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิถีทรรศน์, ๒๕๔๖.
- ทัศนีย์ อารมณ์เกลี้ยง. **การวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัย ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. วารสารเกษตรพระวรุณ, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๑๒๐.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. **การจัดการและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน**. สงขลา: สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๖.
- นันทยา หุตานุกัฏ และณรงค์ หุตานุกัฏ. **คิดกลยุทธ์ด้วย SWOT**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๑.
- นภาพรณ์ บัวแก้ว และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. **รูปแบบการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๑): ๑๗๒๑.
- บุษบา ทองอุปการ สันติ ศรีสวนแดง และวีรฉัตร สุปัญญา. **แนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งทุนชุมชน บ้านตลิ่งแดง จังหวัดกาญจนบุรี**. KASETSART JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES 38 (๒๕๖๐) : 601.
- ประพิศพรรณ อนุพันธ์ และเกวลิช นาคสิทธิ์. **เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture)**. กลุ่มคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเกษตร, ๒๕๖๐.

ปัทมพงษ์ วงศ์ณาศรี. **ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น**. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๑๘(๑) (๒๕๖๑) : ๙๙-๑๑๔.

ปัทมาวดี โพนบุญกุล ชูชุกิ และคณะ. **โครงการศึกษาแนวทางการจัดทำเครื่องมือประเมินตนเองขององค์กรการเงินชุมชนฐานรากเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒.

ประทีป ยศนรินทร์ และมุกดา สุทธิแสน. **รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่องการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่องหมู่บ้านพุทธเกษตร: รูปแบบการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดน่าน. รายงานการวิจัย, ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.**

ประเด่น แบนปิง. **รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง การบูรณาการหลักการเรียนรู้และวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในการป้องกันการฆ่าตัวตายของเยาวชนในจังหวัดลำพูน, รายงานการวิจัย, พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.**

พรธิดา วิเศษศิลปานนท์ และคณะ. **โครงการติดตามการเข้าถึงสิทธิของคนพิการและการพัฒนารูปแบบระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ**. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, ๒๕๕๖.

พระครูธรรมธรรวเรเดชา อคฺคเตโช ศุภกฤษ เดชะนามเมือง นิกร สุวรรณดี และคณะ. **การบูรณาการพุทธธรรมและภูมิปัญญาทางการเกษตรของชุมชนเกษตรอินทรีย์**. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : ๔๘.

พระมหาปริญญา วรญาโณ พระธรรมวิมลมุณี พระครูภาวนาธรรมโฆสิต พระมหาประหยัด ปญญาโร บุญส่ง สิ้นธุ์นอก และอินตอง ชัยประโคน, เกษตรวิถีพุทธ : แนวคิดและการจัดการบนพื้นฐานของพลังชุมชนกรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี, **รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.**

พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). **การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา**. คุษณินิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตราจารย์พระราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๖๒): ๓๗๗๙-๓๗๘๑.

พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน). รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธ บูรณาการ. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๑๐๘ - ๑๐๙, ๑๑๐.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และคณะ. คู่มือปฏิบัติงานการบูรณาการพันธกิจ, พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อินฺทปญฺโญ / กongsin) พระมหาบาง เขมานนโท พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ และประยูร แสงใส, การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน, วารสารช่อพะยอม ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๕๓-๖๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระราชวรมุนี (พล อาภากรโร) วุฒินันท์ กันทะเตียน และอรทัย มีแสง. นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๘) : ๓๓.

พิสิทธิ์ รัตน์ะ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และบำเพ็ญ เขียวหวาน. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชน ต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาลับในจังหวัดอุดรธานี. วารสารแก่นเกษตร, ๔๔ ฉบับพิเศษ ๑ (๒๕๕๙): ๖๑๒.

พีระศิลป์ บุญทอง ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์. รูปแบบการจัดการสวนยางพารา นาข้าว และสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรตามหลักวิถีพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัด สงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๙๘๔.

พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ รักษ์สรณ์ คงธนจารุอนันต์ จำเนียร บุญมาก ทัดพงศ์ อวีโรธนานนท์ และพัชรี อินธน. กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ใน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ฉบับพิเศษ (๒๕๖๐): ๓๕.

ไพบุลย์ สงวนศิริธรรม. แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๑.

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา. การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และหิรัญ แสงวงแก้ว. กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำ
แผนพัฒนาการเกษตร: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกกุ้ง ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัด
มหาสารคาม. วารสารเกษตรพระวรุณ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘) :
๔๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. ยุทธศาสตร์การพัฒนา : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก. นนทบุรี: บุ๊คพอยท์,
๒๕๕๖.

ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, รายชื่อวิสาหกิจ
ชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน, <http://smce.doae.go.th/history.php> ค้นวันที่ ๔
กันยายน ๒๕๖๔.

ราตรี ศรีไพรวรรณ. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับ
ประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

วิจิต นันทสุวรรณ. แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจ. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์, ๒๕๔๔.

วิจิต อ้วน. การจัดการเชิงกลยุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). ปทุมธานี: พรินต์แอมี่ (ประเทศไทย), ๒๕๕๑.

วรวัฒน์ โรมรัตนพันธ์ และคณะ. โครงการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน.

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.

วิฑูรย์ ปัญญากุล. ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย ๒๕๕๙. กรุงเทพมหานคร : สหกรณ์กรีนเนท, ๒๕๕๙.

วิฑูรย์ ปัญญากุล. ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย ๒๕๕๘. กรุงเทพมหานคร : สหกรณ์กรีนเนท, ๒๕๕๘.

วีไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม.
วารสารร่มพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๒-
๑๓.

สนธิรัฐ น้อยโสภณ. “เกษตรอินทรีย์ โอกาสการส่งออกของเกษตรกรไทยในตลาดโลก”. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยธนบุรี, ๙(๑๘) (๒๕๕๘) : ๘๓-๙๑.

สุชาดา แสงดวงดี. การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัด
นครปฐมแบบมีส่วนร่วม. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่
๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๔): ๗๔๔.

สัญญาศรณ สวัสดิ์ไธสง ละมัย รมเย็น ภาวรินทร์ สวัสดิ์ไธสง พัทธนันท์ ชมภูงูช และลัดดาวัลย์ รมเย็น.

สภาพปัญหาความต้องการคุณภาพชีวิตและรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชน. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๒๓๑.

สุจิตา โอภาณี และกนก พานทอง. **การมีส่วนร่วมของประชาัฐในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย: กรณีศึกษาเมืองสมุนไพรต้นแบบจังหวัดปราจีนบุรี.** วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔) : ๖๑.

สุนทร สุริยะรังษี, แนวปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรกรวิถีพุทธของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๕-๒๖.

สุพจน์ บุญแรง และอรรถ อัจฉริยมนตรี. **เกษตรอินทรีย์ : ทฤษฎี และการประยุกต์สำหรับเกษตรกร.** เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนจำกัด กู๊ด ปริณส์ดีง, ๒๕๕๐.

สมศักดิ์ สุริโย. **การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการเกษตรกรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๔๗.

สุรีย์ จันทรมอสี วิราสิริรี วสิวิสิริวิ ทิพย์สุนนธ์ ศรีลาธรรม และศิริวรรณ วิเศษแก้ว. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.** วารสารกรมการแพทย์, ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๒๖.

สาโรช บัวศรี. **หนังสือความรู้สำหรับครู เรื่องบูรณาการ.** กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์, ๒๕๒๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. **ปริมาณและมูลค่าของวัตถุดิบทางการเกษตร ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๘.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๕๘.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. **ปริมาณและมูลค่าของปุ๋ยเคมี ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๘.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๕๘.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.

๒๕๔๘. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๔๘.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. วิสาหกิจชุมชนกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด.

เข้าถึงได้จาก <http://www.sme.go.th/Lists/EditorInput/DispF.spx> ค้นวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕

หทัยชนก คตะสมบุรณ์. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน:

กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๖๓) : ๔๗๓.

อรทัย มิ่งธิพล และกัลยารัตน์ ลิ้มเสวี. (มปป). ความยั่งยืนของเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ชุมชนปาก

เกาะญ้อ บ้านห้วยส้มป่อย โครงการหลวง ห้วยส้มป่อย ลุ่มน้ำแม่เตี้ยตอนบน จังหวัดเชียงใหม่. เข้าถึงได้จาก http://www.faed.mju.ac.th/download/get_file.asp?ref=557 สืบค้นวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๕

อารี วิบูลย์พงศ์, ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์, นัทธมน อีระกุล, กฤษฎา แก้วมณี, ทินรัตน์ พิทักษ์พงศ์เจริญ, พิม

พิมล แก้วมณี, พีรพงษ์ ปราบริปู, รัตนา แก้วเสน และนารีรัตน์ ทนดี. ร้อยแปดวิสาหกิจ (ใน) ชุมชน แนวการวิจัยกลยุทธ์กรณีศึกษา. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

Gill, R.. *Theory & Practice of Leadership*. London: SAGE Publications, 2006.

Ken Wilber. *Sex, Ecology, Spirituality: The Spirit of Evolution*. Second Edition Revised, Boston: Shambhala, 2000.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ขอความอนุเคราะห์ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ พิเศษ / ๒๕๖๖

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๕/๑ หมู่ ๖ ตำบลช่องสะแก
อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตประชาสัมพันธ์เพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่นายอนุชา พละกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตร
วิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัด
เพชรบุรี”

บัดนี้กระบวนการวิจัยดำเนินการถึงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้พิจารณา
เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ โดยสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยดังกล่าว
จึงเรียนมาเพื่อกรุณาให้สัมภาษณ์ โดยสามารถประสานงานกับคณะผู้วิจัยได้โดยตรง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.อนุชา พละกุล)

หัวหน้าโครงการ

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสานงาน

ดร.อนุชา พละกุล โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๖๙-๙๓๗๔

ภาคผนวก ข

ขอความอนุเคราะห์ให้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวิจัย

ที่ พิเศษ / ๒๕๖๖

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๕/๑ หมู่ ๖ ตำบลช่องสะแก
อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่นายอนุชา พลະกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตร
วิถิพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัด
เพชรบุรี”

บัดนี้กระบวนการวิจัยดำเนินการถึงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้พิจารณา
เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ โดยสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยดังกล่าว
จึงเรียนมาเพื่อกรุณาให้สัมภาษณ์ โดยสามารถประสานงานกับคณะผู้วิจัยได้โดยตรง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.อนุชา พลະกุล)

หัวหน้าโครงการ

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสานงาน

ดร.อนุชา พลະกุล โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๖๙-๙๓๗๔

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์เรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ
และกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิต สินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม โดยแบ่งออกเป็น ๕ ตอน

๒. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ จัดทำขึ้นจำนวน ๑ ชุด เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๕ กลุ่ม ดังนี้

๑) พระสงฆ์นักวิชาการ	จำนวน ๒ คน
๒) นักวิชาการเกษตรจังหวัดเพชรบุรี	จำนวน ๒ คน
๓) ประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตร	จำนวน ๒ คน
๔) กรรมการวิสาหกิจชุมชนเกษตร	จำนวน ๒ คน
๕) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตร	จำนวน ๒ คน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่าน ในการให้สัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ด้วยดี และคณะผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ฉายา.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
 วุฒิการศึกษา.....นักธรรม.....เปรียญธรรม.....ประโยค
 ที่อยู่.....บ้าน.....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....สังกัด.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....
 วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์.....
 โทรศัพท์ E-mail:

**ตอนที่ ๒ การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาทกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
 ตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี**

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๑ ท่านมีแนวทางการผลิตไม่เบียดเบียนตามแนวคิดเกษตรวิถี
 พุทธต้นแบบอย่างไร

.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๒ ท่านมีแนวทางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามแนวคิดเกษตรวิถีพุทธ
 ต้นแบบอย่างไร

.....

.....
.....
.....
.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๓ ท่านมีแนวทางการส่งเสริมการพึ่งตนเองตามแนวคิดเกษตร
วิถีพุทธต้นแบบอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๔ ท่านมีแนวทางการส่งเสริมสามัคคีธรรมตามแนวคิดเกษตร
วิถีพุทธต้นแบบอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๕ ท่านมีแนวทางการใช้แรงงานอาสาตามแนวคิดเกษตรวิถี
พุทธต้นแบบอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๑ ท่านมีแนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๒ ท่านมีแนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนสังคมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร

.....

.....

.....

.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๕ ท่านมีแนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ สร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๑ ท่านมีวิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๒ ท่านมีวิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยการจัดการความรู้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางประเด็นการสัมภาษณ์ที่ ๓ ท่านมีวิธีการสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนา
เกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยวัฒนธรรมองค์การอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

.....

.....

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ง

แนวคำถามการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้า
ปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

แนวคำถามการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิต สินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

คำชี้แจง

๑. แนวคำถามประชุมกลุ่มย่อยชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย โปรดเข้าร่วมกิจกรรมในวัน เวลา และสถานที่ที่ได้แจ้งไว้ และกรุณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม โดยแบ่งออกเป็น ๕ ตอน

๒. แนวคำถามประชุมกลุ่มย่อยนี้ จัดทำขึ้นจำนวน ๑ ชุด เพื่อประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกษตร จำนวน ๓ กลุ่ม ดังนี้

- ๑) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จำนวน ๕ คน
- ๒) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก จำนวน ๕ คน
- ๓) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนตาลต๋านตั้งตำบลช่องสะแก จำนวน ๕ คน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่าน ในการประชุมกลุ่มในครั้งนี้ ด้วยดี และคณะผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กิจกรรมภาคปฏิบัติการ (Action)

ชื่อกิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	ลักษณะกิจกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี	๑. เพื่อสร้างจุดแข็ง (Strength) ๒. เพื่อสร้างโอกาส (Opportunities) ๓. เพื่อสร้างเป้าหมาย (Aspirations) ๔. เพื่อสร้างผลลัพธ์ (Results)	กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ	ผู้วิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่ม

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ฉายา.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
 วุฒิการศึกษา.....วุฒิการศึกษาพิเศษ.....
 ที่อยู่.....บ้าน.....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....สังกัด.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....
 วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์.....
 โทรศัพท์ E-mail :

แนวทางประเด็นการแลกเปลี่ยนที่ ๓ ท่านมีแนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนกายภาพเพื่อการพัฒนา
สร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางประเด็นการแลกเปลี่ยนที่ ๔ ท่านมีแนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางประเด็นการแลกเปลี่ยนที่ ๕ ท่านมีแนวทางพัฒนากลยุทธ์ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา
สร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณผู้ร่วมประชุมกลุ่มทุกท่าน

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก จ

กำหนดการ กิจกรรมภาคปฏิบัติการ (Action)

กำหนดการ

กิจกรรมภาคปฏิบัติการ (Action)

รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้า
ปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี
ณ ศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก
วันอาทิตย์ที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

- เวลา ๐๘.๓๐ น. ☞ นักวิจัย ประธานศูนย์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงทะเบียน
- เวลา ๐๙.๐๐ น. ☞ ดร. อนุชา พละกุล หัวหน้าโครงการ กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมงาน
และชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัย และการลงพื้นที่เก็บข้อมูล
- เวลา ๐๙.๑๕ น. ☞ นายสุพจน์ กลิ่นพวง ประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์
วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมงาน
- เวลา ๐๙.๓๐ น. ☞ ดร. อนุชา พละกุล และ ดร. ดาวนภา เกตุทอง หัวหน้าโครงการ/
นักวิจัย ดำเนินการร่วมกับผู้แทนศูนย์วิสาหกิจชุมชนวิเคราะห์
SOAR ANALYSIS เกี่ยวกับ “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการ
พัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อ
พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี”
- เวลา ๑๐.๓๐ น. ☞ ผู้แทนและสมาชิกศูนย์วิสาหกิจชุมชนฯ ร่วมกันทำแบบสัมภาษณ์
เชิงปฏิบัติการ
- เวลา ๑๑.๓๐ น. ☞ ดร. อนุชา พละกุล หัวหน้าโครงการ กล่าวขอบคุณและปิด
โครงการ

ประสานงาน

ดร. อนุชา พละกุล ๐๙๙ ๙๖๙ ๙๓๗๕, ดร. ดาวนภา เกตุทอง ๐๙๘ ๗๕๖ ๐๘๑๑

ภาคผนวก ฉ

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย
เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

ที่	ชื่อ-นามสกุล	สังกัด/หน่วยงาน	วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์
๑	พระสมุห์บัว ทีปธมโม	อาจารย์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี	๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖
๒	พระปรกณ เนตรขำ	เจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี (ทำแปลงเกษตรในวิทยาลัย)	๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๖
๓	ดร.ณัจยา แก้วนุ้ย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	๑๓ กันยายน ๒๕๖๖
๔	นายสมศักดิ์ สิทธิโชคธรรม	วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ, เกาะเกษตรอินทรีย์ ต.ท่าไม้รวก อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี	๑๓ กันยายน ๒๕๖๖
๕	นายสุพจน์ กลิ่นพวง	ประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง	๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๖
๖	นางสาวพรรณเพ็ชร ศุภศักดิ์โชติวิษ	เจ้าของแปลงเกษตร	๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๖
๗	นายยุกตนันท์ จำปาเทศ	เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี	๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๖
๘	นางสาวรัชชชิ่ง ทรงกำพล	เกษตรภายในครัวเรือน	๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖
๙	นายอนุภาค เหมะชรินทร์	เจ้าหน้าที่ศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง	๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๖
๑๐	นายสายัณต์ สิทธิโชคธรรม	เจ้าของสวนเพชรเกาะอินทรีย์	๑๓ กันยายน ๒๕๖๖

ภาคผนวก ช

ประวัตินักวิจัย

ประวัติและผลงานทางวิชาการของนักวิจัย

อาจารย์ ดร. อนุชา พละกุล

๑. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์
 ๒. สังกัด วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๓. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปีที่สำเร็จ	ชื่อสถานที่ศึกษา
ปร.ด. (รัฐศาสตร์)	๒๕๖๕	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศศ.ม. (การบริหารการพัฒนาสังคม)	๒๕๕๗	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)
พธ.บ. (รัฐศาสตร์)	๒๕๕๑	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผลงานทางวิชาการ

๔.๑ งานวิจัย

อนุชา พละกุล, พระสมุห์อาคม อาคมธีโร และปกรณ์ เนตรขำ. “การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยของประชาชนเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๕.

อนุชา พละกุล, อภิชนา ฤกษ์ชัย, นิรวรรณ ทองมี, ดาวนภา เกตุทอง, “การพัฒนาเทศบาลตำบลหาดเจ้าสำราญ : การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตามแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๔.

พระครูวัชรสุวรรณาทรร, พระวรพงศ์ ธมมวิโส, อนุชา พละกุล. การศึกษาเปรียบเทียบละครชาตรีเมืองเพชรและละครชาตรีกรมศิลปากร. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๓. <https://shorturl.asia/B8m0j>

๔.๒ บทความวิจัย/บทความวิชาการ

อนุชา พละกุล, พระวิสุทธีวรกิจ, พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดาวนภา เกตุทอง, ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า. การพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่นเชิงการเปลี่ยนแปลงแนวพุทธ, วารสาร มจร เพชรบุรี

ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๑๙๕-๒๐๙.
<https://shorturl.asia/kNLXT>

อนุชา พลະกุล, ฉัชชนันท์ อิศรเดช และเติมศักดิ์ ทองอินทร์. การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนจังหวัดเพชรบุรี. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ISSN : 2773 – 9635 (Online) ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๖-๓๐. <https://shorturl.asia/avWwJ>

อนุชา พลະกุล, รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไตรมาสสุดท้าย, วารสารมหาจุฬาริชาการ, ISSN (Online) : 2651 – 2440 ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๓๖๒-๓๗๔. <https://shorturl.asia/EKdkU>

อนุชา พลະกุล. โลกทัศน์การเมืองการปกครองของชาวบ้าน, วารสารครุศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ISSN 2465-5007 ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน – ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๑๐๙ - ๑๒๒. <https://shorturl.asia/4CErN>

พระวิสุทธีวรกิจ, พระครูอุดมเจติยารักษ์, ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า และอนุชา พลະกุล. พุทธวิถีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเพื่อความ เป็นเลิศในยุคดิจิทัล, Journal of Modern Learning Development, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๓๓๓-๓๔๘. <https://shorturl.asia/X4iyK>

ประวัติและผลงานทางวิชาการของนักวิจัย

พระสมุห์อาคม อาคมธีโร (กุญแจนาค), ดร.

๑. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์
๒. สังกัด วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปีที่สำเร็จ	ชื่อสถานที่ศึกษา
ปร.ด. (รัฐศาสตร์)	๒๕๖๖	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)	๒๕๕๖	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รป.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์)	๒๕๕๑	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

๔. ผลงานทางวิชาการ

๔.๑ งานวิจัย

อนุชา พละกุล พระสมุห์อาคม อาคมธีโร และปกรณ์ เนตรขำ. “การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๕.

๔.๒ บทความวิจัย/บทความวิชาการ

อนุชา พละกุล, พระวิสุทธิวรวิจิตร, พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, ดาวนภา เกตุทอง, ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า. การพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่นเชิงการเปลี่ยนแปลงแนวพุทธ, วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๑๙๕-๒๐๙. <https://shorturl.asia/kNLXT>

พระสมุห์อาคม อาคมธีโร, จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, พุทธบูรณาการพัฒนารเมืองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดเพชรบุรี, วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑-๑๕. <https://shorturl.asia/4BHdD>
Phra Arkom Arkamatero, “Comparative Analysis of Buddhist Administration, Bureaucracy and New Public Administration”, *Journal of International Buddhist Studies*, December 01, 2019 (Vol.10, No.2) : 107 – 122 <https://shorturl.asia/Lvsfu>

ประวัติและผลงานทางวิชาการของนักวิจัย

อาจารย์ ดร. ดาวนภา เกตุทอง

๑. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์
 ๒. สังกัด วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปีที่สำเร็จ	ชื่อสถานที่ศึกษา
ปร.ด. (รัฐศาสตร์)	๒๕๖๕	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)	๒๕๖๑	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รป.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์)	๒๕๕๙	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผลงานทางวิชาการ

๔.๑ งานวิจัย

อนุชา พละกุล, อภิชนา ฤกษ์ชัย, นีรวรรณ ทองมี, ดาวนภา เกตุทอง, “การพัฒนาเทศบาลตำบลหาดเจ้าสำราญ : การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตามแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่”, รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.

๔.๒ บทความวิจัย/บทความวิชาการ

อนุชา พละกุล, พระวิสุทธีวรกิจ, พระสมุห์อาคม อาคมอีโร, ดาวนภา เกตุทอง, ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า. การพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่นเชิงการเปลี่ยนแปลงแนวพุทธ, วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๑๙๕-๒๐๙.
<https://shorturl.asia/kNLXT>

ดาวนภา เกตุทอง เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ และสุรพล สุขะพรหม, “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในจังหวัดพิษณุโลก”

วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ISSN : 2773 – 9635 (Online) ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒
(กรกฎาคม – ธันวาคม) : ๒๕๖๕ <https://shorturl.asia/Ka8W5>

อนุชา พละกุล ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า อภิขญา ฤชัย นิรวรรณ ทองมี และดาวนภา เกตุทอง, การพัฒนา
เทศบาลตำบลหาดเจ้าสำราญ: การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านสังคม
เศรษฐกิจ และการเมืองตามแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่, **วารสาร มจร
เพชรบุรีปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๓๓-๕๓.
<https://shorturl.asia/cWJ0f>

ดาวนภา เกตุทอง และยุทธนา ปราณีต, การประยุกต์ใช้อำนาจอธิปไตยในสังคมไทย, **Journal of
Modern Learning Development**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๔ (พฤษภาคม ๒๕๖๕) : ๓๙๖-
๔๐๒. <https://shorturl.asia/pC6Au>